

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ  
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ  
ΤΜΗΜΑ : ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ: "Επενδυτικές δυνατότητες στο νομό Αιτωλοακαρνανίας"



πτυχιακή εργασία  
των σπουδαστριών:  
θεοδώρα Απακόλα  
Αναστασία Δήμου

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

" ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ  
ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΦΑΝΙΑΣ "

Επιμέλεια: Δ. Διαπίκος  
Εισηγητές: Θ. Επισκόλα  
Α. Δήμου

1995  
Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

---

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας μας δόθηκε η ευκαιρία να κόμουμε μια όσο τον δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένη εργασία με ΘΕΜΑ: "Επενδυτικές δυνατότητες στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας".

Η εργασία αυτή δόθηκε στο τον καθηγητή Δημήτριο Διαπύκο και έχει ως σκοπό της αφ'ενός μεν να βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει τα βασικά χαρακτηριστικά του Νομού κατά οικονομικούς τομείς, αφ'ετέρου δε να αναπτύξει μεθοδικά τις επενδυτικές δυνατότητες που διαφαίνονται για την οικονομική ανάπτυξη του Νομού Αιτωλοακαρνανίας σε όλους τους τομείς της παραγωγικής διαδικασίας (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής τομέας).

Για την επίτευξη του πρώτου σκοπού, καταβάλλαμε ιδιαίτερη προσπάθεια καταγραφής και λεπτομερής ανάλυση των παραγωγικών δυνατοτήτων του Νομού.

Για την επίτευξη του δεύτερου σκοπού καταγράψαμε τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζει ο Νομός και που θα βοηθήσουν τον υποψήφιο επενδυτή αλλά και θα συντελέσουν στην οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη του Νομού Αιτωλοακαρνανίας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

---

Ευχαριστούμε θερμά:

- Τον καθηγητή Δημήτριο Διαπύκο που είχε την επιμέλεια της εργασίας,
- Το προσωπικό της Παποστράτειας Βιβλιοθήκης στο Αγρίνιο,
- Το προσωπικό της Νομαρχίας Μεσολογγίου,
- Το προσωπικό της ΕΣΥΕΑ Μεσολογγίου,
- Το προσωπικό της Δημοτικής Βιβλιοθήκης στο Μεσολόγγι και
- Τον κ.Καρσιώστα Θεόδωρο, Οικονομολόγο

που μας βοήθησαν στην συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων για την εργασία μας.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

---

Μ Ε Ρ Ο Σ Α'

Σελίδα

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ

Κεφάλαιο 1ο: ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. Θέση - Έκταση Όρια
2. Διοικητική διαίρεση
3. Ιστορικά στοιχεία
4. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά
  - 4.1. Γεωμορφολογία
  - 4.2. Υδρογραφία
  - 4.3. Κλίμα
  - 4.4. Βιότοποι
  - 4.5. Υπέδαφος
5. Πληθυσμιακή εξέλιξη του Νομού
  - 5.1. Η εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού
  - 5.2. Μορφωτικό επίπεδο
  - 5.3. Συμπεράσματα

Κεφάλαιο 2ο : ΥΠΟΔΟΜΗ

1. Τεχνική Υποδομή
  - 1.1. Δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφορών
  - 1.2. Οικιστική υποδομή
  - 1.3. Ενέργεια
  - 1.4. Βιομηχανικές περιοχές
2. Κοινωνική υποδομή
  - 2.1. Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
  - 2.2. Εκπαίδευση
  - 2.3. Πρόνοια
  - 2.4. Κοινόχρηστοι Χώροι -Αθλητισμός
  - 2.5. Πολιτιστική ζωή
3. Επενδυτική δραστηριότητα
  - 3.1. Ιδιωτικές επενδύσεις
  - 3.2. Δημόσιες επενδύσεις
  - 3.3. Επενδύσεις ΜΟΠ
  - 3.4. Συμπεράσματα

Μ Ε Ρ Ο Σ Β'

Κεφάλαιο 1ο: ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

- 1.1. Θέση του πρωτογενή τομέα
- 1.2 . Γεωργικός τομέας - Καλλιεργούμενες εκτάσεις και προϊόντα
- 1.3. Αρδευόμενες εκτάσεις και εκμηχάνιση της γεωργίας
- 1.4. Κτηνοτροφία
- 1.5. Μελισσοκομία
- 1.6. Δασοπονία
- 1.7. Αλιεία
- 1.8. Καπνός
- 1.9. Εσπεριδοειδή
- 1.10. Κτηνοτροφικά φυτά
- 1.11. Καλλιέργεια και μεταποίηση της ελιάς
- 1.12. Κηπευτικά
- 1.13. Συμπεράσματα

Κεφάλαιο 2ο: ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

1. Η διάρθρωση της μεταποίησης
  2. Ιδιωτικές επενδύσεις που έχουν υπαχθεί σε ανασπτυξιακούς νόμους
  3. Παραγωγικοί φορείς του μεταποιητικού τομέα στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας
- 3.1. Επιχειρήσεις που λειτουργούν
  - 3.2. Προγραμματιζόμενες επενδύσεις
  - 3.3. Συμπεράσματα

Κεφάλαιο 3ο: ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

1. Τουριστικοί πόροι
- 1.1. Ακτές -Φυσικές καλλονές
  - 1.2. Αρχαιολογικοί χώροι - Μουσεία
  - 1.3. Ίαματικές πηγές
  - 1.4. Πολιτιστική ζωή και κίνηση
2. Τουριστική Υποδομή
  3. Τουριστική κίνηση
- 3.1. Εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στο νομό Αιτωλ/νίας
  - 3.2. Μεταφορές
  - 3.3. Συμπεράσματα

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ΄

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΝΟΜΟ

Κεφάλαιο 1ο: ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ

1. Σύντομη περιγραφή των έργων
2. Στοιχεία υποδομής
3. Εξελίξεις κρίσιμων μεγεθών
4. Επενδυτικές ευκαιρίες

Κεφάλαιο 2ο: ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ.

1. Σύντομη περιγραφή των έργων
2. Στοιχεία υποδομής
3. Εξελίξεις κρίσιμων μεγεθών
4. Επενδυτικές ευκαιρίες

Κεφάλαιο 3ο: Η ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

1. Κατάσταση - Προοπτικές
2. Περίληψη του ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας Μεσο-λογγίου- Αιτωλικού
3. Συμπέρασμα

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ΄

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 1ο: ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

1. Πρωτογενής τομέας
2. Δευτερογενής τομέας
  - 2.1. Η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου
  - 2.2. Βιομηχανικό πάρκο Μολυκρείου
  - 2.3. Βιομηχανικές περιοχές Αγρινίου-Μεσολογγίου
  - 2.4. Οδός ταχείας κυκλοφορίας ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Αστακού-Αγρινίου  
Μεσολογγίου
3. Τριτογενής τομέας-Τουρισμός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο: ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ  
ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

1. Πρωτογενής τομέας
  - 1.1 Υδατοκαλλιέργειες
  - 1.2 Εκμοντερνισμός της γεωργικής παραγωγής
2. Ο δευτερογενής τομέας
  - 2.1. Οτομέας των ορυκτών
  - 2.2. Τομέας Μεταποίησης
  - 2.3. Παραγωγή τροφίμων
  - 2.4. Επενδύσεις ψηλής τεχνολογίας

- 2.5. Κέντρο καινοτομικών επιχειρήσεων
  - 2.6. Βιοτεχνολογία -Χημική Βιομηχανία
  - 2.7. Μικρομηχανική
  - 2.8. Συστήματα πλωτών εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειας και εγκαταστάσεων ιχθυογεννητικών σταθμών
  - 2.9. Άλλες επενδυτικές προτάσεις στην μεταποίηση
  - 2.10. Μηχανουργική
3. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ -ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
- 3.1. Επενδυτικές ευκαιρίες
  - 3.2. Τουριστική αξιοποίηση της λίμνης Τριχωνίδας
  - 3.3. Νέες ξενοδοχειακές μονάδες
  - 3.4. Συμπέρασμα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α



ΜΕΡΟΣ Α'

ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ

ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Κ ε φ ά λ α ι ο 1ο

---

Γ Ε Ν Ι Κ Α Δ Ε Ρ Α Κ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Α

1. Θέση - Έκταση - Όρια

Ο Νομός καταλαμβάνει το δυτικότερο τμήμα της στερεάς Ελλάδας προς το Ιόνιο Πέλαγος και τον Πατραϊκό κόλπο. Έχει έκταση 5.448 τ.χ. και είναι ο μεγαλύτερος Νομός της Ελλάδας ως προς την έκταση.

Σε πληθυσμό κατέχει την τέταρτη θέση (μετά τους νομούς Θεσσαλονίκης, Σερρών και Αχαΐας) με 228.180 κατοίκους (κατά την απογραφή του 1991 )

Προς Βορράν βρέχεται απο τον Αμβρακικό κόλπο και συνορεύει με το Νομό Άρτας. Προς Ανατολικά συνορεύει με τους νομούς Ευρυτανίας, Φωκίδας και Φθιώτιδας. Προς Νότο βρέχεται απο το Πατραϊκό κόλπο και προς Δυτικά απο το Ιόνιο πέλαγος.

2. Διοικητική διαίρεση

Ο Νομός αποτελείται απο τις επαρχίες:

- Μεσολογγίου με πρωτεύουσα το Μεσολόγγι
- Τριχωνίδας με πρωτεύουσα το Αγρίνιο
- Ναυπακτίας με πρωτεύουσα την Ναύπακτο
- Βονίτσης και Εηρομέρου με πρωτεύουσα τη βόνιτσα
- Βάλτου με πρωτεύουσα την Αμφιλοχία

### 3. Ιστορικά στοιχεία (2)

Η Αιτωλοακαρνανία όπως φαίνεται και απο την ονομασία της διακρίνεται σε δύο περιφέρειες.

# την Αιτωλία

# την Ακαρνανία

Η ιστορία, η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα των δύο περιοχών αν και παρουσιάζουν κάποιες συνάψεις, είναι σε μεγάλο βαθμό διαφορετικά. και οι δύο περιφέρειες παρουσιάζουν πλούσιο ιστορικό παρελθόν απο την εμφάνιση των ελληνικών φύλων μέχρι τους νεώτερους ιστορικούς χρόνους.

Τα ίχνη του ιστορικού αυτού παρελθόντος παρουσιάζουν ένα αξιόλογο αρχαιολογικό ενδιαφέρον.

### 4. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

#### 4.1. Γεωμορφολογία

Το μεγαλύτερο τμήμα του Νομού βρίσκεται μέσα στην ζώνη του φλύσχου, γι' αυτό και σε πολλά σημεία του λαμβάνουν χώρα κατολισθήσεις. Στην επαρχία Βάλτου, που καταλαμβάνει το βορειότερο τμήμα του Νομού, συναντάμε τα όρη του Βάλτου που αρχίζουν απο το Νομό Άρτας. Στα νότια της επαρχίας και στα σύνορα με την επαρχία Εόνιτσας βρίσκεται το χαμηλό όρος Εύαρος.

Το πεδινό τμήμα της επαρχίας διασχίζει ο ποταμός Ήπιζάκο ο οποίος τελικά καταλήγει στην τεχνητή λίμνη του Καστρακίου.

Στην περιοχή Τριχωνίδος η οποία αποτελεί το κεντρικό τμήμα του Νομού, βρίσκεται το Παναιτωλικό όρος.

Στα νότια της επαρχίας και στα σύνορά της με την επαρχία Μεσολογγίου βρίσκονται οι λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχεία. Βόρεια της Τριχωνίδας και Λυσιμαχείας βρίσκεται η πεδιάδα του Αγρινίου με εύφορα εδάφη γεμάτα προσχώσεις που γονιμοποιούνται απο τον Αχελώο και τους διάφορους μικρούς παραποτάμους του που τη διασχίζουν.

(2) Ηγή: Εταιρεία Στερεολλαδίτικων Σπουδών, Τόμος Β'

Στην επαρχία Πεσολογγίου, που βρίσκεται στο Νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού, δεσπόζει το όρος Αράκυνθος. Στα Β.Δ. βρίσκεται το όρος Ψηλή Παναγία και στα Ν.Α. η Βαράσοβα.

Σχεδόν σε όλη την έκτασή της η επαρχία της Ναυπακτίας είναι ορεινή και δεσπόζουν τα όρη Κοκκινιά, Αρδίνης, Τσεκούρα, Τσακαλάκι και τα όρη Ναυπακτίας. Οι πεδινές εκτάσεις της επαρχίας περιορίζονται στην παραλιακή ζώνη Αντιρρίου-Ναυπάκτου μέχρι των εκβολών του Εόρνου. Στην επαρχία Βονίτσης και Ξηρομέρου δεσπόζουν τα Ακαρνανικά όρη τα οποία καταλαμβάνουν το δυτικότερο τμήμα του Νομού.

Στο βύθισμα που παρεμβάλεται ανάμεσα στο Θύαμοδος και στον Αράκυνθο έχουν σχηματιστεί οι λίμνες Αμβρακία και Οζερός.

#### 4.2 Υδρογραφία (3)

Ο Νομός Αιτωλίας και Ακαρνανίας είναι πλούσιος σε υδρογραφικά στοιχεία και αυτό λόγω των πολλών βυθισμάτων, μέσα στα οποία έχουν σχηματιστεί οι λίμνες Αμβρακία, Οζερός, Τριχωνίδα, Λυσιμαχία και Βουλκαριά και γιατί διαρέεται από τον Αχελώο και τους παραπόταμούς του.

Στα πρεμαστά το 1966 κατασκευάστηκε μεγάλο χωμάτινο φράγμα με αποτέλεσμα τη δημιουργία της ομώνυμης τεχνητής λίμνης στα σύνορα με το Νομό Ευρυτανίας.

Στο Καστράκι χτίστηκε το 1969 φράγμα που είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία της ομώνυμης τεχνητής λίμνης στα σύνορα των επαρχιών Βάλτου και Τριχωνίδας.

#### 4.3. Κλίμα

Το κλίμα του Νομού είναι στα ορεινά ψυχρό και προς τις χαμηλές και τις παράκτιες περιοχές εύκρατο.

Το δυτικό τμήμα τους και ιδίως το Βορειοδυτικό των Ακαρνανικών ορέων και της χαμηλής περιοχής τους, δέχεται μεγάλες βροχοπτώσεις. Οι χιονοπτώσεις είναι σπάνιες στην περιοχή. Χαρακτηριστικά του Νομού είναι τα κατά τόπους μικροκλίματα που παρουσιάζει.

#### 4.4. Βιότοποι

Η Αιτωλοακαρνανία είναι μια από τις πλουσιότερες και σημαντικότερες περιοχές της Ελλάδας σε ανάπτυξη χλωρίδας και πανίδας. Στους φυσικούς βιοτόπους της φιλοξενεί σε μεγάλο αριθμό πολλά είδη ζώων, πτηνών και φοριών που γενικά δεν φαίνεται ότι απειλούνται ιδιαίτερα προς το παρόν δεδομένης της καθυστέρησης του Νομού στο βιομηχανικό τομέα. Παρατηρείται ότι λόγω των κατάλληλων συνθηκών διαβίωσης πολλά αποδημητικά πουλιά και πολλά υδρόβια δεν μεταναστεύουν αλλά παραμένουν και το χειμώνα εκεί με αποτέλεσμα να αποτελούν ευσημική πανίδα, πράγμα πολύ σπάνιο για την Ευρώπη.

Μεγάλης σημασίας οικοσύστημα είναι οι εκβολές του Άχελώου.

Στην Αιτωλοακαρνανία βρίσκεται εξάλλου το μοναδικό αμιγές δάσος Φράξου στην Ελλάδα. Άλλο σημαντικό οικοσύστημα είναι ο Αμβρακικός όπου πρέπει να σημειωθεί η ύπαρξη δελφινιών τα οποία απειλούνται με εξαφάνιση.

Σοβαρά προβλήματα παρουσιάζει η λίμνη Λυσιμαχία λόγω του ότι δέχεται τα αστικά απόβλητα του Αγρινίου. Αντίθετα οι υπόλοιπες λίμνες του Νομού δεν παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα οικολογικής ισορροπίας.

Τέλος αναντικατάστατοι βιότοποι είναι η ορεινή Ναυπακτία και οι λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Κατοχής, Νεοχωρίου.

#### 4.5. Υπέδαφος

Θερμομεταλλικά νερά.

Γιαματικές πηγές βρίσκονται στα παρακάτω μέρη:

- α) Στην κοινότητα Κλεισορεύματα
- β) Στην κοινότητα Λυσιμαχίας
- γ) Στην κοινότητα Μαμάου
- δ) Στην κοινότητα Ευρτέας
- ε) Στην κοινότητα Ριγάνιου
- στ) Στην κοινότητα Στράνωμα
- η) Στην κοινότητα Χούνης

Στην περιοχή Ναυπάκτου υπάρχει η πόσιμη λίγο αλκαλική πηγή Ψανής.

Υπάρχουν και άλλες πηγές που δεν έχουν μελετηθεί και δεν έχουν αναγνωριστεί σαν ιαματικές πηγές από το κράτος: 5 στην επαρχία Μεσολογγίου, 7 στην επαρχία Τριχωνίδας, 13 στην επαρχία Ναυπακτίας, 5 στην επαρχία Βόνιτσας-Εηρόμέρου και 10 στην επαρχία Βάλτου.

#### Σεισμική κατάσταση

Ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας δεν είναι σεισμογενής αλλά σεισμοπαθής. Το σημείο γέννησης των σεισμών (υπόκεντρο) εντοπίζεται σε ρηξιγενείς ζώνες που βρίσκονται έξω απ' αυτόν, ενώ το σημείο όπου εκδηλώνεται η σεισμική ενέργεια και προκαλούνται καταστροφές (επίκεντρο) βρίσκεται μέσα στο Νομό.

Έτσι, τα δυτικά παράλια του Νομού υποφέρουν από τους σεισμούς των Ιονίων νήσων, ενώ στο ίδιο το Νομό υπάρχουν εστίες από τοπικούς και μικρούς μόνο σεισμούς.

#### Ορυκτός πλούτος

Ο ορυκτός πλούτος του Νομού είναι περιορισμένος και περιλαμβάνει:

- Μάρμαρα τύπου Μεσολογγίου που εντοπίζονται σε αρκετά σημεία στο νομό όπως στην Αμφιλοχία και κυρίως στον Αστακό.

Εκεί βρίσκονται νταμάρια με το μάρμαρο των οποίων έχει επενδύσει το εσωτερικό της τράπεζας της Ελλάδος στην Αθήνα, αίθουσες του Ξενοδοχείου Μεγάλη Βρετανία και άλλα μέγαρα.

Τα νταμάρια αυτά του Αστακού έβγαζαν κάποτε λιθογραφικές πλάκες και υπήρχε μάλιστα στην περιοχή, Γερμανικής ιδιοκτησίας εργοστάσιο επεξεργασίας τους, η παραγωγή του οποίου διοχετευόταν στη Γερμανία. Μετά τον 1ο Παγκόσμιο πόλεμο τα νταμάρια του Αστακού έπαψαν να βγάζουν λιθογραφικές πλάκες αλλά συνέχισαν την παραγωγή μαρμάρου.

- Γύψος βρίσκεται στις περιοχές Μεσολογγίου - Αιτωλικού, - Αμφιλοχίας, Βόνιτσας, Αίμνης Οζερού.

- Γαιανθρακες: Τα πιθανά και δυνατά αποθέματα εκτιμούνται σε 7.106 τόννους.
- Λιγνίτες εντοπίστηκαν σε διάφορα σημεία όπως στην κανοπίνα Εηρομέρου καθώς και στις περιοχές Σταμνά και Αγίου Ηλίας 30-35 χλμ. Ν.Δ. του Αγρινίου. Εκεί υπάρχουν αποθέματα 1.500.000 τόννων σε κοίτασμα πάχους 0,40-2,60 μέτρων
- Υδρογονάνθρακες: Ενδιαφέρον παρουσιάζει το θέμα της ύπαρξης στο υπέδαφος του Νομού πετρελαίου, γι' αυτό και έγιναν γεωτρήσεις σε διάφορα σημεία του. Έτσι στην Κλεισούρα 20 χλμ. νοτίως του Αγρινίου εντοπίστηκε το 1963 πετρέλαιο σε βάθος 3.800 μέτρα, οι δοκιμές όμως άντλησης έδειξαν ότι πρόκειται για μικρό και συνεπώς ασύμφορο κοίτασμα. Εξάλλου υδρογονάνθρακες έχουν εντοπιστεί στο Αιτωλικό και στον Μύτικα ενώ ανατολικά της Αμβρακίας και του Οζερού έχει ανευρεθεί άσφαλτος. Πετρέλαιο αναβλύζει μαζί με τα ιαματικά νερά της πηγής του Αγίου Βαρβάρου.
- Ορυκτό άλας στην Κλεισούρα και τον Αστακό, η ύπαρξη του οποίου διαπιστώθηκε απο γεωτρήσεις. Επειδή βρίσκεται σε μεγάλο βάθος, η εκμετάλευσή του κρίνεται οικονομικά ασύμφορη.
- Τέλος υπάρχουν: θείο στην πεδιάδα της κατοχής, βαξίτης και σίδηρος στην περιοχή Ναυπάκτου και σιδηρομαγγάνιο στην Αμφιλοχία.

(4) Πηγή: Γκίνας Δημήτριος: Ορυκτός πλούτος της Στερεάς Ελλάδας στην περιφερειακή ανάπτυξή της.

#### 5. Πληθυσμιακή εξέλιξη του Νομού... (5)

Η πληθυσμιακή εξέλιξη του Νομού κατά την τελευταία τεσσαρακονταετία (1951-1991) σε σχέση με τις αντίστοιχες εξελίξεις του συνόλου της χώρας φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

(5) ΠΗΓΗ: Εταιρεία Στερεολλαδίτικων Σπουδών, τόμος Δ' και ΕΣΥΕ.

A.1 : Εξέλιξη συνολικού πληθυσμού-Μεταβολές Πληθυσμού

ΕΤΟΣ	ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
	ΝΟΜΟΣ	ΧΩΡΑ	10ετία	ο/ο Νομού	ο/ο Χώρας
1951	220138	7632801	1951-61	7,99	9,9
1961	237738	8388553	1961-71	- 3,7	4,5
1971	228989	8768641	1971-81	- 4	11,1
1981	219764	9740417	1981-91		
1991	228180	10259900			

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Παρατηρούμε ότι τη δεκαετία 1951-1961 ο συνολικός πληθυσμός του Νομού αυξήθηκε με ρυθμό λίγο μικροτερο απο το ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της χώρας.

Καπα την δεκαετία 1961-1971, της οποίας το κύριο χαρακτηριστικό είναι η εξωτερική μετανάστευση και η αστικοποίηση σε εθνικό επίπεδο ο Νομός παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού του ενώ η πληθυσμιακή μεγέθυνση της χώρας ως σύνολο επιβραδύνεται.

Στην επόμενη δεκαετία 1971-1981 κατά την οποία η χώρα συνολικά παρουσιάζει πληθυσμιακή ανάκαμψη λόγω εξαλειψης εξωτερικής μετανάστευσης, ο Νομός εξακολουθεί να παρουσιάζει μείωση του πληθυσμού του και ρυθμό το ίδιο έντονα αρνητικό απ' ότι την προηγούμενη δεκαετία.

Συνολικά ο πληθυσμός του Νομού κατά την τεσσαρακονταετία 1951-1991 παρέμεινε στάσιμος αν και οι αρνητικοί ρυθμοί της τελευταίας εικοσαετίας προβλέπεται ότι υπό τις παρούσες συνθήκες οι ρυθμοί θα διατηρηθούν και στο μέλλον.



α.2 : Κατανομή του πληθυσμού ως προς το υψόμετρο 1981

	ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ							
	ΣΥΝΟΛΟ		ΠΕΔΙΝΑ		ΗΜΙΟΡΕΙΝΑ		ΟΡΕΙΝΑ	
	Απόλ. Μέγεθος	ο/ο	Αριθμός	ο/ο	Αριθμός	ο/ο	Αριθμός	ο/ο
Πληθυσμός Νομού	219764	100	105507	48	7432	35	37815	17
Πληθυσμός Χώρας	9440414	100	6712870	68,9	2085574	21	941973	9,67

Πηγή: ΕΣΥΕ

Απο τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα έτους 1981 παρατηρούμε κατ' αρχήν ότι το 56ο/ο του πληθυσμού που Νομού κατοικεί σε ημιορεινές και ορεινές κοινότητες, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την Ελλάδα είναι 31ο/ο. Αυτό είναι μια ένδειξη για τον προβληματικό χαρακτήρα του Νομού καθώς η εξυπηρέτηση του πληθυσμού των μη περιμετρικών κοινοτήτων είναι συνήθως δυσχερής.

Α.3 : ΒΑΣΕΩΣ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

	ΑΣΤΙΚΟΣ		ΗΜΙΑΣΤΙΚΟΣ		ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ	
	Απολ. Μεγέθη	ο/ο	Απολ. Μεγέθη	ο/ο	Απολ. Μεγέθη	ο/ο
1951 Νομός	35439	16,1	43828	19,9	140871	64
Χώρα	2807905	36,8	1187349	15,5	3637547	47,7
1961 Νομός	43294	18,2	48779	20,5	145668	61,3
Χώρα	3628105	43,2	1085856	13	3674592	43,8
1971 Νομός	54193	23,7	55033	24	119763	52
Χώρα	4667489	53,2	1019421	11,7	3081731	35,1
1981 Νομός	56462	25,7	49360	22,5	113942	51,8
Χώρα	5659141	58,1	1125547	11,6	2955729	30,3

Ο Νομός παρουσιάζει έντονη τάση αστικοποίησης. Κατά την τριακονταετία 1951-1981 ο αστικός πληθυσμός σημείωσε αύξηση κατά 590/ο μένοντας όμως σαν ποσοστό του συνολικού πληθυσμού του νομού σε πολύ χαμηλά, σε σχέση με τα εθνικά επίπεδα.

Παράλληλα μεγάλη μείωση παρουσιάζει ο αγροτικός πληθυσμός του Νομού ακολουθώντας την σε εθνικό επίπεδο ανάλογη τάση. Απο τα στοιχεία του πίνακα Α3 καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι πρώτα εγκαταλείπονται οι προβληματικές ορεινές και αγροτικές κοινότητες προς όφελος κύρια των αστικών αλλά και των ημιαστικών πεδινών οικισμών του Νομού.

A4: Ποσοστιαία διάρθρωση πληθυσμού  
κατά ηλικίες

Ομάδες ηλικιών	1951		1961		1971		1981	
	Νομός	Χώρα	Νομός	Χώρα	Νομός	Χώρα	Νομός	Χώρα
0-14 ↓	33	28,59	34	26,74	32	25,36	28	23,7
15-44 ↓	45	47,08	40	44,74	39	42,52	36	40,66
45-64 ↑	16	16,87	19	20,32	19	21,29	22	22,92
64 και άνω	6	7,46	7	8,20	10	10,83	14	12,72

Σε γενικές γραμμές η εξέλιξη των ποσοστών των ηλικιών στο Νομό ακολουθεί τα αντίστοιχα ποσοστά της χώρας. Μείωση του ποσοστού των νέων ηλικιών 0-14 και γήρανση του πληθυσμού με την αύξηση συμμετοχής στον πληθυσμό των ηλικιών 64 και άνω.

Σημαντική μείωση σαν ποσοστό επί του πληθυσμού εμφανίζουν οι πλέον δραστήριες ηλικίες 15-44 προφανώς λόγω της μετανάστευσης ενώ αύξηση σε ποσοστό παρουσιάζουν οι ηλικίες 45-64. Γενικά έχουμε το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού του Νομού με ρυθμούς μάλλον μεγαλύτερους από τους αντίστοιχους εθνικούς ενώ είναι σαφής η έλλειψη παραγωγικών ηλικιών λόγω της μετανάστευσης.

5.1 Η εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού (6)

α.5 Απασχόληση του πληθυσμού

	Έτος	Πληθυσμός	Ενεργός Πληθυσμός	Ενεργός στο συνολικό (%)	Απασχόλ.	Σύνθεση απασχόλησης		
						Πρωτ. %	Δευτ. %	Τριτ. %
Νομός	1961	237738	102080	42,9	97628	76,2	10,6	13,2
	1971	228989	95204	42,3	91588	68,5	14,3	17,2
	1981	219764	88525	40,3	85164	61,5	15,8	22,4
Χώρα	1961	8388553	3638601	43,37	3423431	56,38	18,74	24,88
	1971	8768641	3244768	37	3143040	40,00	27,40	32,60
	1981	9740417	3538530	36,33	3383251	29,15	29,15	40,38

Ο πίνακας Α.5 δείχνει τον ενεργό πληθυσμό, το ποσοστό του στο συνολικό, τους απασχολούμενους και τη σύνθεση της απασχό-

λησης για το νομό και τη χώρα. Κατ' αρχήν παρατηρούμε ότι ο ενεργός πληθυσμός σαν ποσοστό είναι μεγαλύτερος στο Νομό απο ότι στη χώρα. Την τελευταία δεκαετία παρά την γήρανση που παρατηρείται τόσο στο Νομό όσο και στη χώρα το ποσοστό αυτό ακολουθεί μεν πτωτική τάση αλλά σημαντικά μικρότερη της αντίστοιχης πτωτικής τάσης της χώρας.

Το ποσοστό αυτών που δήλωσαν άνεργοι ήταν 40/ο το 1971 και παρέμεινε σταθερά το ίδιο και το 1981 είναι δε σημαντικά κατώτερο απο τα αντίστοιχα εθνικά μεγέθη αν και ο γεωργικός χαρακτήρας του Νομού προδίδει ότι υπάρχουν φαινόμενα κρυπτοαπασχόλησης (εποχιακής ή μόνιμης μορφής) τα οποία δεν καταγράφονται στις επίσημες στατιστικές.

Αντίθετα αυξάνεται με μεγάλους ρυθμούς η ανεργία των νέων. Αυτό οφείλεται στο ότι οι νέοι αρνούνται τα τελευταία χρόνια να ασχοληθούν με τις σκληρές αγροτικές εργασίες και όταν δεν μεταναστεύουν προτιμούν να μένουν άνεργοι περιμένοντας καλύτερη απασχόληση και συρρέοντας προς τα αστικά κέντρα του Νομού.

Απο τους οικονομικώς μη ενεργούς, το συντριπτικό ποσοστό είναι γυναίκες: 72,40/ο το 1971 και 73,5 ο/ο το 1981, πράγμα που πιθανολογεί την ύπαρξη συντηρητικών δομών στην κοινωνία του Νομού και αδήλωτες εργασίες του γεωργικού τομέα όπου οι γυναίκες δουλεύουν σαν συμβοηθούντα μέλη της οικογένειας.

Η πρόχειρη ανάλυση του παραπάνω πίνακα Α.5 που αναφέρεται στην απασχόληση του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή δείχνει τον έντονο γεωργικό χαρακτήρα στο Νομό.

Βλέπουμε το υψηλότατο ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή, το οποίο παρά τη μείωση που σημείωσε την τελευταία εικοσαετία παραμενει πάρα πολύ υψηλό, διπλάσιο μάλιστα απο το αντίστοιχο εθνικό. Χαμηλό παρουσιάζεται το ποσοστό των απασχολούμενων στο δευτερογενή που εμφανίζει μικρή αυξητική τάση, παρουσιάζεται όμως υποδιπλάσιο του αντίστοιχου εθνικού δείχνοντας την βιομηχανική υπανάπτυξη του νομού. Εόνο ο τριτογενής παρουσιάζει σταθερα ανοδική πορεία αν και αυτός υπολείπεται κατά πολύ ως ποσοστό απο το αντίστοιχο εθνικό.

A.6 Απασχόληση κατά τομείς

1961									
	Σύνολο	Γεωργία	Ορυχεία	Βιομηχανία	Οικοδ.	Ηλ/σμός	Εμπόριο	Μεταφ.	Υπηρεσίες
Οικ. ενέργ.	102080	75139	145	7378	3491	255	4117	2095	6068
Νομός (%) συνόλου	100	73,60	0,10	7,20	3,40	0,2	4,0	2,0	6,0
Χώρα (%) συνόλου	100	53,37	0,6	13,10	4,55	0,6	7,2	4,3	12
1971									
	Σύνολο	Γεωργία	Ορυχεία	Βιομηχανία	Οικοδ.	Ηλ/σμός	Εμπόριο	Μεταφ.	Υπηρεσίες
Νομός Οικ. ενέργ.	95204	67796	112	6064	6720	512	5716	4000	5464
(%) συνόλου	100	71,21	0,1	6,4	7,1	0,5	6	4,2	5,7
Χώρα (%) συνόλου	100	40,58	0,65	17,13	7,92	0,76	1,19	8,97	10,79
1981									
	Σύνολο	Γεωργία	Ορυχεία	Βιομηχανία	Οικοδ.	Ηλ/σμός	Εμπόριο	Μεταφ.	Υπηρεσίες
Νομός Οικ. ενέργ.	88688	52826	20	6871	6736	417	5658	4870	7327
(%) συνόλου	100	59,56	0,02	7,74	7,59	0,47	6,38	5,49	8,26
Χώρα (%) συνόλου	100	28,63	0,66	19,19	9,17	0,74	12,59	11,30	15,56

Βάσει του πίνακα Α.6 παρατηρούμε ότι η εικόνα του Νομού παρουσιάζεται εντελώς διαφορετική από την αντίστοιχη του συνόλου της χώρας. Το ποσοστό απασχολούμενων στη γεωργία παραμένει πολύ υψηλό παρά τη συνεχή μείωση την τελευταία εικοσαετία, είναι δε πολύ υψηλότερο του αντίστοιχου Εθνικού. Η εξορυκτική δραστηριότητα στο νομό φαίνεται να μειώνεται συνεχώς.

Το ποσοστό απασχόλησης στη μεταποίηση είναι επίσης χαμηλό, σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο εθνικό. Φαίνεται από εδώ η έντονη βιομηχανική καθυστέρηση του Νομού σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο. Η απασχόληση στις οικοδομές ακολουθεί γενικά την εξέλιξη της αντίστοιχης απασχόλησης στο σύνολο της χώρας. Τα ποσοστά απασχόλησης στο Εμπόριο- Τουρισμό- Μεταφορές - Τράπεζες και Υπηρεσίες παρουσιάζουν συνεχή άνοδο από το 1961 ακολουθώντας τα αντίστοιχα εθνικά αν και υπολείπονται σημαντικά από αυτά και οι ρυθμοί τους είναι αισθητά μικρότεροι.

5.2 Μορφωτικό επίπεδο - (7)

Το μορφωτικό επίπεδο του Νομού την τελευταία ει-  
κοσαετία εξελίχθηκε ως εξής:

A.7 Μορφωτικό επίπεδο

1961						
	Απόφ. Ανωτ. Σχολών	Απόφ. Γυμνασίου	Απόφ. Δημοτικού	Δεν τελειώσαν Δημ.		
Νομός	1500	4700	67300	109000		
Ποσοστό (%)	0,8	2,6	36,9	59,7		
Χώρα Ποσοστό (%)	1,9	7,5	43,4	47,2		
1971						
	Απόφ. Ανωτ. Σχολών	Σπουδαστές ΑΕΙ	Αποφ. Μ.Ε.	Απόφ. Γ' Λυκ.	Απόφ. ΣΕ	Μη απόφ. ΣΕ
Νομός	2668	436	6680	9.100	74732	73596
Ποσοστό (%)	1,48	0,24	3,72	5,06	41,46	40,94
Χώρα Ποσοστό (%)	2,89	1,61	9,40	7,74	41,71	32,78
1981						
	Απόφ. Ανωτ. Σχολών	Σπουδαστές ΑΕΙ	Αποφ. Μ.Ε.	Απόφ. Γ' Λυκ.	Απόφ. ΣΕ	Μη απόφ. ΣΕ
Νομός	5189	617	11035	14.077	84277	36042
Ποσοστό (%)	2,89	0,34	6,14	7,84	46,92	20,07
Χώρα Ποσοστό (%)	5,91	1,88	13,59	9,91	46,87	15,60

Πηγή: ΕΣΥΕ

Απο την εξέταση του πίνακα A.7 προκύπτει ότι το μορφω-  
τικό επίπεδο του πληθυσμού είναι χαμηλό, χαμηλότερο απο το μέ-  
σο εθνικό όρο. Η κατάσταση δεν δείχνει να πλησιάζει την εθνι-  
κή καθώς και οι δύο πλευρές βελτιώνονται με τον ίδιο ρυθμό με  
αποτέλεσμα να υπάρχει ένα σταθερό μορφωτικό χάσμα ανάμεσα  
στην Αιτωλοακαρνανία και τον εθνικό μέσο όρο.

Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του Νομού ο οποίος μάλιστα  
στερείται ειδικοτήτων χρήσιμων για την ανάπτυξη, αποτελεί τρο-  
χοπέδη σε οποιαδήποτε μελλοντική προσπάθεια ανάπτυξης.

(7) ΠΗΓΗ: Μιτάκης Διονύσιος: Η παιδεία στην Αιτωλοακαρνανία

### 5.3. Συμπεράσματα

Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά του Νομού περιγράφουν το φυσικό πλαίσιο ανάπτυξης της οικονομικής ενότητάς του. Ο Νομός έχει πολύ μεγάλη επαφή με το θαλάσσιο στοιχείο. Τα κύρια χαρακτηριστικά του όμως είναι η ύπαρξη ποταμών, λιμνών και βιότοπων. Πρόκειται για χαρακτηριστικά που δεν συναντιούνται εύκολα σε άλλους Νομούς στην Ελληνική Επιχώρα.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν μετά από την εξέταση των βασικών βιογραφικών μεγεθών θα μπορούσαν να συνοφιστούν στα παρακάτω.

Κατ' αρχήν στο Νομό έχουμε το φαινόμενο να μην παρουσιάζεται πληθυσμιακή ανάκαμψη κατά την δεκαετία του '70, γεγονός που αντίθετα παρουσιάζεται σε πανελλήνια κλίμακα αλλά και σε άλλους νομούς.

Έτσι συνολικά ο Νομός παρουσιάζεται στάσιμος πληθυσμιακά από το 1951 ως το 1981, οπότε με δεδομένους τους ρυθμούς της τελευταίας εικοσαετίας πρέπει να αναμένεται ελάττωση του πληθυσμού του στο προσεχές μέλλον.

Η αστικοποίηση παρουσιάζεται έντονη στο Νομό και πήρε μεγάλες διαστάσεις τα τελευταία χρόνια. Οι πιο ορεινές πρώτα και μετά οι ημιορεινές δηλαδή οι πιο προβληματικές κοινότητες του Νομού, εγκαταλείπονται προς όφελος των πεδινών, ατικών και ημιαστικών οικισμών του Νομού. Ο ημιαστικός πληθυσμός είναι αρκετά μεγάλος και μάλιστα αυξάνεται αντίθετα με ότι συμβαίνει σε εθνικό επίπεδο. Ο αγροτικός πληθυσμός σαν ποσοστό εξακολουθεί να κρατά τα πρωτεία έστω κι αν υπάρχουν βρασιές υπόνοιες ότι η κατάσταση εμφανίζεται διαφοροποιημένη από την πραγματική λόγω των μετακινήσεων απογραφόμενων στην απογραφή του 1981.

Σημαντική είναι η παρουσία ημιαστικών κέντρων στο Νομό παρ' όλο που το Αγρίνιο είναι η καθ' εαυτού αστική πόλη του Νομού.

Σχετικά με τη διάρθρωση των ηλικιών έχουμε το φαινόμενο της γήρανσης του πληθυσμού που είναι πανελλήνιο αλλά φαίνεται ότι ο πληθυσμός του Νομού γερνάει με ρυθμούς ταχύ-

τερους των εθνικών. Το φαινόμενο της γήρανσης αναμένεται να έχει στο μέλλον, αν και ήδη έχει, δυσμενή αποτελέσματα στην δημογραφική εξέλιξη του Νομού και την οικονομική του ανάπτυξη.



Κ ε φ α λ α ι ο 2 ο

---

Τ Ε Χ Ν Ι Κ Η Υ Π Ο Δ Ο Μ Η

1.1 Δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφορών (8)

Κύριο χαρακτηριστικό των μεταφορών στο Νομό είναι η μονομερής ανάπτυξη των οδικών μεταφορών, ενώ έχουν παραμεληθεί εντελώς οι θαλάσσιες και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες. Παρόλα αυτά το επίπεδο των οδικών μεταφορών δεν μπορεί να κριθεί ικανοποιητικό σε ορισμένες μάλιστα περιοχές κρίνεται προβληματικό. Έτοιμες περιοχές εντοπίζονται στην ορεινή Ναυπακτία, την ορεινή Τριχωνίδα και το ορεινό Εηρόμερο. Στις περιοχές αυτές η μεγάλη διασπορά των οικισμών σε συνάρτηση με το έσχατος προκαλεί την ανάγκη μεγάλου μήκους οδικού δικτύου. Έτσι υπάρχουν και οικισμοί που δεν έχουν οδική σύνδεση.

Ο δ ι κ ό δ ι κ τ υ ο

α) Οι βασικοί εθνικοί άξονες που συνδέουν το Νομό με την υπόλοιπη Ελλάδα είναι:

Ε.Ο. Αντιρρίου-Ιωαννίνων

Ε.Ο. Αντιρρίου-Ναυπάκτου-Ιτέας

Ε.Ο. Αγρινίου - Καρπενησίου-Λαμίας

Ο άξονας Ναυπάκτου - Ιτέας (και σε προέκταση "Αμφισσας-Λαμίας) συνδέει εμπορευματικά και επιβατικά το νομό και την Δ. Πελοπόννησο κυρίως με την Θεσσαλία αλλά και με την Β. Ελλάδα. Τέλος ο άξονας Αντίρριο- Ιωάννινα συνδέει το νομό με την πρωτεύουσα και την Δ. Ελλάδα. Σαν κύριο πρόβλημα της σύνδεσης του Νομού με την υπόλοιπη χώρα παρουσιάζεται η διακοπή της συνέχειας του κύριου

β) Πηγή: α) Σταφυλας Μιχάλης, Η συγκοινωνία στην οικονομική ανάπτυξη της Ρούμελης.

β) ΕΛΠΙΑ Νομός Αιτ/νίας: Η ΕΛΠΙΑ παρουσιάζει την Στερεά Ελλάδα και σας Ενημερώνει.

εθνικού άξονα στο Ρίο με αποιέλεσμα να μην υπάρχει ολοκληρωμένη σύνδεση του νομού με το εθνικό σύστημα αξόνων. Στο άξονα Αντίρριο - Ιωάννινα, το κομμάτι Αντίρριο - Αγρίνιο εμφανίζεται υπερκορεσμένο. Το πρόβλημα αυτό αναμένεται να λυθεί με την σύνδεση Ρίου - Αντιρρίου με γέφυρα.

β) Μεγάλη σημασία για τον Νομό έχει ο άξονας Αστακού-Αγρινίου που συνδέει το υπό ανάπτυξη λιμάνι του Αστακού με την βιομηχανική περιοχή Αγρινίου, ενώ το πρωτεύον οδικό δίκτυο (εθνικοί δρόμοι Β' κατηγορίας) που συνδέει τα κυριότερα αστικά κέντρα μεταξύ τους βρίσκεται γενικά σε καλή κατάσταση αλλά είναι προβληματική η σύνδεσή του με το δευτερεύον οδικό δίκτυο (επαρχιακοί δρόμοι) και ακόμα επιβάλλεται η επέκτασή του προς τις προβληματικές περιοχές.

Οι επαρχιακοί δρόμοι εξυπηρετούν τους μικρότερους οικισμούς και τις τοπικές παραγωγικές ενότητες και βρίσκονται σε κακή κατάσταση με την έννοια ότι οι περισσότεροι απ' αυτούς δεν είναι ασφαλισμένοι με αποτέλεσμα να μεγαλώνουν τα προβλήματα των ορεινών περιοχών (Τριχωνίδα - Μαυπακτία) και να επιβάλλεται η προτεραιότητα στην εκτέλεση έργων σ' αυτό ακριβώς το οδικό δίκτυο.

#### Θ α λ ά σ σ ι ε ς Μ ε τ α φ ο ρ έ ς

---

Παρότι ο Νομός έχει πολλές ακτές (μήκους 400 χλμ.) η επιβατική και εμπορευματική κίνηση απο την θάλασσα είναι σχεδόν ανύπαρκτη (πλήν του πορθμείου Ρίου-Αντιρρίου) και του πορθμείου που το καλοκαίρι συνδέει τον Αστακό με την Ιθάκη και την Κεφαλλονιά. Τα υπόλοιπα μικρά λιμάνια Αμφιλοχία, Βόνιτσα, Κύτινας, Μαύπακτος έχουν χαρακτήρα αλιευτικό και τουριστικό και πολύ λιγότερο εμπορικό. Η ένταξη στα ΜΟΠ του λιμανιού Μεσολογγίου θα συντελέσει στην ανάδειξή του σε κύριο εμπορικό λιμάνι στο Νομό. Τη μεγαλύτερη σημασία όμως την έχει το λιμάνι του Αντιρρίου που είναι ουσιαστικά η συνέχεια του άξονα Αθήνα-Ιωάννινα.

## Αεροπορικές μεταφορές

Στο νομό υπάρχουν δύο αεροδρόμια:  
Αγρινίου και Ακτίου.

Το αεροδρόμιο Αγρινίου έχει παύσει να λειτουργεί απο-  
το 1977 σαν ασυμφορή οικονομικά γραμμή αν και έχει προτεθεί  
η επαναζέταση της βιωσιμότητάς της. Το 1977 που ήταν τελευ-  
ταία χρονιά λειτουργίας της γραμμής διακινήθηκαν μόλις 266  
επιβάτες και 1,7 τόννοι εμπορεύματα. Το αεροδρόμιο μπορεί  
όμως να χρησιμοποιηθεί για φεικασμούς και πυρόσβεση για τις  
ανάγκες του Νομού.

Το αεροδρόμιο Ακτίου χρησιμοποιείται περισσότερο για  
στρατιωτικούς σκοπούς. Το δρομολόγιο απο Αθήνα γίνεται μέρα  
παρά μέρα το χειμώνα και κάθε μέρα το καλοκαίρι με αεροπλάνα  
των 30 θέσεων που κάνουν μια ώρα και είκοσι λεπτά. Στο αερο-  
δρόμιο Ακτίου διακινήθηκαν το 1983 6.037 επιβάτες και 7.021  
τόννοι εμπορεύματα.

### 1.2. Οικιστική υποδομή

Οι στεγαστικές ανάγκες του Νομού είναι ιδιαίτερα αυ-  
ξημένες. Λόγω του υψηλού κόστους στην αγορά κατοικίας παρα-  
τηρείται στασιμότητα στη ζήτησή της.

Υπάρχει έλλειψη ιδιόκτητης κατοικίας στα αστικά κέντ-  
ρα καθώς η κατοικία έχει αγοραστεί απ'τους κατοίκους των α-  
γροτικών περιοχών για την οικονομική εκμετόλλευσή της. Στους  
αγροτικούς οικισμούς, ειδικά στους ορεινούς, υπάρχουν πολλά  
εγκαταλελειμμένα και καταστραμμένα σπίτια ενώ σύμφωνα με στοι-  
χεία της ΕΣΥΕ παρατηρούμε ότι το 57 ο/ο των κτιρίων έχουν  
ηλικία μεγαλύτερη των 20 χρόνων. Η ποιότητα γενικά της κα-  
τοικίας δεν είναι καλή καθώς ο τομέας μονοπωλήθηκε απο επι-  
χειρηματίες που επεδίωκαν το κέρδος. Η κρατική παρέμβαση  
στον τομέα είναι η κατασκευή: στην Αμφιλοχία 22 κατοικιών ,  
στο Αγρίνιο 372, στην Ναύπακτο 140, στη Βόνιτσα 48, στο Μεσο-  
λόγγι 40, στο Αιτωλικό 40, με συνολική απορρόφηση 970 εκατο-  
μμύρια δραχμές.

Ακόμα υπάρχουν πολλοί οικισμοί σε σειсмоγενής περιοχές, ή σε περιοχές με κατολισθήσεις των οποίων απαιτείται η μεταφορά. Πολλές περιοχές σε αστικά κέντρα έχουν έλλειψη σε δίκτυα υποδομής και πράσινο ενώ πολλοί οικισμοί παρουσιάζουν δυσλειτουργία λόγω άσχημης πολεοδομικής ανάπτυξης.

Οι ελλείψεις σε ανέσεις στην κατοικία μεγάλες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το γεγονός ότι στην επαρχία Μεσολογγίου μόνο το 56ο/ο των κατοίκων έχει εσωτερική τουαλέτα και το 30ο/ο μπάνιο.

Το δίκτυο ύδρευσης βρίσκεται σε καλή κατάσταση σε αντίθεση με το δίκτυο αποχέτευσης που βρίσκεται σε πολύ κακή κατάσταση αφού σε 153 κοινότητες είναι τελείως ανύπαρκτο.

Η ηλεκτροδότηση κρίνεται ικανοποιητική καθώς 118 κοινότητες έχουν ηλεκτροφωτισμό σε καλή κατάσταση, 57 σε μέτρια και 23 σε κακή κατάσταση.

ΟΙ τηλεπικοινωνίες παρουσιάζουν πρόβλημα στο Νομό: αντιστοιχού 14 τηλέφωνα στους 100 κατοίκους ενώ υπάρχουν προβλήματα απο υπερφόρτωση των γραμμών και δυσκολία στην τοποθέτηση νέων συσκευών.

(9) Πηγή: Μποκορας Θωμάς: Λιτωλία και Αναρνανία.

### 1.3. Ενέργεια

Στο νομό υπάρχουν σε λειτουργία τα υδροηλεκτρικά έργα των Κρεμαστών και του Καστρακίου. Υπό κατασκευή είναι το έργο του υδροηλεκτρικού σταθμού Στράτου, προϋπολογισμού 8,044 δισ. δρχ. και του υδροηλεκτρικού σταθμού Αυλακίου, συνολικού προγραμματισμού 8,014 δισ. δρχ.

(10) Πηγή: Υπουργείο Εθνικής οικονομίας, ΚΕΠΕ: Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής ανάπτυξης 1983-1987.

#### 1.4 Βιομηχανικές περιοχές

Σύμφωνα με το πρόγραμμα Βιομηχανικών Περιοχών 1986-1992 της ΕΤΒΑ ο Νομός θεωρείται ενδιάμεσης προτεραιότητας για την απόκτηση βιομηχανικών περιοχών. Με βάση τον πληθυσμό του και την απασχόληση του στον δευτερογενή τομέα οι ανάγκες του σε οργανωμένη γη για βιομηχανική ή βιοτεχνική χρήση προσέδιορίστηκαν σε 1.200- 2.500 στρέμματα.

Στο νομό βρίσκονται δυο νομοθετημένες ΒΙ.ΠΕ (Αγρίνιο - Μεσολόγγι) των οποίων όμως οι διαδικασίες χωροθέτησης και οριοθέτησης βρίσκονται σε αρχικό στάδιο.

Επίσης έχει προταθεί μετά απο μελέτη του ΥΠΕΧΩΔΕ η οργάνωση και λειτουργία βιομηχανικών πάρκων (ΒΠΑ) στο νομό. Ιδιαίτερη σημασία μπορεί να έχει η λειτουργία του ΒΠΑ Μολυβδίου.

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, ΕΠΠΕ: Π. όγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής ανάπτυξης 1983-1987.

## 2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

### 2.1. Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη

Το 1984 στο νομό υπήρχαν 16 θεραπευτήρια με 422 κλίνες. Τα δημόσια νοσοκομεία όμως είναι δύο, ένα στο Μεσολόγγι με 45 κρεβάτια και ένα στο Αγρίνιο με 150 κρεβάτια.

Εντός απο τα θεραπευτήρια λειτουργούν 22 ιδιαιτικά ιατρεία, 53 αγροτικά, 8 υγειονομικοί σταθμοί και 5 αγροτικό κτηνιατρεία. Επίσης υπάρχουν 8 Κέντρα Υγείας.

Το 1984 στο Νομό υπήρχαν 209 γιατροί, 83 οδοντίατροι και 36 φαρμακεία.

### 2.2 Βιβλαίδευση (11)

Στο Νομό το σχολικό έτος 1984-85 λειτουργούσαν:

142 νηπιαγωγεία, 365 δημοτικά, 46 γυμνάσια και 25 λύκεια.

Η Τεχνική - Επαγγελματική Εκπαίδευση καλύπτεται από την λειτουργία 5 ΚΕΤΕ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία, Κακρυνεία και Ναύπακτος).

Πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι πολλές σχολικές μονάδες όλων των βαθμίδων λειτουργούν σε μισθωμένα κτίρια που είτε είναι ακατάλληλα είτε έχουν ανάγκη επισκευής. Εξάλλου εκτός απ' τις ποιοτικές υπάρχουν και ποσοτικές ελλείψεις σε αίθουσες και κτίρια.

Στο Αγρίνιο λειτουργεί Σχολή Καθητείας με ειδικότητες μηχανοτεχνικών αυτοκινήτων και ηλεκτροτεχνικών. Επίσης στο Αγρίνιο λειτουργεί το Κέντρο Εργαζομένου Νορτισιού με ειδικότητες Κοπτικής Ραπτικής Ηλεκτικής και Οικοκυρικής.

Στο Μεσολόγγι λειτουργούν ορισμένες σχολές Τ.Ε.Ι. ενώ το 1985 άρχισε η λειτουργία στο Αγρίνιο Σχολής Οικονομικών Επιστημών σαν παράρτημα του Πανεπιστημίου Πατρών.

(11) Πηγή: Μιτάκης Διονύσιος, η παιδεία στην Αιτ/νία.

### 2.3. Πρόνοια

Στο Νομό υπάρχουν 4 ΔΑΠΗ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία, Ναύπακτος), 50 Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί, 8 Αγροτικοί Παιδικοί Σταθμοί και 3 παραρτήματα του ΠΙΠΑ (Μεσολόγγι, Αγρίνιο, Αμφιλοχία).

Τα στεγαστικά προγράμματα που εφαρμόζονται στο Νομό είναι από διάφορους φορείς όπως Υπουργείο Εργασίας, Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, ΑΤΕ.

Ειδικότερά: Το Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών εφαρμόζει στο νομό διάφορα στεγαστικά προγράμματα παροχής στέγης, δανειοδοτώντας αυτούς που επλήγησαν από κατολισθήσεις και σεισμούς. Για την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών υπήρχαν το 1982 8.000 οικογένειες που δικαιούνταν στεγαστικής αποκατάστασης για την δανειοδότηση των οποίων απαιτούνταν 6 δισ. δρχ. περίπου.

Υπάρχει όμως το εξής πρόβλημα: Στο νομόστον τομέα της αποκατάστασης των σεισμοπαθών λειτουργούν δύο υπηρεσίες, η Εθνική Υπηρεσία Αποκατάστασης Σεισμοπαθών του ΥΠΕΧΩΔΕ που ασχολείται με τους σεισμοπαθείς των σεισμών του 1981 με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση στους προς αποκατάσταση σεισμοπαθείς και να μειώνεται η απόδοση του τεχνικού προσωπικού των υπηρεσιών αυτών.

#### 2.4 Κοινόχρηστοι χώροι-Αθλητισμός

Στο νομό και ιδιαίτερα στα αστικά και ημιαστικά κέντρα είναι αισθητή η έλλειψη σε χώρους πρασίνου αναφυχής και αθλητικών εγκαταστάσεων. Ενδεικτικά αναφέρεται στο Αγρίνιο το οποίο έχει μόνο ένα πάρκο και δύο Παιδικές χαρές.

Μόνο στο Αγρίνιο και Μεσολόγγι οι νέοι ασχολούνται κάπως οργανωμένα με τον αθλητισμό γιατί υπάρχουν καλές αθλητικές εγκαταστάσεις και οι κατάλληλοι φορείς. Ανύπαρκτος είναι ο θαλάσσιος αθλητισμός παρ'ότι ο νομός διαθέτει μια πολύ μεγάλη παράκτια περιοχή, 5 φυσικές και 3 τεχνητές λίμνες.

#### 2.5 Πολιτιστική ζωή

##### Βιβλιοθήκες (12)

Στο Αγρίνιο λειτουργούν: 1) Η Παπαστράπειος δημοτική βιβλιοθήκη που είναι και η σημαντικότερη στο νομό με 4.000 τόμους περίπου, 2) Η βιβλιοθήκη της Χριστιανικής Ένωσης και η 3) βιβλιοθήκη της Χριστιανικής Στέγης.

Στο Μεσολόγγι: 1) Η Δημοτική Βιβλιοθήκη, 2) Η βιβλιοθήκη του Διδακταλικού συλλόγου Μεσολογγίου και 3) η βιβλιοθήκη της Παλαμαϊκής Σχολής.

Στο Αιτωλικό: 1) Η βιβλιοθήκη του Ευφρατικού Ομίλου Αιτωλικού.

Στη Ναύπακτο: 1) Η Δημοτική βιβλιοθήκη.

Στο Θέρμο: 1) Η βιβλιοθήκη του Εκπολιτιστικού Ομίλου και η Δανειστική βιβλιοθήκη Απόκορου.

Επίσης βιβλιοθήκες υπάρχουν στη Μυρτιά, Βόνιτσα, Κατούνα, Γλεπτά, Αμφιλοχία, Άγιο Ελάσιο, Άγιο Νικόλαο, Ανάληψη, Παπαδάτες και Δαφνιά.

(12) Πηγή: Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγρινίου.

Εφημερίδες και περιοδικά

Κυκλοφορούν οι εξής τοπικές εφημερίδες:

Αγρίνιο: "Αγρίνιο", "Μαχητής", "Ελεύθερος", "Λέοι καιροί", π.υ είναι εβδομαδιαίες και η " Παναιτωλική" που είναι ημερήσια.

Μεσολόγγι: "Μεσολογγίτικα Χρονικά", " Νέα Ζωή" εβδομαδιαίες και η "Εθνική Εχώ" ημερήσια.

Πολιτιστικές Οργανώσεις (13)

Στο Αγρίνιο λειτουργούν οι παρακάτω πολιτιστικοί φορείς: "Γυμναστική εταιρεία Αγρινίου", "Γυμναστικός και Φιλεκαπαιδευτικός σύλλογος Αγρινίου ο Παναιτωλικός" ο "Μουσικός Σύλλογος Αγρινίου Ορφέας" η πανελλήνια Ένωση Γονέων η Χριστιανική Αγωγή" τ ήμα Αγρινίου, ο "Σύλλογος Μουσικής Καλλιτεχνικής και Πνευματικής Ανάπτυξης" ο φιλολογικός όμιλος Αγρινίου, "Ιώστας Χατζόπουλος" η "Χριστιανική Ένωση Αγρινίου" η "Χριστιανική στέγη Αγρινίου" και το Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αγρινίου".

Στο Μεσολόγγι: λειτουργεί ο μορφωτικός σύλλογος "Αιτωλική Εταιρεία" και το "Πνευματικό Κέντρο Δ. Μεσολογγίου".

Στο Θέρμο: Ο " Εκπολιτιστικός Σύλλογος Θέρμου".

Στο Νεοχώρι: η "Χριστιανική Ένωση Νεοχωρίου" η "Αγία Ειρήνη".

Παρατηρείται ότι υπάρχει μια τάση να ιδρύονται συνέχεια διάφοροι σύλλογοι στις Κωμοπόλεις του νομού με πνευματικούς και καλλιτεχνικούς σκοπούς.

(13) Πηγή: Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγρινίου.

3. Επενδυτική δραστηριότητα

Εξέθε νομός έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που τον κάνουν ελκυστικό ή αντίθετα απωθητικό για την διενέργεια επενδύσεων. Και ενώ για τον ιδιότη επενδυτή κριτήριο ελκυστικότητας είναι το επίπεδο ανάπτυξης του νομού, αντίθετα για το κριτήριο βάσει του οποίου κατανέμει τις επενδύσεις του είναι συνήθως ο βαθμός προβληματικότητας του νομού.



### 3 ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Κάθε νομός έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που τον κάνουν ελκυστικό ή αντίθετα απωθητικό για την φιλένέργεια επενδύσεων. Και ενώ για τον ιδιώτη επενδυτή κριτήριο ελκυστικότητας είναι το επίπεδο ανάπτυξης που νομού, αντίθετα για το δημόσιο κριτήριο βάσει του οποίου κατανέμει τις επενδύσεις του είναι συνήθως ο βαθμός προβληματικότητας του νομού.

#### 3.1 ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ (14)

Στοιχεία για τις ιδιωτικές επενδύσεις δεν υπάρχουν. Τα στοιχεία που θα παρουσιαστούν αφορούν τις επενδύσεις που έχουν ενταχθεί στους διάφορους αναπτυξιακούς νόμους.

#### ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΝΟΜΟΥ

Ν Ο Μ Ο Σ	ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ	ΠΡΑΓΜΑΤΟ-ΠΟΙΗΣΕΙΣ	% ΠΡΑΓΜΑΤΟ-ΠΟΙΗΣΕΩΝ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ % ΝΟΜΟΥ ΣΕ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ
ΝΑ 2687/1953 (1)	12932160	212000	1,6	0,011
ΑΝ 147/1967 (2)	375000	-	-	-
ΝΑ 1312/1972 (2)	1026312	458875	44,7	5,7
ΝΑ 331/1974 (2)	139875	6803	4,7	33,2
ΝΑ 289/1976 (2)	-	-	-	-
Ν 849/1978 (2)	438226	170430	38,9	2,5
Ν 1116/1981 (2)	407913	197200	48,3	3,6
Ιδιωτικές επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν με βάση τους κυριώτερους αναπτυξιακούς νόμους (1967-1981) (2)	2387326	833308	34,9	2,84

(14) ΠΗΓΗ: Κ. Αθανασόπουλος, Νομοθεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης  
 (1) Σε δολλάρια ΗΠΑ  
 (2) Σε χιλιάδες δρχ.

Βάσει του ΝΔ 2687/1953 "Περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού" εισήχθησαν και επενδύθηκαν στο Νομό απο το 1953 μέχρι το 1982 μόνο 212.000 δολάρια, ποσό που αποτελεί μόλις το 1,60/ο του αρχικά εγκριθέντος και μόλις το 0,011ο/ο του συνολικού επενδεδυμένου βάσει του ΝΔ 2687 στη χώρα κεφαλαίου. Το ξένο κεφάλαιο δεν αποφεύγει να επενδύσει σ' αυτόν.

Βάσει του ΑΝ 147/1967 "Περί συμπληρώσεως της περί κινήτρων δια βιομηχανικής επενδύσεις κειμένης νομοθεσίας" στο νομό, αν και έχουμε μέχρι το 1982 εγκρίσεις 375.000.000 δραχμών, δεν πραγματοποιήθηκε τελικά καμιά επένδυση.

Βάσει του ΝΔ 331/1974 "Περί παροχής φορολογικών κινήτρων προς ενίσχυσιν της βιομηχανικής παραγωγής" ο Νομός δέχεται μέχρι το 1982 6.803.000 δραχμές ποσό που αν και αποτελεί μόλις το 4,7 ο/ο του αρχικού εγκριθέντος, αποτελεί το 33,2ο/ο του ποσού που επενδύθηκε συνολικά βάσει αυτού του ΝΔ.

Βάσει του ΝΔ 289/1976 " Παροχής κινήτρων δια την ανάπτυξη παραμεθόριων περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων" προφανώς ο Νομός Αιτ/νίας, μή αποτελώντας παραμεθόρια περιοχή δεν δέχεται επενδύσεις. Το ΝΔ αυτό αναφέρεται μόνο για λόγους πληρότητας του συστήματος κινήτρων.

Βάσει του Ν. 1116/1981 "Για την παροχή κινήτρων ενισχύσεως της περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας για την ρύθμιση συναφών θεμάτων" στο νομό Αιτ/νίας επενδύθηκαν μέχρι το 1982 197.200.000 δρχ. δηλ. το 3,6 ο/ο των συνολικά επενδυσθέντων.

Συνολικά με βάση τους αναπτυξιακούς νόμους της περιόδου 1967-1982 οι οποίοι παρέχουν κίνητρα για διενέργεια επενδύσεων στην επαρχία, ο Νομός δέχθηκε επενδύσεις ύψους 833.308.000 δρχ. και συμμετείχε με 2,84 ο/ο στα εθνικά μεγέθη επενδύσεων, ποσοστό που υπερβαίνει ελάχιστα το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού του Νομού στον πληθυσμό της Ελλάδας. Αυτό στην τελευταία απογραφή του 1981 ήταν 2,3 ο/ο ενώ σ' αυτήν του 1971 ήταν 2,6 ο/ο .

Η πολιτική παροχής κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων στο Νομό είχε αποτύχει, τουλάχιστον πριν την θεσμοθέτηση των κινήτρων του Ν.1262.

Σε εφαρμογή που Νομού μέχρι 30-9-1987 είχαν γίνει οι εξής επενδύσεις στο νομό Αιτωλοακαρνανίας:

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 1262/82

	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	ΥΦΟΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΑΧΘΕΙ	183	9.388.465.496
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΧΡΗ- ΜΑΤΟΔΟΤΗΘΕΙ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΕΙ	21	980.720.000
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΕΙ	28	877.467.584

ΠΗΓΗ: ΥΠ.ΕΘ.Ο

Απο τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι υπάρχει ση-  
μαντική διαφορά ανάμεσα στον αριθμό των επενδύσεων που ε-  
χουν ολοκληρωθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της ολοκλήρω-  
σης. Δηλαδή υλοποιείται γύρω στο 27-30 ο/ο των συγκρινό-  
μενων επενδυτικών σχεδίων.

3.2 Δημόσιες επενδύσεις

(16)

Η χωρική κατανομή των δημοσίων επενδύσεων, συνοψίζει το σύνολο των προσπάθειών ενίσχυσης των περιφερειών. Έτσι οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από το κράτος, δεν είναι της ίδιας φύσης με τις επενδύσεις που πραγματοποιούν οι ιδιωτικοί φορείς.

Οι δημόσιες επενδύσεις είναι έμμεσα μόνο παραγωγικές στο μέτρο που εξασφαλίζουν τις γενικές συνθήκες παραγωγής που είναι αναγκαίες για τη συνέχιση της συσσώρευσης.

Γι' αυτό το λόγο η λειτουργία τους είναι ευρύτερη από την λειτουργία των θεσμοθετημένων κινήτρων για την προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων που ήδη αναφέρθηκαν.

Οι δημόσιες επενδύσεις σκοπεύουν όχι μόνο στην κοινωνική επένδυση σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο αλλά και στην συνολική κατανάλωση από την πλευρά της εργατικής δύναμης. Πρόκειται για επενδύσεις που ενισχύουν ορισμένα ή όλα τα κεφάλαια μιας περιοχής ή αφορούν τη μόρφωση και εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού ή και την προσφορά των αναγκαίων αστικών υποδομών σ' αυτήν.

Παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια παρουσίασης ποσών που διατέθηκαν στο νομό Αιτωλ/νίας από το πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων η οποία περιλαμβάνει έργα που εκτελούνται σε περισσότερους από έναν νομούς χωρίς να είναι δυνατόν να διακριθεί το τμήμα που αντιστοιχεί σε κάθε νομό (διανομορχιακά έργα).

Οι επενδύσεις αυτές εντάσσονται σε ιδιαίτερη κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνεται στα μεγέθη του νομού Αιτωλοακαρνανίας το τμήμα τους που γίνεται μέσα σ' αυτόν.

- (16) Πηγή: γ.Μπιτσικας, χωροταξική κατανομή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων της Ελλάδας 1976-1985 και Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας.

Π.Δ.Ε ΑΙΤ/ΝΙΑΣ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΔΡΧ/ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ

ΤΙΜΕΣ 1970

ΕΤΟΣ	ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ (1)	ΚΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡ. 1971 (2)	ΑΠΟΛΥΤΑ ΜΕΓΕΘΗ (1)	ΚΑΤΑ ΚΑΤΟΙΚΟ ΒΑΣΕΙ ΤΗΣ ΑΠΟΓΡ. 1981 (2)
1976	293,1	1333,7	18339,2	1882,7
1977	256,1	1165,3	17576,1	1804,4
1978	140,5	639,3	17479,7	1794,5
1979	178,9	814	17966,3	1844,5
1980	175,3	797,6	15280,8	1568,8
1981	157,1	714,8	18257,4	1874,4
1982	246,0	1119,3	18452,4	1894,4
1983	239,4	1089,3	21883,7	2246,6
1984	262,9	1196,2	23687,2	2431,8
1985	467,7	2128,1	23912,3	2454,9
(1) σε εκατ. δρχ.		(2) σε δρχ.		

ΠΗΓΗ: Γ. ΜΗΙΤΣΙΚΑΣ, χωροταξική κατανομή του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων της Ελλάδας 1976-1985.

Παρατηρούμε ότι σε ύψος δημοσίων επενδύσεων ανά κάτοικο ο νομός Αιτ/νίας υστερεί σημαντικά σε σχέση με το σύνολο της χώρας, γεγονός στο οποίο μπορούμε να αποδώσουμε το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης του. Οι δημόσιες επενδύσεις που έγιναν στο νομό παρουσίασαν θεαματική αύξηση το 1985 ώστε το κατά το κάτοικο ύψος δημοσίων επενδύσεων του νομού προσέγγισε το αντίστοιχο όλης της χώρας.

Για να προσδιορίσουμε την αιτία της αύξησης των δημοσίων επενδύσεων κατά 119,1 ο/ο μεταξύ 1981 και 1985 θα αναλύσουμε κατά τομείς τις δημόσιες επενδύσεις.

ΠΛΗΡΩΜΕΣ Π.Δ.Ε ΝΟΜΟΥ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΑ  
(σε τρέχουσες τιμές) (σε χιλ. δρχ.)

ΤΟΜΕΙΣ	1984		1985	
	ΑΠΟΛ.ΜΕΓΕΘΗ	%	ΑΠΟΛ.ΜΕΓΕΘΗ	%
Γεωργία ↓	14846	0,6	797	0,01
Δάση Αλιεία	-	-	-	-
Εγγ/κα ΥΠ.Γ Εγγ/κα ΥΠΕΧΩΔΕ	65613	2,6	208734	3,9
Μεταλλεία-Ορυχεία Αλυκές-Βιομ.-Ενεργ. Βιοτέχν.	-	-	-	-
Οδοί-γέφυρες-Λιμένες Πολιτική Αεροπορία ✕	997	0,04	97659	18,2
Σιδηρόδρομοι	-	-	-	-
Τουρισμός Μουσεία-Μνημεία	-	-	-	-
Ανώτατη Εκπαίδευση Οργ.Σχολ.Κτιρίων	352646	14,4	398603	7,4
Οικισμός	-	-	-	-
Υγεία Πρόνοια ↓	25000	1	14,4	0,3
Ύδρευση-Αποχέτευση	-	-	-	-
Δημόσια Διοίκηση	5644	0,2	11000	0,2
Νομαρχιακά Έργα ✕	1213310	49,4	2301500	42,8
Διάφορα	70000	2,9	146452	2,7
Ειδικά Έργα	-	-	-	-
Νομαρχιακά προγράμματα	706965	28,8	5378661	-
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	2455021		53788661	

Παρατηρούμε ότι η αύξηση οφείλεται στην άνοδο των

επενδύσεων σε όλους τους τομείς εκτός της γεωργίας και της υγείας-πρόνοιας. Σε απόλυτα μεγέθη εντυπωσιακή είναι η αύξηση των επενδύσεων σε νομαρχιακά έργα τα οποία, ποσοστιαία τόσο το 1984 όσο και το 1985 καταλαμβάνουν την πρώτη θέση. Σε ποσοστά μεγαλύτερη αύξηση έγινε στον τομέα των συγκοινωνιών.

Ο τομέας αυτός ενώ το 1984 έπαιρνε μόλις το 0,04ο/ο των δημοσίων επενδύσεων στο νομό το 1985 πήρε το 18,2ο/ο.

### 3.3 Επενδύσεις ΜΟΠ (Μεσογειακά ολοκληρωμένα Προγράμματα της Ε.Ο.Κ.)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα έργα που έχουν υπαχθεί στο ΜΟΠ του νομού καθώς και ο προϋπολογισμός τους. Επίσης η διαχρονική κατανομή των δαπανών γι' αυτά, για την περίοδο μέχρι το 1991.

#### ΕΡΓΑ ΜΟΠ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ (εκατ.δρχ.)

ΜΕΤΡΟ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ	ΦΟΡΕΑΣ
			από: 23-7-85 έως 31-12-85	από 1-1-86 έως 22-7-86	από 23-7-86 έως 31-12-86	1987	1988	1989-92		
1.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΓΕΩΡΓΙΑ									
	Αρδευτικά:									
	— Ζώνη II και IIB Κάτω Αχελώου	900,0	—	—	—	—	—	900,0		Υπ. Γεωργίας Νομ. Αιτωλ.
	— Καινούργιου	100,0	—	—	—	—	20,0	80,0		
	— Αναδιάρθρωση ποικιλιών καπνού	99,0	—	—	—	—	13,0	86,0		Υπ. Γεωργίας
1.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΖΟΝΕΣ									
	Αρδευτικά:									
	— Θυρίου	200,0								
	— Σπάρτου	80,0				50,0	110,0	270,0		Νομ. Αιτωλ.
	— Σκούτερης	60,0								
2.	— Κάτω Χρυσοβίτσας	90,0								
2.	Έργα Τουριστικής Ανάπτυξης Ν. Αιτωλοακαρνανίας	200,0				50,0	50,0	100,0		Νομ. Αιτωλ.
1.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΑΛΙΕΙΑ									
	Έργα Αξιοποίησης λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Αιτωλικού	2.000,0	—	1,5	2.788	200,0	500,0	1.295,712		Νομ. Αιτωλ.
2.	Εντατική εκμετάλλευση μιας λιμνοθάλασσας στην περιοχή Αμβρακικού Κόλπου	100,0	—	—	—	—	—	100,0		Υπ. Γεωργίας

ΕΡΓΑ ΜΟΙ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ Β (συνέχεια)

ΜΕΤΡΟ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						ΣΥΝΕΙ- ΣΦΟΡΑ	ΦΟΡΕΑΣ
			από 23-7-85 έως 31-12-85	από 1-1-86 έως 22-7-86	από 23-7-86 έως 31-12-86	1987	1988	1989-92		
3.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΑΛΙΕΙΑ (συνέχεια) Διευρυνητικά Προγράμματα Αξιοποίησης Αμβρακικού Κόλπου	300,0	—	—	—	—	—	100,0	200,0	Υπ. Γεωργίας
1.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ Πρόγραμμα Ανάπτυξης Αμβρακικού	350,0	—	0,5	0,5	43,0	136,0	170,0		Υπ. Πολιτ.
2.	Ανάδειξη φρουρίων Ρίου- Αντιρρίου & Βόνιτσας	20,0								
3.	α) Οργάνωση & δημιουργία ενός συστήματος ελέγχου της ποιότητας του περιβάλ- λοντος στον Αμβρακικό Κόλπο									
4.	β) Μελέτη διαμόρφωσης Βιοτόπων Αμβρακικού Οικολογική μελέτη ανάπτυξης λιμνών Αιτωλίας Ακαρνανίας Μεσολογγίου-Αιτωλικού	90,0	—	—	—	15	25	50		ΥΠΕΧΩΔΕ
		9,0	—	—	—	1,0	8,0	—		ΥΠΕΧΩΔΕ

ΜΕΤΡΟ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						ΣΥΝΕΙ- ΣΦΟΡΑ	ΦΟΡΕΑΣ
			από 23-7-85 έως 31-12-85	από 1-1-86 έως 22-7-86	από 23-7-86 έως 31-12-86	1987	1988	1989-92		
1.	ΥΠΟΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. ΑΣΤΑΚΟΥ	2563,0	—	—	—	—	351,0	2.212,0		ΕΤΒΑ
2.	Βελτίωση συνθηκών λειτουργίας δικτύου διανομής στο Ν. Αιτωλοακαρνανίας	38,6								
1.	ΥΠΟΔΟΜΕΣ Ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου	361,0	—	—	15,6	250,0	95,4			ΥΠΕΧΩΔΕ
2.	Κατασκευή Κεντρικού Αγωγού μεταφοράς λιμάτων πόλης Αγρινίου και ευρύτερης περιοχής στις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού	350,0	—	—	—	40,0	68,0	242,0		Ν. Αιτωλ.
3.	Λιμάνι Μεσολογγίου (εκβάθυνση διαύλου, επέκταση προκυμσίας)	200,0	—	—	24,470	20,0	35,0	120,53		Ν. Αιτωλ.
4.	Λιμενικές εγκαταστάσεις Αστακού	53,0	—	—	—	—	8,0	45,0		Ν. Αιτωλ.
5.	Μελέτες και κατασκευή λιμενικών εγκαταστάσεων Βόνιτσας	35,0	—	—	—	4,0	7,0	24,0		Ν. Αιτωλ.
6.	Λιμάνι Μύτικα	53,0	—	—	—	—	8,0	45,0		Ν. Αιτωλ.
7.	ΤΕΙ Μεσολογγίου	150,0	35,0	—	115,0					ΥΠΕΠΘ



ΕΡΓΑ ΝΟΜΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤ/ΝΙΑΣ (συνέχεια)

ΜΕΤΡΟ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΑΠΑΝΗΣ						ΣΥΝΕΙ- ΣΦΟΡΑ	ΦΟΡΕΑΣ
			από 23-7-85 έως 31-12-85	από 1-1-86 έως 22-7-86	από 23-7-86 έως 31-12-86	1987	1988	1989-92		
1.	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ Πρόγραμμα γεωργ. κατάρτισης στο ΤΕΙ Μεσολογγίου	550,32	—	—	—	91,72	91,72	366,88	ΥΠΕΠΘ	
2.	Τμήματα ειδίκευσης ενιαίων Πολυκλαδικών Λυκείων (Αργίριο)	218,0	—	—	—	6,00	25,0	187,0	ΥΠΕΠΘ	
3.	Ίδρυση, οργάνωση & λειτουργία 2 κέντρων Πληροφόρησης	6,994				1,364	2,73	2,9	ΥΠΕΠΘ	
4.	Ανασύσταση γραφείων εργασίας Εγκατάσταση ανταποκριτών σε ΟΤΑ	36,76				6,66	6,66	23,44	ΟΑΕΔ	
5.	Πρόγραμμα κατάρτισης σε θέματα αγροτουρισμού	7,7			0,5	1,2	1,2	4,8	ΟΑΕΔ	
		1,0						1,0	Υπ. Γεωργίας	
Γενικό Σύνολο		9435,38								

ΠΗΓΗ: Νομαρχία Αιτ/νίας

(16) ΠΗΓΗ: Μπίτσινας Γ. Χωροταξική κατανομή του  
Προγράμματος δημοσίων επε-  
νδύσεων της Ελλάδας 1976-85  
και

Νομαρχία Αιτ/νίας

Απο τον πίνακα αυτό παρατηρούμε ότι ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων ανέρχεται σε 9.435,38 εκατ.δρχ.

Σημαντικό μέρος των πόρων προγραμματίζεται να απορροφηθεί για αρδευτικά έργα 1.549 εκατ. δρχ. για την αξιοποίηση της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου, 2.000 εκατ.δρχ. για την Ναυτιλιακή Βιομηχανική Περιοχή Αστακού (ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ.) 2.563 εκατ. δρχ. Ακόμα σημαντικό ποσό διατίθεται για τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και παροχής πληροφόρησης δηλαδή 820,8 εκατ.δρχ.

Τα υπόλοιπα ποσά προγραμματίζεται να διατεθούν σε έργα τουριστικής ανάπτυξης 669 εκατ.δρχ. σε άλλα αλιευτικά έργα, 400 εκατ.δρχ. σε έργα στον τομέα των μεταφορών-λιμάνια και οδικά έργα-700 εκατ. δρχ. ενώ τα υπόλοιπα σε άλλα έργα υποδομής, αγωγός λυμάτων Αγρινίου 350 εκατ.δρχ. και Τ.Ε.Ι. Μεσολογγίου 150 εκατ.δρχ.

Με τα έργα αυτά προστίθεται ζωτική ποιοτική και υλική υποδομή που είναι αναγκαία για την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στον πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Πρέπει επίσης να αναφερθούμε : Τα προβλεπόμενα έργα για την αξιοποίηση της λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου φαίνονται στον παρακάτω πίνακα :

ΕΡΓΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ  
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ (χιλ.δρχ.)

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	Προϋπολογισμός	
	Εγκεκριμένος	Προτεινόμενος
3	4	5
Έργα αξιοποίησης λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου Αιτωλικού	2.000.000	2.000.000
α. Οριστική μελέτη τεχνικών έργων ανάπτυξης ενοτήτων Κλείσθας-Διαύλου, Κλείσθας και Παλαιοποτάμου	(22.700)	(25.570)
β. Οριστική μελέτη τεχνικών έργων ανάπτυξης κεντρικού τμήματος λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Αιτωλικού	(30.000)	(30.000)

Έργα για την αξιολόγηση της λιμνοθάλασσας  
Μεσολογγίου (συνέχεια)

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	Προϋπολογισμός	
	Εγκεκρι- μένος	Προτει- νόμενος
3	4	5
Έργα αξιοποίησης λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου Αιτωλικού	2.000.000	2.000.000
γ. Μελέτη μεταφοράς θαλάσσιου νερού από Πατραϊκό Κόλπο στις Αλυκές Μεσολογγίου	(12.000)	(12.000)
δ. Εκακαφή διαύλων και αφαίρεση αναχωμάτων λιμνοθάλασσας Κλείσovas	(61.000)	(61.000)
ε. Βελτίωση λειτουργικότητας λιμνοθάλασσας Μπούκας στις εκβολές του Αχελώου	(20.000)	(12.000)
στ. Βελτίωση και εξοπλισμός Ιχθυοτροφείου Κλείσovas Δήμου Μεσολογγίου και εξόφληση υπο- χρεώσεων	(27.000)	(37.000)
ζ. Μελέτη βασικών έργων υποδομής Δήμου Μεσολογγίου επέκταση και διαρύθμιση υπαρχόντων	(8.000)	(8.000)
η. Προμήθεια πλωτού εκακαπτικού μηχανήματος για τις ανάγκες της λιμνοθάλασσας Μεσολογ- γίου-Αιτωλικού	(50.000)	(50.000)
θ. Τεχνικά έργα ανάπτυξης ενότητας Κλείσovas-Διαύλου Κλείσovas Λιμνοθάλασσα Μεσολογ- γίου-Αιτωλικού	(600.000)	(350.000)
ι. Κατασκευή και λειτουργία πρότυπης πειραματικής μονάδας εκμετάλλευσης των υπομεγεθών ψαριών στη Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού	(2.000)	(4.000)
ια. Ολοκλήρωση δρόμου προς ΙΧΘΥΚΑ λιμνοθάλασσας Μπούκας στις εκβολές του Αχελώου	(10.000)	(10.000)
ιβ. Τεχνικά έργα ανάπτυξης λιμνοθάλασσας Παλαιοποτάμου	—	(600.000)
ιγ. Τεχνικά έργα ανάπτυξης κεντρικού τμήματος λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Αιτωλικού	—	(566.493)
ιδ. Τεχνικά έργα μεταφοράς θαλάσσιου νερού από Πατραϊκό κόλπο στις Αλυκές Μεσολογγίου	—	(150.000)
ιε. Διάνοιξη στραβούλακου και εσοδευτικών στομιών λιμνοθάλασσας Αιτωλικού	—	(50.000)
ιστ. Μελέτη σκοπιμότητας και οργάνωσης για την ίδρυση τριών (3) δημοσυνεταιριστικών επιχειρή- σεων με αντικείμενο την αλιευτική εκμετάλλευση περιοχών της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου- Αιτωλικού	—	(4.000)
ΣΥΝΟΛΟ 2	2.000.000	2.000.000

ΠΗΓΗ: Νομαρχία Αιτ/νίας

### 3.4 Συμπεράσματα

Το δίκτυο συγκοινωνιών και μεταφορών στο Νομό στηρίζεται κυρίως στις οδικές μεταφορές. Δεν κρίνεται ικανοποιητικό και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις είναι εντελώς προβληματικό. Οι σταγαστικές ανάγκες του Νομού είναι ιδιαίτερα αυξημένες.

Οι τηλεπικοινωνίες στο Νομό απαιτούν σημαντική βελτίωση, ενώ η κοινωνική υποδομή (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, εκπαίδευση, πρόνοια και κοινόχρηστοι χώροι) απαιτεί σοβαρή βελτίωση. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, το επίπεδό της μπορεί να αποτελέσει σημαντικό ανασχετικό παράγοντα περαιτέρω ανάπτυξης του Νομού. Έτσι η έλλειψη κυρίως ιατροφαρμακευτικών, εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δυνατοτήτων για τις οικογένειες εργαζομένων ή στελεχών αποτελεί ανασχετικό παράγοντα για την εγκατάστασή τους στο Νομό στα πλαίσια ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων.

Μ Ε Ρ Ο Σ      Β'

Τ Α Χ Α Ρ Α Κ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Α      Τ Ο Υ Ν Ο Κ Ο Υ  
Κ Α Τ Α      Ο Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Κ Ο Υ Σ      Τ Ο Μ Ε Ι Σ

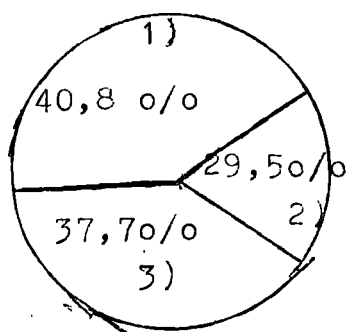
Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο     Ο

Π Ρ Ω Τ Ο Γ Ε Ν Η Σ     Τ Ο Κ Ε Α Σ

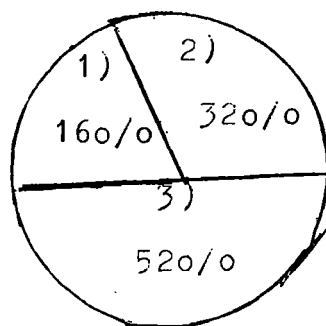
1.1     Εέση του Πρωτογενή Τομέα

Ο πρωτογενής τομέας έχει κεντρικό ρόλο στον καθορισμό του περιφερειακού εισοδήματος. Ταυτόχρονα παρατηρείται διάθρωση του ΑΕΠ του Νομού με τάση που διαφέρει σημαντικά απο αυτή που διαγράφεται για το σύνολο της χώρας.

Β.Φ: Συμμετοχή τομέων στο ΑΕΠ του Νομού Αιτωλοακαρνανίας



Νομός



Ελλάδα

- 1) πρωτογενής
- 2) Δευτερογενής
- 3) Τριτογενής

Πηγή: ΚΕΠΕ 1984

Κατά συνέπεια, πολύ σημαντικό μέρος της αναπτυξιακής προσπάθειας πρέπει να αναληφθεί απο τον πρωτογενή τομέα για την ολόπλευρη ανάπτυξή του, την διαφοροποίηση, την επέκτασή του απο παραδοσιακές δραστηριότητες, με περιορισμένες δυνατότητες αύξησης της ζήτησης.

Η προτεραιότητα αυτή δεν συνεπάγεται τον παραγκωνισμό του Δευτερογενή και τρωτογενή τομέα, αλλά αντίθετα πρέπει να δράσει συμπληρωματική και πολλαπλασιαστικά- επιτόκια μεταποίηση και τυποποίηση των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, οργάνωση εμπορίου αγροτικών ή και μεταποιημένων προϊόντων

τουρισμός, αγροτουρισμός-και συνδέεται με την προσπάθεια βελτίωσης της υποδομής που έχει ήδη αρχίσει να λαμβάνει χώρα. Έτσι σταδιακά, θα μπορούσε να επέλθει η επιθυμητή, και άλλωστε αναγκαία παραπέρα διαφοροποίηση του προϊόντος του Νομού.

## 1.2 Γεωργικός τομέας - καλλιεργούμενες εκτάσεις και προϊόντα (17)

Το 1986 η γεωργική γή στο νομό ανήλθε περίπου σε 1,2 εκατομμύρια στρέμματα ή 20,1 ο/ο της έκτασης του Νομού και σε σχέση με το 1981 παρουσιάζει πτώση 6,1ο/ο. Στον παρακάτω πίνακα διαφαίνονται οι τάσεις εξέλιξης της γεωργίας τις χρονιές 1971 και 1981.

### β.2: Τάσεις εξέλιξης γεωργίας

	1971	1981	Μεταβολή (%)
<b>Καθεστώς γεωργικής γης</b>			
Σύνολο καλλιεργειών και αγρανόπαυσης <sup>1</sup>	1.196.837	1.277.226	+ 6,7
Αγροναπαύσεις (1-5 ετών) ↑	230.309	236.784	+ 2,8
Αριθμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων ↑	38.874	39.460	+ 1,5
Μέσος όρος ανά εκμετάλλευση σε στρέμματα <sup>1</sup>	24,5	23,3	
<b>Βασικές καλλιέργειες</b>			
Αροτραίες ↑	758.699	782.710	+ 3,2
Κηπευτική γη (λαχανόκηποι, φυτώρια, σπόρια, ανθόκηποι κ.λπ.) ↑	24.436	29.719	+21,6
Άμπελοι, σταφιδάμπελοι ↓	16.892	13.651	- 19,2
Δενδρώσεις ↑	166.501	214.362	+28,7

1. Ο μ.ό. έκτασης ανά εκμετάλλευση σε στρέμματα, της χώρας είναι: 1971: 34,1 στρέμματα, 1981: 36,1 στρέμματα.

ΠΗΓΗ: ΥΧΟΠ-Ν. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ, Προτάσεις χωροταξικής Οργάνωσης

Απο τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι το μέγεθος της μέσης γεωργικής εκμετάλλευσης είναι σημαντικά μικρότερο απο τον μέσο όρο της χώρας, γεγονός που αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της γεωργίας στο Νομό καθώς μάλιστα ένα μεγάλο ποσοστό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση απο 0-10 στρέμματα, ενώ υπάρχει διαφοροποίηση κατά γεωγραφικές περιοχές του νομού.

Ο πίνακας Β.2 μας αποκαλύπτει ότι υπάρχει αξιοσημεί-

ωτη αύξηση των κηπευτικών στην δεκαετία 1971-81 καθώς και των δενδρειδών καλλιέργειών. Ιδιαίτερα για τα κηπευτικά που αποτελούν δυναμικές καλλιέργειες, οι προοπτικές παραγωγής θα είναι μελλοντικά περισσότερο ευοίωνες αν γίνει καλύτερη και αστότερη αξιοποίηση-αλλά και συντήρηση-του εκτεταμένου αρδευτικού δικτύου που διαθέτει ο Νομός και βρεθεί λύση στο έντονο πρόβλημα του κατακερματισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Παραγόμενα προϊόντα σε επίπεδα νομού την τριετία 1984-86

Στον παρακάτω πίνακα διακρίνονται αναλυτικά τα προϊόντα που παρήγε ο Νομός καθώς και οι ποσότητες για την περίοδο 1984-86. Γίνεται φανερό ότι κυριαρχούν το καλαμπόκι, η μηδική και ο καπνός ενώ στη συνέχεια, και με αρκετή απόσταση ακολουθούν το βαμβάκι, τα εσπεριδοειδή, τα καρπούζια και το λάδι.

Β.3: Γεωργική παραγωγή (σε τν)

Προϊόν	1984	1985	1986
1) Σιτάρι μαλακό	11.452	8.584	9.241
2) Βρώμη	5.027	4.639	5.329
3) Καλαμπόκι <sup>1</sup> (χωρίς συνεχή καλλιέργεια)	162.956	135.055	151.455
4) Καπνός ανατολικού τύπου <sup>1</sup>	—	89.843	90.411
5) Καπνός τύπου βιρτζίνια <sup>1</sup>	—	86,4	969,6
6) Βαμβάκι <sup>2</sup>	12.881	17.605	23.038
7) Μηδική <sup>1</sup>	111.657	114.403	127.461
8) Καρπούζια <sup>2</sup>	32.779,5	33.069,5	26.993,5
9) Πεπόνια	5.344	7.711	16.149
10) Πατάτες ανοίξεως	7.503	7.474	6.820
11) Ντομάτες	31.716	12.574	12.777
12) Λεμονιές	5.668	7.514	6.474
13) Πορτοκαλιές	25.894	22.998	26.727
14) Μανταρινιές	1.428	1.587	1.798
15) Αχλαδιές	2.011	2.484	2.275
16) Αμυγδαλιές	2.036	2.505	1.825
17) Ελιές βρώσιμες	17.740	62.198	11.112
18) Λάδι	27.042	65.177	21.356
19) Οινόπνευλοι	6.469	6.288	6.246

(17) ΠΗΓΗ: Δρ Γεωργίου Πάνος: Ο αγροτικός κόσμος και η γεωργική ανάπτυξη της Ρούμελης.



1.3 Αρδευόμενες εκτάσεις και εκμηχάνιση της γεωργίας

- α) Εξαιτίας του τεράστιου υδατικού του δυναμικού, ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι ένας από τους καλύτερα αρδευόμενους νομούς της Ελλάδας. Όμως το υπάρχον αρδευτικό δίκτυο δεν φαίνεται να χρησιμοποιείται κατά τρόπο ικανοποιητικό, ενώ και η συντήρησή του δεν είναι επαρκής.
- β) Σχετικά με την εκμηχάνιση της γεωργίας, αρκετά διαφορετικός είναι ο παρακάτω συγκριτικός πίνακας Β.4.

Β.4/ Συγκριτική παρουσίαση δείκτη:  
Ελκυστήρες/1.000 στρέμματα

ΝΟΜΟΣ	1971	1978
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	0,49	3,75
ΑΧΑΪΑΣ	5,34	8,12
ΗΛΕΙΑΣ	2,77	4,49
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	7,91	13,78
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	3,83	6,81

Συγκριτικά, λοιπόν με άλλους Νομούς, ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει εξαιρετικά υψηλό ρυθμό εκμηχάνισης της γεωργίας μεταξύ 1971 και 1978. Έτσι ώστε μεταξύ αυτών των ετών να έχουμε αύξηση κατά 650/ο των ελκυστήρων ανά 1000 στρέμματα, έναντι αύξησης 520/ο για το Νομό Αχαΐας, 620/ο για το Νομό Ηλείας, 740/ο για το Νομό Ζακύνθου και 780/ο για το Νομό Κεφαλληνίας.

Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος του Νομού, τις καλλιεργούμενες εκτάσεις αλλά και το είδος των προϊόντων που καλλιεργούνται, έχει σημειωθεί αναμφισβήτητη πρόοδος στον τομέα της εκμηχάνισης, που όμως πρέπει να επεκταθεί ακόμη περισσότερο καθώς ο παραπάνω δείκτης δείχνει ακόμα σημαντική υστέρηση του Νομού Αιτωλοακαρνανίας σε σύγκριση με νομούς που βρίσκονται στο ίδιο διαμέρισμα με αυτόν.

(18) ΠΗΓΗ: ΥΧΟΠ: Νομός Αιτωλοακαρνανίας: Προτάσεις  
Χωροταξικής  
Οργάνωσης

1.4 Κτηνοτροφία

Η μορφολογία του Νομού Αιτωλοακαρνανίας και το είδος των παραγόμενων προϊόντων ευνοούν σημαντικά την ανάπτυξη της Κτηνοτροφίας. Εάλλω οι συνθήκες διατροφής έχουν παρουσιάσει σημαντική βελτίωση, δεδομένου ότι η παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών και ζωοτροφών έχει σημειώσει αλματώδη εξέλιξη στο Νομό.

Η βασικότερη κτηνοτροφική ζώνη του Νομού είναι η πεδιάδα του Εύηνου (επαρχία Μεσολογγίου και Ναυπακτίας) και του Κάτω Αχελώου (επαρχία Εόνιτσας - Ξηρομέρου). Οι πεδιάδες αυτές προσφέρονται για εντατική κτηνοτροφία, ενώ μια τέτοια κτηνοτροφική ζώνη είναι ήδη η πεδιάδα του Εύηνου, όπου εκτρέφονται κυρίως βοοειδή.

Σε ότι αφορά την εκτατική κτηνοτροφία, θα πρέπει να ειπωθεί ότι οι αυτοφυείς βοσκότοποι παρουσιάζονται αρκετά ίσα κατανομημένοι στο Νομό, κύρια βέβαια στις ημιορεινές και ορεινές ζώνες και μπορούν να στηρίξουν, με τον κατάλληλο εξοπλισμό και την οργάνωσή τους, μια δυναμική ανάπτυξη εκτατικής κτηνοτροφίας σε όλες τις επιμέρους περιοχές του Νομού.

Για το λόγο αυτό, η δημιουργία και λειτουργία οργανωμένων και οριοθετημένων κτηνοτροφικών ζωνών κρίνεται απόλυτα αναγκαία.

β.5: Στοιχικό κεφάλαιο Ν. Αιτωλ/νίας (ή τεμαχίων για τις κυψέλες)

Είδος Ζώων	Αριθμός κεφαλών (ή τεμαχίων για τις κυψέλες)
Ίπποι	3.473
Ημίονοι	2.462
όνοι	4.955
Βόες εγχώριοι αβελτίωτοι	15.353
Βόες εγχώριοι βελτιωμένοι	1.343
Βόες ξενικοί	815
Χοίροι αναπ.	11.055
Χοίροι Παχυν.	31.969
Πρόβατα	619.800
Αίγες	306.100
Κουνέλια	35.180
Όρνιθες χωρικ.	447.536
Κυψέλες εγχώριες	7.421

Πηγή: Στοιχεία Ν. Αιτωλοακαρνανίας:

Σε ότι αφορά το ζωικό κεφάλαιο του Νομού, ο παραπάνω πίνακας δίνει λεπτομερή στοιχεία για το 1986.

Παράλληλα με τη βελτίωση στη διατροφή των ζώων μέσω της σημαντικής αύξησης παραγωγής κτηνοτροφικών φυτών και των ζωοτροφών, σημαντικές προσπάθειες θα έπρεπε να καταβληθούν για την βελτίωση της ποιότητας του ζωικού κεφαλαίου που θα έχει σαν αποτέλεσμα την καλύτερη απόδοσή του.

Σχετικά με τις εγκαταστάσεις για τους διάφορους κλάδους κτηνοτροφικής παραγωγής έχουν να παρατηρηθούν τα εξής:

Η Αιγοπροβατοτροφία και η βοοτροφία στηρίζονται σε εγκαταστάσεις χωρικού τύπου, ενώ οι βελτιωμένες κατασκευές είναι περίπου 100. Αντίθετα τόσο η πτηνοτροφία όσο και η χοιροτροφία είναι οργανωμένες με επιχειρηματικό τρόπο εκμετάλλευσης. Ειδικότερα για την χοιροτροφία πρέπει να αναφερθεί ότι λειτουργούν 50 χοιροτροφικές επιχειρήσεις, που παράγουν το σύνολο σχεδόν του χοιρινού κρέατος (1.000 τόννοι).

Προβλήματα υπάρχουν στην αγελαδοτροφία για παραγωγή γάλακτος και αυτό διότι μέχρι στιγμής, η δραστηριότητα αυτή δεν εξασφαλίζει ικανοποιητικό εισόδημα στους παραγωγούς.

Γενικά υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες αύξησης της παραγωγής χοιρινού κρέατος και ακόμη μεγαλύτερες στο κρέας και το γάλα αιγών και προβάτων. Προσπάθειες θα μπορούσαν ακόμα να γίνουν για την βελτίωση του γενετικού υλικού αιγοπροβάτων που θα έχουν σαν αποτέλεσμα τη μεσοπρόθεσμη αύξηση των αποδόσεων. Τέλος για την βοοτροφία είναι αναγκαία η σύγχρονη οργάνωση της παραγωγής με την δραστηριοποίηση συνεταιρισμών στον τομέα αυτό.

### 1.5 Μελισσοκομία

Στο Νομό δραστηριοποιούνται 4 συνεταιρισμοί με 200 μέλη, κυρίως στον τομέα της προμήθειας εφοδίων. Η διάρθρωση του μελιού γίνεται από τους ίδιους τους μελισσοκόμους και δεν συναντά σοβαρές δυσκολίες τα τελευταία χρόνια.

Δυνατότητες στο άμεσο μέλλον υπάρχουν αρκετές και με βάση τον κανονισμό 797 της ΕΟΚ προβλέπεται να αναπτυχθούν αξιόλογες δραστηριότητες.

### 1.6 Δασοπονία

Το σύνολο των δασικών εκτάσεων στον νομό ανέρχεται σε 3,8 εκατ. στρέμματα ή 66ο/ο της συνολικής έκτασης του νομού. Όλες αυτές οι εκτάσεις ανήκουν στο Δημόσιο, εκτός από 3.000 στρέμματα περίπου που είναι ιδιωτικές.

Τα δάση της Αιτωλοακαρνανίας παράγουν σήμερα 139.681 τόννους καυσόξυλα, 86.383 τόννους θάμνους, 132,6 τόννους ρετσίνοι και 103,4 τόννους τσάι του βουνού το χρόνο.

Για την επέκταση των δραστηριοτήτων στον τομέα αυτό θα πρέπει να υπερπηδηθούν ορισμένα εμπόδια όπως: 1) η έλλειψη δασικού κτηματολογίου και η αμφισβήτηση δασικών εκτάσεων από κτηνοτρόφους για βοσκοτόπια, η δημιουργία επαρκούς υποδομής σε δίκτυο δασικών δρόμων, η διευθέτηση του προβλήματος των χειμάρρων του νομού, την έλλειψη εργατικού δυναμικού, την έλλειψη επαρκούς δασικού προσωπικού σε σχέση με τις ανάγκες και την αναδιοργάνωση του θεσμικού πλαισίου (π.χ η οργάνωση δασικών συνεταυρισμών βάσει του Ν. 1541/85)

### 1.7 Αλιεία

#### Η Λιμνοθάλασσα (19)

Ο Νομός λόγω της λιμνοθάλασσας και των αβαθών νερών της αποτελεί κλασσική περίπτωση ενός υδροτόπου μεγάλης βιολογικής αξίας. Το σύνολο του αλιευτικού χώρου της λιμνοθάλασσας του Αιτωλικού-Μεσολογγίου ανέρχεται σε 130.000 στρέμματα περίπου.

Το τεράστιο αυτό δυναμικό παραμένει όμως αναξιοποίητο καθώς το 1986 και 1987 η επίσημα δηλωμένη παραγωγή ήταν αντίστοιχα 150 και 170 τόννοι ενώ δεν θα έπρεπε να πέφτει κάτω από 1500 -1800 τόννους.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η λιμνοθάλασσα είναι προβλήματα υποδομής και η ύπαρξη κενών στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο.

Η λιμνοθάλασσα αποτελεί χώρο που εκμεταλλεύονται αλιευτικά και ιχθυοτροφικά ζώντας απ' αυτήν δυο τομείς αλιείων:

1) Οι ελεύθεροι αλιείς που αλιεύουν σύμφωνα με όσα προβλέπει το ΝΔ 439/70. Είναι οργανωμένοι σε δύο σωματεία, ένα στο Μεσολόγγι κι ένα στο Αιτωλικό με οργανωτικό δυναμικό 120-150 άτομα.

2) Οι συνεταιρισμένοι αλιείς οργανωμένοι σε 11 συνεταιρισμούς Έχουν συνολική δύναμη 300 ατόμων.

Οι δύο αυτές κατηγορίες έχουν συγκρουόμενα συμφέροντα με αποτέλεσμα να δημιουργείται έντονος ανταγωνισμός μεταξύ τους, που τελικά οδηγεί στην ληστρική εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας. Μεγαλύτερα προβλήματα δημιουργούνται ακόμη από τους εξής παράγοντες: α) έλλειψη έργων υποδομής και εκσυγχρονισμού για την αξιοποίηση της λιμνοθάλασσας, κάτι που βαρύνει και τις αρμόδιες υπηρεσίες, αλλά και τους φάραδες, β) έλλειψη αυστηρής νομοθεσίας για την παράνομη αλιεία με απαγορευμένα εργαλεία, γ) η κακή εκμετάλλευση των συνεταιρισμών, δ) αβεβαιότητα που δημιουργήθηκε γύρω απ' τον τελικό προορισμό εκτάσεως που δόθηκε σε επώνυμη εταιρεία για την κατασκευή μεγάλης αλυκής και βιομηχανικού συγκροτήματος.

#### ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΙΕΣ - ΥΔΑΤΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Η παραγωγή των λιμνών της Αιτ/νίας που καλύπτουν συνολικά έκταση 100 τετραγωνικών χιλιομέτρων είναι 15 περίπου τόνοι. Τα είδη που αλιεύονται είναι κεφαλοειδή σε ποσοστό 500/ο, τσιπούρες 200/ο, λαβράκια 100/ο και διάφορα (γλώσσες, μπαρμπούνια κλπ.) σε ποσοστό 200/ο.

Σε ότι αφορά τις υδατοκαλλιέργειες κατά κύριο λόγο του Αμβρακικού δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία σχετικά με τοποθεσία και ύψος παραγωγής. Το γεγονός ότι πολλά έργα βρίσκονται σε εξέλιξη (μυδοκαλλιέργεια, χελοκαλλιέργεια, εκτροφή τσιπούρας) αποτελεί θετικό στοιχείο αλλά υπάρχει πρόβλημα με την έλλειψη επαρκούς επιστημονικού δυναμικού για την αποδοτικότερη λειτουργία αυτών των μονάδων.

## ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΑΛΙΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΑΛΙΕΙΑ

α) Παράκτια αλιεία: Υπάρχουν 230-250 χιλιάδες στρέμματα αλιευτικών πεδίων και απασχολούνται 230-250 επαγγελματίες αλιείς. Πρόβλημα δημιουργείται από την παράνομη αλιεία (δυναμίτιδα ή μηχανότρατα) που φτάνει πολλές φορές στην λιμνοθάλασσα.

β) Θαλάσσια αλιεία: Ασχολούνται 766 αλιευτικά σκάφη μικρά και μεγάλα. Ο αριθμός των απασχολούμενων είναι γύρω στα 1.100 άτομα περίπου.

(19) Πηγή: Γοργορίνης Γ. : Οι ελεύθεροι αλιείς Μεσολογγίου και Αιτωλικού.

### 1.8 ΚΑΠΝΟΣ

Ο καπνός θεωρείται ένα από τα βασικά προϊόντα που παράγονται στο Νομό, ενώ ένας σημαντικός αριθμός οικογενειών έχουν σαν αποκλειστική πηγή εισοδήματος το προϊόν αυτό. Παρ' όλα αυτά η καλλιέργεια του θεωρείται προβληματική κατά κύριο λόγο εξαιτίας των καλλιεργούμενων ποικιλιών (καπνά ανατολικού τύπου) που τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν σημαντική κάμψη στη ζήτησή τους.

Μια ουσιαστική προσπάθεια για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών καπνού ξεκινά το 1988 με την έγκριση του ΜΟΠ Δ. Ελλάδος. Για την Αιτωλοακαρνανία η έκταση που θα αναδιαρθρωθεί κατά την τριετία 88-90 υπολογίζεται σε 8.500 στρέμματα, με υπολογιζόμενο κόστος 73 ECU ανά στρέμμα το οποίο θα καταβληθεί σε δύο δόσεις στους παραγωγούς. Οι καπνοπαραγωγοί της Αιτ/νίας μπορούν να αποκομίσουν αρκετά οφέλη απ' την προσπάθεια αυτή.

1.9 ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ

Τα εσπεριδοειδή αποτελούν βασική καλλιέργεια για τον νομό και ιδιαίτερα στους επαρχίες Μεσολογγίου και Τριχωνίδας όπου παράγεται το 60-67 ο/ο της συνολικής παραγωγής εσπεριδοειδών στον νομό.

Στα πλαίσια του κανονισμού ΕΟΚ 2511/1969 για την αναδιάρθρωση των εσπεριδοειδών όπως αυτός τροποποιήθηκε με τον 1204/1982 εφαρμόζεται πρόγραμμα αναδιάρθρωσης στον νομό.

Τα αποτελέσματα του προγράμματος αυτού δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΩΝ  
ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

1) Μετατροπές	Εγκριθείσες (στρέμματα)	Υλοποιηθείσες (στρέμ.)				Σύνολο
		1984	1985	1986	1987	
Πορτοκαλιά/Μανταρινιά: Κλημενίνη	600	-	6	-	-	6
(i) με επανεμβολιασμό		-	91	20	-	111
(ii) με επαναφύτευση						
Πορτοκαλιά/Μανταρινιά: Ναβεζίνα	500	-	-	9	-	9
(i) με επανεμβολιασμό		-	99.5	58	52.5	210
(ii) με επαναφύτευση						
Πορτοκαλιά/Μανταρινιά: Γουρίτης	300	-	7	-	-	7
(i) με επανεμβολιασμό		-	-	8	-	8
(ii) με επαναφύτευση						
Λεμονιά Lisbon	900	-	-	-	-	
(i) με επανεμβολιασμό		-	-	-	-	
(ii) με επαναφύτευση						
Σύνολα	2.300	-	203.6	95	52.5	351.1
2) Νέες φυτείες						
— Πορτοκάλι Γουρίτης	500	36	188.5	40.5	26	291
— Πορτοκάλι Μόρο	100	-	28	17.5	29	74.5
— Λεμόνι Lisbon	500	40	83	52.5	64	239.5
Σύνολα	1.100	76	299.5	110.5	119	605

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας

ενώ τις ενισχύσεις στους παραγωγούς ο πίνακας που ακολουθεί.

ΚΟΣΤΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑΔΙΑΦΡΩΣΗΣ ΕΞΗΕΡΙΑΘΕΙΔΩΝ (ΣΕ ΕCΥ)

Είδος Φυτείας	Δαπάνες	Ώυμπληρωματική ενίσχυση
Εκρίζωση-επαναφύτευση πορτ.	850	1.200 (7 χρόνια)
Εκρίζωση-επαναφύτευση λεμονιά - μανταρινιάς	850	1.353 (7 χρόνια)
Κοπή και επανεμβολιασμός πορτοκαλιάς	530	1.030 (5 χρόνια)
Κοπή και επανεμβολιασμός λεμονιάς/ πορτοκαλιάς	530	1.133 (5 χρόνια)
Νέα φυτεία	620	-

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας

Παρατηρούμε ότι το πρόγραμμα για τις νέες φυτείες έχει ικανοποιητική πορεία ενώ η πορεία του προγράμματος μετατροπών (επανεμβολιασμός συν επαναφύτευση) είναι πολύ μέτρια.

1.10 Κτηνοτροφικά φυτά (αραβόσιτος-μηδική) (20)

Αναφορικά με την μηδική μπορούμε να πούμε: Είναι το κυριότερο φυτό της χώρας και καλλιεργείται για την παραγωγή σανού, χλωρού χόρτου και βοσκής. Η καλλιέργεια γίνεται σε ποτιστικά και ξερικά χωράφια σε όλες τις περιοχές της χώρας και σε υψόμετρο μέχρι 1.000 μέτρα. Απο τις εκτάσεις στις οποίες καλλιεργείται τα 2/3 περίπου ποτίζονται.

Στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας το 85-90 ο/ο περίπου της συνολικής παραγωγής μηδικής γίνεται στις εύφορες ποτιστικές πεδιάδες της Βόνιτσας του Ξηρομέρου και της Τριχωνίδας. Καθώς ο νομός παρουσιάζει υψηλό σταθερό ποσοστό εξειδίκευσης, αλλά και πλεονέκτημα στην παραγωγή της μηδικής, η αύξηση της παραγωγής μέσω βελτίωσης των τεχνικών καλλιέργειας αλλά και μέσω επέκτασης επιβάλλεται.



Ακόμα αφού η μηδική είναι φυτό με σημαντικές προσαρμοστικές ικανότητες θα μπορούσε αυτή η επέκταση να γίνει σε ξερικά χωράφια και σιγά-σιγά να επεκταθεί σ' αυτά ώστε να απελευθερωθούν σημαντικές ποτιστικές εκτάσεις για άλλες καλλιέργειες. Όμως η απόδοση της μηδικής σε ξερικά χωράφια κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα σχετικά με τα ποτιστικά αλλά μπορεί να κυμανθεί και σε πιο ψηλά επίπεδα.

(20) ΠΗΓΗ: Παπαδοσιφάκη Ήφη: Τα προβλήματα ανάπτυξης της γεωργίας στην Δ. Ελλάδα.

### 1.11 Καλλιέργεια και μεταποίηση της ελιάς

Η ελαιοκαλλιέργεια στο νομό καλύπτει μια έκταση 260.000 στρέμματα και η παραγωγή κυμάνθηκε σε 37,5 χιλιάδες τόννους ελιές βρώσιμες και 43 χιλιάδες τόννους λάδι κατά τη διετία 85-86.

Τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην παραγωγή έχει η επαρχία Μεσολογγίου ακολουθούμενη από τις υπόλοιπες με σημαντική διαφορά. Ο νομός παρουσιάζει σχετική εξειδίκευση στην παραγωγή ελαιοκομικών προϊόντων, ενώ η έντονη εποχικότητα που χαρακτηρίζει την παραγωγή ελιάς μας δίνει αντιφατικά στοιχεία σχετικά με το αν η καλλιέργεια της ελιάς έχει πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα. Παρ' όλα αυτά, ο νομός θεωρείται ένας από τους κύριους ελαιοπαραγωγούς νομούς της χώρας, παράγοντας το 30/ο κατά μέσο όρο της παραγωγής ελαιολάδου κατ'έτος.

Στο νομό λειτουργούν 106 ελαιουργεία με δυναμικότητα ικανή να καλύψει τις ανάγκες του νομού. Την πενταετία 82-87 έγινε σημαντική προσπάθεια προς την κατεύθυνση εκσυγχρονισμού των ελαιοτριβείων αυτών και η προσπάθεια συνεχίζεται. Πρέπει όμως να γίνουν ουσιαστικά βήματα προς την κατεύθυνση της τυποποίησης του λαδιού και την ανάληψη σχεδίων στον τομέα των συσκευαστηρίων.

Σε ότι αφορά τον βαθμό επεξεργασίας της βρώσιμης ελιάς δεν εξασφαλίζεται αξιόλογο μεταποιητικό όφελος, αφού διατίθεται σε άψητη και σε μεγάλη συσκευασία.

Η δημιουργία αντίθετα συσκευαστηρίων για την απευθείας διάθεση του προϊόντος στον καταναλωτή θα δημιουργούσε πολλαπλά οφέλη. Έτσι απαιτείται η ίδρυση τμημάτων συσκευασίας στις μονάδες που ήδη λειτουργούν.

Τέλος πρέπει να πούμε ότι υπάρχει δυνατότητα εκμετάλλευσης των υποπροϊόντων της ελιάς, η ενδεχόμενη μεταποίησή τους και η εκτεταμένη χρήση τους για ζωοτροφές.

#### 1.12 ΕΠΙΧΕΥΤΙΚΑ - ΝΟΜΟΣ 797/85

Ο νόμος δείχνει αυξανόμενες τάσεις εξειδίκευσης και αρκετά πλεονεκτήματα στην παραγωγή κηπευτικών. Προϋπόθεση όμως για την σωστή παραγωγή κηπευτικών είναι η εύφορη και αρδευόμενη γη, η οποία υπάρχει σε αρκετά μεγάλη έκταση στο νομό. Δυο στάδια που πρέπει να προσεχτούν ιδιαίτερα για μια πετυχημένη πορεία είναι η μεταποίηση και η εμπορία των παραγομένων προϊόντων.

### 1.13 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ίσως πουθενά αλλού στον Ελλαδικό χώρο δεν υπάρχει παρόμοια περιοχή απο πλευρά φυσικής προικοδότησης με υδάτινους πόρους, η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου- Αιτωλικού, ο Αμβρακικός κόλπος, οι λίμνες Τριχωνίδας, Λυσιμαχίας, Αμβρακία, Βουλκαρία και Οζερός, οι τεχνητές λίμνες των Κρεμαστών και Καστρακίου, οι ποταμοί Αχελώος, Εύηνος και Μόρνος αλλά και το σύνολο των αιτών του νομού, συνθέτουν ένα καταπληκτικό σύνολο, η ορθή εκμετάλλευση του οποίου θα μπορούσε να προσφέρει πολλά σε εθνικό επίπεδο. Η έλλειψη κάθε είδους υποδομής (οργανωτική, θεσμικής, υλικής και επιστημονικής) είναι η οργανική αδυναμία που καθιστά σχεδόν αδύνατη τη δρομολόγηση δυναμικών λύσεων.

Το πραγματικό απόλυτο πλεονέκτημα που διαθέτει ο νομός σε υδάτινο δυναμικό, αξίζει να τύχει καλύτερης προσοχής καθώς η εκμετάλλευση του θα μπορούσε να γίνει κατά τρόπο πολλαπλό και πολλαπλά επικερδή.

Απο την άποψη της αλιείας ίσως επιβάλλεται η δημιουργία μιας πανεπιστημιακής σχολής με ανάλογη κατεύθυνση. Οι δυνατότητες ανάπτυξης στον πρωτογενή τομέα υπάρχουν και είναι πολύ εκτεταμένες αν λάβει κανείς υπόψην του το είδος των εδαφών της γεωργικής γης, τις αρδευόμενες εκτάσεις αλλά και το υδάτινο δυναμικό του νομού.

Απλώς χρειάζεται σοβαρός προγραμματισμός και απο κει και πέρα τα αποτελέσματα θα είναι φανερά με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει υλική κάλυψη απο την πλευρά της Νομαρχίας- Πολιτείας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2 ο

Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Γ Ε Ν Η Σ Τ Ο Κ Ε Α Σ

1. Η ΔΙΑΦΕΡΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ

Το βασικό χαρακτηριστικό της μεταποίησης στο Νομό είναι η ανυπαρξία ενός συγκροτημένου πυρήνα οργανωμένου σε βιομηχανική βάση. Αυτό συμπεραίνεται τόσο από τα απόλυτα μεγέθη της απασχόλησης, όσο και από τις συγκρίσεις μεγεθών του νομού με τα αντίστοιχα μεγέθη για το σύνολο της χώρας και την λοιπή χώρα.

Η κυρίως βιομηχανία της περιοχής κατά 86ο/ο αποτελείται από ατομικές και μικρές μονάδες, ενώ το υπόλοιπο 14ο/ο αναφέρεται σε μονάδες μεσαίου μεγέθους (απασχόληση άνω των 100 ατόμων ανά μονάδα) δεν παρατηρούνται όμως πολλές μονάδες μεγάλου μεγέθους. Τα χαρακτηριστικά αυτά φαίνονται περισσότερο, όταν συγκρίνονται με την κατάσταση των μεγεθών για την μείζονα βιομηχανία όπως δείχνει και ο παρακάτω πίνακας:

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΤΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

	1	2	3-4	5-9	10-19	20-29	30-49	50-99	100-199
ΙΤΩΛ/ΝΙΑ	15,6	17,4	14,2	10,4	7,6	3,4	8,4	8,2	10,5
							200-494	500-999	1000+
							3,85	0	0

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Έτσι λαμβάνοντας υπόψη και την ποσοστιαία κατανομή της απασχόλησης του Νομού κατά μέγεθος βιομηχανικού καταστήματος φαίνεται το χαμηλό ποσοστό συγκέντρωσης της απασχόλησης σε καταστήματα μεγάλου μεγέθους και συνεπώς η χαμηλή, σχετικά, παραγωγικότητα της εργασίας στη μεταποίηση στον νομό Αιτωλοακαρνανίας σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ  
ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Μέγεθος καταστήματος	Αριθμός απασχολουμένων	% στο σύνολο	Ακαθάριστη αξία παραγωγής	Προστιθέμενη αξία	Παραγωγικότητα εργασίας
10—19 άτομα	57.852	17,7	46.683.892 (11,2%)	15.108.030	261,15
20—29 άτομα	35.681	10,9	32.284.497 (7,75%)	10.105.220	283,21
30—49 άτομα	40.378	12,4	37.598.401 (9,02%)	12.825.828	317,64
50—99 άτομα	37.131	11,4	46.954.216 (11,27%)	13.650.055	367,62
100 και άνω	192.183	58,9	253.215.812 (60,76%)	87.136.583	453,40
Σύνολο	326.094	100,0	σε χιλιάδες δραχμές	σε χιλ. δρχ.	

ΠΗΓΗ: Στατιστική έρευνα βιομηχανίας 1977.

Ακόμα η μεταποίηση στο Νομό δεν κατανέμεται ισομερώς μεταξύ των διαφόρων κλάδων. Αυτό φαίνεται και στον πίνακα:

Κωδικός Κλάδου	Νομός Αιτωλοακαρνανίας	Λοιπή χώρα, εκτός περιφέρειας πρωτεύουσας	Σύνολο Χώρας
20 <u>Είδη διαφόρων</u>	27	4,54	5,06
21	5,44	4,64	6,20
22 <u>Καπνοβιομηχανία</u>	128,75	63,55	71,99
23	7,96	16,22	14,15
24 <u>Είδη υφαντά υφασμά</u>	2,58	3,69	4,53
25 <u>Επιπλοήματα</u>	2,02	2,66	2,43
26	2,12	2,84	2,83
27	1	42,35	18,88
28	1,76	3,92	5,72
29	23,5	3,99	3,64
30	4,04	8,00	6,72
31	4,86	21,20	21,32
32	9,40	56,23	27,56
33 <u>Μεταλλικά προϊόντα</u>	6,18	8,35	6,53
34 <u>Ορυκτά καύσιμα</u>		288,07	
35	1,57	3,03	3,38
36	2,58	4,66	4,77
37	4,18	5,39	4,19
38	1,94	3,64	3,83
39	1,53	2,65	2,70

ΠΗΓΗ: ΕΣΥΕ

Οι κλάδοι αναφέρονται με τον κωδικό αριθμό τους.

- Η αντιστοιχία είναι:
- 20 είδη διατροφής
  - 21 Βιομηχανίες ποτών
  - 22 Καπνοβιομηχανία
  - 23 Υφαντικές Βιομηχανίες
  - 24 Βιομηχανία ένδυσης, υπόδησης και ειδών απο ύφασμα
  - 25 Βιομηχανία ξύλου και φελού (εκτός της επιπλοποιίας)
  - 26 Βιομηχανία επίπλων
  - 27 Βιομηχανία χαρτιού και ειδών απο χαρτί
  - 28 Βιομηχανία εκτυπώσεων/εκδόσεων
  - 29 Βιομηχανία δέρματος και γούνας
  - 30 Βιομηχανία πλαστικού και ελαστικού
  - 31 Χημικές βιομηχανίες
  - 32 Βιομηχανία παράγωγων πετρελαίου και άνθρακος
  - 33 Βιομηχανία μη μεταλλικών ορυκτών
  - 34 Βασικές μεταλλουργικές βιομηχανίες
  - 35 Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού
  - 36 Βιομηχανίες μηχανών και συσκευών
  - 37 Βιομηχανία ειδών εφαρμογής ηλεκτρισμού
  - 38 Βιομηχανία μεταφορικών μέσων
  - 39 Λοιπές βιομηχανίες

Παρατηρούμε ότι η μεταποίηση συγκεντρώνεται στους κλάδους με κωδικό 20 (βιομηχανίες ειδών διατροφής εκτός ποτών ποσοστό 21,35ο/ο της συνολικής απασχόλησης, 22 (καπνοβιομηχανία) ποσοστό 16ο/ο , 24 (βιομηχανίες ειδών υπόδησης, ενδυμασίας και διαφόρων ειδών απο ύφασμα) ποσοστό 10,05ο/ο , 25 (βιομηχανίες ξύλου και φελού εκτός της επιπλοποιίας) ποσοστό 6,42 ο/ο , 33 (βιομηχανίες προϊόντων απο μη μεταλλικά ορυκτά

εκτός των παράγωγων πετρελαίου και άνθρακα) ποσοστό 7,39 ο/ο ,34 (βιομηχανίες κατασκευής ηλεκτρικών συσκευών και λοιπών ειδών) με ποσοστό 9,33ο/ο. ΟΙ επτά αυτοί κλάδοι συγκεντρώνουν το 79ο/ο της απασχόλησης.

Γενικά όμως η έμφαση στη μεταποιητική δραστηριότητα δίνεται στα προϊόντα διατροφής ,καπνού, ξυλείας, προϊόντα απο μη μεταλλικά ορυκτά, προϊόντα απο μέταλλο και ηλεκτρικές μηχανές -συσκευές.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ υπάρχουν 2066 μεταποιητικές μονάδες που απασχολούν 6.690 άτομα. Απο τις επιχειρήσεις αυτές, 44 μόνο είναι βιομηχανίες.

2. ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΑΧΘΕΙ  
ΣΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ (21)

είναι γνωστό ότι τα κίνητρα για την περιφερειακή ανάπτυξη όπως αυτά εκφράζονται μέσα από αναπτυξιακούς και άλλους σχετικούς νόμους, σκοπεύουν στην επένδυση σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο και είναι μέτρα που αφορούν είτε την προσέλκυση εργατικού δυναμικού σε μια περιοχή είτε την προνομιακή μεταχείριση όλων των κεφαλαίων που επενδύονται σε μια περιοχή.

Ο τελικός στόχος των κινήτρων αυτών είναι κυρίως η προσέλκυση του ιδιωτικού κεφαλαίου στις περιφέρειες και η δημιουργία επενδύσεων με τελικό στόχο την οικονομική ανάπτυξή τους.

Παρακάτω παρουσιάζονται στοιχεία σχετικά με την ποσοτική εξέλιξη των επενδύσεων που συνδέονται με αυτά τα κίνητρα. Απο αυτά εξάγεται και το ποσοστό των επενδυτικών κεφαλαίων που κατευθύνθηκε στο νομό Αιτ/νίας.

Α. Οι ιδιωτικές επενδύσεις που εγκρίθηκαν σύμφωνα με το ΝΔ 2687/53 έχουν ως εξής:

	Εγκρίσεις	Πραγματοποιήσεις	Ποσοστό
σύνολο χώρας	5.488.038.968	1.926.107.116	35,1
αιτωλ/νίας	12.932.160	212.000	1,64

Το ποσοστό των εγκριθέντων επενδύσεων στο Νομό, σε σχέση με το σύνολο της χώρας ανέρχεται σε 0,24 ενώ οι υλοποιηθείσες επενδύσεις ανέρχονται σε ποσοστό 0,01 ο/ο στο σύνολο της χώρας. Το ποσοστό αυτό κρίνεται πολύ χαμηλό ενώ είναι το χαμηλότερο ανάμεσα στους νομούς της χώρας.

Β. Ιδιωτικές επενδύσεις με τον νόμο 147/1987. Στο νομό Αιτ/νίας εγκρίθηκαν επενδύσεις ύψους 375.000.000 δρχ. ενώ αυτές που υλοποιήθηκαν είναι μηδαμινές.

Γ. Ιδιωτικές επενδύσεις Ν.Δ 331/1974

α) εγκρίσεις στο νομό Αιτ/νίας : 139.875.000

β) υλοποιήσεις στο νομό Αιτ/νίας : 6.803.000

γ) Ποσοστό υλοποίησης στο νομό: 4,7 ο/ο

δ) Συμμετοχή του νομού στις συνολικές υλοποιήσεις της χώρας : 33,2 ο/ο



Δ. Ιδιωτικές επενδύσεις Ν.Δ. 1312/1972  
Οι εγκρίσεις ανήλθαν στο ποσό των 1.026.317.000 δρχ. ενώ οι υλοποιήσεις στο ποσό των 458.875.000 δρχ. ,ήτοι ποσοστό 44,71ο/ο . Η συμμετοχή του Νομού στο σύνολο των υλοποιήσεων της χώρας ανήλθε σε 5,7 ο/ο .

Ε. Ιδιωτικές επενδύσεις Ν.849/1978  
α) Εγκρίσεις : 438.226.000 δρχ.  
β) Υλοποιήσεις : 170.430.000 δρχ.  
γ) Ποσοστό υλοποίησης : 38,9 ο/ο  
δ) Συμμετοχή του νομού στις συνολικές υλοποιήσεις της χώρας: 2,5 ο/ο

ΣΤ. Ιδιωτικές επενδύσεις Ν.116/1981  
α) Εγκρίσεις : 407.913.000 δρχ.  
β) Υλοποιήσεις : 197.200.000 δρχ.  
γ) Ποσοστό υλοποίησης : 48,3 ο/ο  
δ) Συμμετοχή του νομού στις συνολικές υλοποιήσεις της χώρας : 3,6 ο/ο

Εξ άλλου το σύνολο των επενδύσεων που υλοποιήθηκαν στο νομό για το διάστημα 1967-1982 με βάση τους αναπτυξιακούς νόμους ανήλθε στο ποσό των 833.308.000 δρχ. που αποτελεί ποσοστό 2,84 ο/ο των συνολικών εγκρίσεων.

Γενικά παρά την εφαρμογή των πιο πάνω κινήτρων από την Πολιτεία ο νομός Αιτ/νίας τράβηξε ένα πολύ μικρό ποσοστό επενδυτικών κεφαλαίων.

Απο την ανάλυση που προηγήθηκε παρατηρούμε ότι υπάρχει ένα σημαντικό χάσμα μεταξύ εγκρίσεων και υλοποιήσεων.

Σύμφωνα με στοιχεία που ΥΠ/ΕΒ.Ο οι επενδύσεις στο νομό Αιτ/νίας, που έχουν υπαχθεί στο Ν.1262/82, ανέρχονται για το σύνολο της μεταποίησης στο ύψος των 6.802.731.000 και αποτελούν ποσοστό 72,46 ο/ο στο σύνολο των επενδύσεων που αφορούν τον νομό.

Οι εγκρίσεις για επενδύσεις στο νομό Αιτ/νίας μέσω του Ν.1262/82 αποτελούν το 2ο/ο των εγκρίσεων για το σύνολο της χώρας που είναι ένα χαμηλό ποσοστό αν ληφθεί υπόψη το μέγεθος του νομού.

Η ποσοστιαία κατανομή των εγκριμένων επενδύσεων του Ν.1262/82 για τον νομό εμφανίζεται ως εξής:

<u>Κ Λ Α Δ Ο Σ</u>	<u>ΠΟΣΟΣΤΟ</u>
Είδη διατροφής	13,9
Καπνοβιομηχανία	0,07
Υφαντικές Βιομηχανίες	27,36
Βιομηχανία ειδών ένδυσης, υπόδησης και ειδών απο ύφασμα	4,53
Βιομηχανία ξύλου και φελού(εκτός της επιπλαποιίας)	0,02
Βιομηχανία επίπλων	1,09
Βιομηχανία εκτυπώσεων/εκδόσεων	0,04
Βιομηχανία δέρματος και γούνας	0,42
Βιομηχανία πλαστικού και ελαστικού	6,68
Χημικές βιομηχανίες	0,61
Βιομηχανία παράγωγων πετρελαίου και άνθρακος	0,32
Βιομηχανία μη μεταλλικών ορυκτών	11,05
Κατασκευή τελικών προϊόντων εκ μετάλλου εκτός μηχανών και μεταφορικού υλικού	1,13
Βιομηχανίες μηχανών και συσκευών	3,18
Βιομηχανία ειδών εφαρμογής ηλεκτρισμού	4,74
Βιομηχανία μεταφορικών μέσων	24,68
Λοιπές βιομηχανίες	0,20

Απο την προηγούμενη ανάλυση είναι σαφής η προτίμηση των μεμονομένων επενδυτών στα είδη διατροφής, στις υφαντικές βιομηχανίες, στην βιομηχανία πλαστικού και ελαστικού, στη βιομηχανία μη μεταλλικών ορυκτών, στη βιομηχανία μηχανών και συσκευών, στη βιομηχανία ειδών εφαρμογής ηλεκτρισμού και στη βιομηχανία μεταφορικών μέσων.

(21) Πηγή: Νομαρχία Αιτ/νίας

### 3. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΣΤΟ ΝΟΜΟ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

#### 3.1. Επιχειρήσεις που λειτουργούν

Σύμφωνα με στοιχεία του ΚΕΠΕ στο Νομό υπάρχουν οι εξής μονάδες που έχουν κύρια προσανατολιστεί στην κατεργασία γεωργικών προϊόντων ή υλών που υπάρχουν στον Νομό:

1. Εργοστάσια επεξεργασίας-συσκευασίας βρώσιμων ελιών. Η συνολική δυναμικότητα των βιοτεχνιών αυτών ανέρχεται σε 7.000 τόννους. Η δυναμικότητα των καινούργιων μονάδων της Ε.Γ.Σ. Αγρινίου και του Βλαιουργικού συνεταιρισμού Παραχελωίτιδος ανέρχεται σε 3.000 τόννους.
2. Ξηραντήρια καλαμποκιού
  - α) Αγρίνιο: τρία μόνιμα ξηραντήρια της Ε.Γ.Σ. Αγρινίου συνολικής δυναμικότητας 40-60 τόννων ανά ώρα.
  - β) Ξηροχώρι: 1 μόνιμο ξηραντήριο της Ε.Γ.Σ. δυναμικότητας 15-20 τόννων ανά ώρα.

Οι αποθευτικοί χείροι των παραπάνω ξηραντηρίων έχουν δυναμικότητα 17.000 τόννων. Υπάρχουν επίσης κινητά ξηραντήρια συνολικής δυναμικότητας 50-70 τόννων ανά ώρα που ανήκουν σε ιδιώτη.

### 3. Εργοστάσιο ζωοτροφών

Ιδιοκτησία της Ε.Γ.Σ. Αγρινίου, δυναμικότητας 40 τόννων ανά οκτώωρο. Σαν πρώτες ύλες χρησιμοποιούνται καλαμπόκι και τριφύλλι ντόπιας παραγωγής, σόγια εισαγωγής, πίτουρα από κυλινδρόμυλους.

### 4. Επεξεργασία και τυποποίηση ρυζιού

Στο Αγρίνιο είναι εγκατεστημένη μια βιομηχανία επεξεργασίας και τυποποίησης ρυζιού παραγωγής τριών τόννων ανά ώρα. Η ετήσια παραγωγή της μονάδας ανέρχεται σε 6.000 τόννους. Υπάρχει μονάδα ημιβρασμένης ορυζης (τύπου Μπαρμπα Μπεν) και χρησιμοποιείται ο φλοιός του ρυζιού για παραγωγή θερμικής ενέργειας που καλύπτει τις ανάγκες της.

Απορροφά το 25ο/ο της ντόπιας παραγωγής πρώτης ύλης και το υπόλοιπο προμηθεύεται από άλλες περιοχές της Ελλάδος.

Στο Ξεροχώρι λειτουργούν τέσσερις μονάδες επεξεργασία και τυποποίησης ρυζιού συνολικής δυναμικότητας πέντε τόννων ανά ώρα. Βιοτεχνίες συσκευασίας ρυζιού υπάρχουν αρκετές στο νομό.

5. Κυλινδρόμυλοι

Στο Αγρίνιο λειτουργούν δυο εργοστάσια παραγωγής αλευρων συνολικής δυναμικότητας 120 τόννων ανά εικοσιτετράωρο. Η ετήσια παραγωγή ανέρχεται στους 17.000 τόννους. Η αποθευτική ικανότητα σε πρώτη ύλη είναι 9.000 τόννοι. Δεν γίνεται τυποποίηση και συσκευασία μικρού μεγέθους.

6. Παραγωγή τυροκομικών προϊόντων

Οι υπάρχουσες τυροκομικές μονάδες είναι μικρές, ανήκουν σε ιδιωτικούς φορείς και είναι διεσπαρμένες σε όλο τον Νομό. Σημαντικό μέρος της ντόπιας παραγωγής γάλακτος απορροφά η βιομηχανία γάλακτος της Επείρου "ΔΩΔΕΚΗ".

7. Ελαιοτριβεία

Αρκετά μικρά ελαιοτριβεία υπάρχουν στο νομό.

8. Πυρηνελαιουργεία-Σαπουνοοιλία

Σαν πρώτη ύλη χρησιμοποιούνται υποπροϊόντα ελαιοτριβείων που λειτουργούν στη Δ. Ελλάδα.

9. Ζαχαρόπηκτα και αφυδατωμένα προϊόντα (λαχανικά και φρούτα)

Στο Αγρίνιο λειτουργεί σύγχρονη βιομηχανία ζαχαρόπηκτων φρούτων και αφυδατωμένων λαχανικών. Έχει 250 τόννους το χρόνο.

10. Εργοστάσια πρώτης επεξεργασίας φύλλων καπνού

Στην περιοχή Αγρινίου είναι εγκαταστημένες τρεις μεγάλες μονάδες πρώτης επεξεργασίας φύλλων καπνού με εποχιακή λειτουργία.

11. Βιομηχανίες επεξεργασίας ξύλου

α) Παρκετοβιομηχανίες

Στην Αιτωλοακαρνανία είναι εγκατεστημένες τρεις βιομηχανίες παραγωγής παρκέτων. Σαν πρώτη ύλη χρησιμοποιούνται δρύινα ξύλα αρακύνθου του νομού και ξύλα εισαγόμενα από την Αφρική.

β) Ευλουργικά εργοστάσια

Υπάρχουν πολλά στο νομό μικρής δυναμικότητας στηριζόμενη κύρια στην προσωπική απασχόληση των ιδιοκτητών.

γ) Βιοτεχνίες επίπλων

Λειτουργούν αρκετές μικρές βιοτεχνίες επίπλων. Στο Αγρίνιο είναι εγκατεστημένη μια βιομηχανία κατασκευ-

ής ξύλινων κρεβατιών με σύγχρονο εξοπλισμό.

12) Παραγωγή και τυποποίηση αλατιού  
-----

Στην περιοχή Μεσολογγίου υπάρχουν δύο συγκρότηματα αλυκών (Τουρλίδας και Μεσοκάμπου) συνολικής μέσης ετήσιας παραγωγής 94.000 τόννους αλάτι. Το παραγόμενο προϊόν διατίθεται στο κρατικό μονοπώλιο άλατος δυναμικότητας 80.000 τόννων το χρόνο. Η σημερινή παραγωγή ανέρχεται σε 25.000 έως 30.000 τόννους το χρόνο.

13) Κεραμοποιεία-Τουβλοποιεία

Στο Αγρίνιο λειτουργεί ένα σύγχρονο αυτοματοποιημένο εργοστάσιο κεραμιδιών Γαλλικού, Ρωμαϊκού, και Ολλανδικού τύπου που παράγει 20.000 τεμάχια το οκτάωρο. Στο ίδιο εργοστάσιο έγινε επέκταση για την παραγωγή 150.000 τούβλων το χρόνο.

Λειτουργούν επίσης άλλα τρία εργοστάσια τούβλων στο Αγρίνιο με συνολική παραγωγή 100.000 τεμαχίων ανά οκτάωρο. Ο μηχανολογικός εξοπλισμός στα δύο από τα τρία εργοστάσια θεωρείται παλιός.

Ο κλάδος αναπτύχθηκε στην περιοχή λόγω καταλληλότητας των χωμάτων σαν πρώτη ύλης. Τα παραγόμενα κεραμίδια καλύπτουν τόσο τις ανάγκες του Νομού όσο και τις ανάγκες Πελοποννήσου και Δ. Ελλάδας.

Η παραγωγή τούβλων καταναλώνεται στην περιοχή.

14) Επεξεργασία Μαρμάρου  
-----

Στο Μεσολόγγι λειτουργεί βιομηχανία (σχιστήριο) επεξεργασίας μαρμάρου. Σαν πρώτη ύλη χρησιμοποιεί όγκους μαρμάρων που εξορύσσονται τόσο στις περιοχές Μεσολογγίου-Σαρδινίων-Κεχρινιάς όσο και σε άλλες περιοχές της χώρας. Ο μηχανολογικός εξοπλισμός είναι σύγχρονος. Στο Αγρίνιο και στην Βόνιτσα λειτουργούν μικρότερες μονάδες, ενώ βιοτεχνίες οικογενειακής μορφής λειτουργούν σε όλες τις πόλεις του νομού, ασχολούνται δε με τον τεμαχισμό πλακών μαρμάρου.

15) Νηματοουργεία-Υφαντουργεία

- α) Βιοτεχνίες παραγωγής μαλλίνων κοβερτών, κυλιμιών.  
Συνολική ετήσια παραγωγή περίπου 150.000 τόννοι.  
Στην περιοχή υπήρχε παράδοση υφαντουργίας σε μορφή οικοτεχνίας που εξελίχτηκε σε βιοτεχνικές μονάδες. Η δραστηριότητα τους βασίζεται κύρια στην κατασκευή μεμονομένων τεμαχίων και οι πελάτες παραδίδουν την πρώτη ύλη(φασόν). Οι εγκαταστάσεις θεωρούνται παλιού τύπου.
- β) Βιομηχανίες-Βιοτεχνίες παραγωγής βαμβακερών και συνθετικών υφασμάτων και ειδών ένδυσης.  
Στο Μεσολόγγι λειτουργεί μια βιομηχανία παραγωγής βαμβακερών και συνθετικών υφασμάτων παραγωγής 1.500 μέτρων την ημέρα απο τα οποία κατασκευάζει φορέματα (1.000 τεμάχια την ημέρα). Το ίδιο εργοστάσιο κατασκευάζει πλεκτά 800-1.000 τεμάχια την ημέρα. Στο Αγρίνιο λειτουργεί βιομηχανία παραγωγής βαμβακερών και συνθετικών υφασμάτων, παραγωγής 500.000 μέτρων το χρόνο απο το οποίο κατασκευάζει κεντημένα σεντόνια. Υπάρχουν και αρκετές βιοτεχνίες ραφής ετοιμών ενδυμάτων.

16) Βιοτεχνίες - Βιομηχανίες πλαστικών

Στο Αγρίνιο είναι εγκατεστημένη μια βιομηχανία, με σύγχρονο εξοπλισμό παραγωγής πλαστικών βαρελιών, πλαστικών βυτιών κιβωτίων πορτοκαλάδας κλπ. Τα προϊόντα χρησιμοποιούνται απο βιοτεχνίες συσκευασίας και παραγωγούς της περιοχής καθώς και της υπόλοιπης χώρας. Λειτουργούν επίσης και βιοτεχνίες παραγωγής πλαστικών σακκουλών.

17) Βιομηχανία παραγωγής ηλεκτρικών καλωδίων

Υπάρχει σύγχρονη μονάδα μεγάλης δυναμικότητας στο Μεσολόγγι.

18) Βιομηχανία επεξεργασίας δερμάτων

Στο Αγρίνιο λειτουργεί μονάδα δυναμικότητας 900.000 τεμαχίων και παραγωγής 400.000 τεμαχίων το χρόνο.

19. Βιομηχανία ετοιμού σκυροδέματος

Λειτουργούν τέσσερις τέτοιες βιομηχανίες στο νομό.

20. Εργοσπασία γύψου

Στην περιοχή Αιτωλικού λειτουργούν δύο βιομηχανίες γύψου συνολικής παραγωγής 15.000 τόννων. Οι βιομηχανίες δεν είναι αυτοματοποιημένες.

3.2 Προγραμματιζόμενες Επενδύσεις

Στη συνέχεια δίνονται στοιχεία απο δείγμα νέων παραγωγικών μονάδων που έχουν ενταχθεί στον αναπτυξιακό νόμο 1262/82.

1. Εκκοκιστήριο Βάμβακος

Φορέας: Ε.Γ.Σ. Μεσολογγίου-Ναυπακτίας

Αντικείμενο: Εκκόκκιση σύσπορου βαμβακιού- παραγωγή λαδιού-ξήρανση αραβοσίτου-συσκευασία φρούτων.

Δυναμικότητα: 220 τόννοι σύσπορου βαμβακιού ετησίως με εικοσάωτη λειτουργία των μηχανημάτων.

Χρηματοδότηση: α) Ίδια συμμετοχή: 57.555.000 δρχ. 150/ο

β) Επιχορηγήσεις Ν.1262/82: 126.388.000 δρχ. 33,070/ο

γ) Δάνειο Τράπεζας: 199.257.000 δρχ.

Υφος Παραγ.Επενδυσ. 383.700.000 δρχ.

Παρατηρήσεις: Το έργο εξαρτάται απο την παραγωγή βάμβακος η οποία κρίνεται για την περιοχή ικανοποιητική.

2. Εργοστάσιο επεξεργασίας και τυποποίησης επιτραπέζιας ελιάς

Φορέας: Ε.Γ.Σ. Αγρινίου

Αντικείμενο: Επεξεργασία και τυποποίηση επιτραπέζιας ελιάς.

Χρηματοδότηση: α) Επιχορήγηση απο FEOGA 22.500.000

β) Δάνειο ΑΤΕ 58.500.000

γ) Επιχορήγηση απο Π.Δ.Ε. 9.000.000

Υφος παραγόμενης επένδυσης 90.000.000

Δυναμικότητα: 3.200 τόννοι ετησίως

3. Εργοστάσιο βρώσιμης ελιάς συνεταιρισμού επεξε-  
ργασίας και πώλησης εσπεροδοειδών-βρώσιμης ελιάς

ας: ΣΒΗΕΒΕ Μεσολογγίου

κείμενο: Συγκέντρωση-Επεξεργασία-τυποποίηση ελιάς και  
και συγκέντρωση και πώληση εσπεριδοειδών.

μικρότητα: 3.000 τόνοι

ατοδότηση: α) Επιχορήγηση απο Π.Δ.Ε.	19.800.000
β) Επιχορήγηση απο FEOGA	49.500.000
γ) Ιδία συμμετοχή	56.700.000
	-----
Υψος παραγώμενης επένδυσης	126.000.000

4. Κονσερβοποιείο ελιάς

ας: Γ.Ντόκας

κείμενο: Κονσερβοποίηση ελιάς

μικρότητα: 800.000.000 τόνοι ετησίως

ατοδότηση: Π.Δ.Ε.	2.325.000
FEOGA	5.715.000
ΑΤΕ	7.000.000

5. Τυποποίηση ελαιολάδου

ας: Ελαιουργικός Συνεταιρισμός Τριχωνίδας

κείμενο: Τυποποίηση ελαιολάδου

την τυποποίηση ελαιολάδου απορρίφθηκε η αίτηση επιχο-  
σης απο το FEOGA

6. Εήρανση Δημητριακών και παραγωγή ζωοτροφών

ας: Σ.Κρασσάς

κείμενο: Εήρανση ξημητριακών και παραγωγή ζωοτροφών

μικρότητα: τόνοι ανά οκτώωρο ξήρανση αραβοσίτου 3 τόνοι  
ανά ώρα παραγωγή αραβοσίτου

ατοδότηση: α) Ιδία συμμετοχή	12.600.000
β) Δόναιο	28.600.000
γ) Επιχορήγηση	30.000.000

7. Ελληνικός κήπος Α.Ε.

ας: Σ, Σταθόπουλος-Χρ. Μετσίνης

κείμενο: Θερμοκήπια σύγχρονης τεχνολογίας-παραγωγή οπω-  
ροκηπευτικών και ανθοκομικών προϊόντων.

μικρότητα: Ετήσια παραγωγική δυναμικότητα 740 τόνοι οπω-  
ροκηπευτικά.



Χρηματοδότηση:	α) Επιχορήγ., Ν. 1262/82	34.104.000
	β) Δάνειο	49.346.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	45.500.000

8. Τριχωνίδα Α.Ε.Β.Ε.

Φορέας: Χρ. Ζυγούρης και Υιός

Αντικείμενο: Επεξεργασία και τυποποίηση αγροτικών προϊόντων

Δυναμικότητα: Ετήσια παραγωγική δυναμικότητα 740 τόνοι οπωροκηπευτικά.

Χρηματοδότηση:	Α) Επιχ. Ν. 1262/82	10.038.000
	Β) Δάνειο (ΕΤΒΑ)	26.937.000
	Γ) Ιδία συμμετοχή	12.325.000

9. Αιγοτροφική μονάδα

Φορέας: Γεωργικός κτηνοτροφικός συνεταιρισμός Βάλτου Ξηρομέρου

Αντικείμενο: Παραγωγή κρέατος - γάλακτος και λοιπών προϊόντων αιγοτροφίας

Χρηματοδότηση:	α) Επιχορηγ. Ν.1262/82	28.625.000
	β) Δάνειο	20.905.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	7.720.000

10. Διάλυση πλοίων και παραγωγή παλαιοσιδήρου, λαμαρίνων χαλκού

Φορέας: Χαρίλαος Μιχαήλ-Ν.Πετρακάκος-Σπ. Χαβιάρης

Αντικείμενο: Η διάλυση πλοίων και η διάθεση των προϊόντων διάλυσης στη φυσική τους μορφή, ή ελαφρά μεταποιημένων, στη χαλυβουργία και τη ναυπηγοεπισκευαστική βιομηχανία.

Χρηματοδότηση:	α) Επιχορ. Ν. 1262/82	309.500.000
	β) Δάνειο	170.000.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	162.500.000

Η μονάδα θα εγκατασταθεί στη Νευτικισκή Βιομηχανική περιοχή (ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ) του Αστακού.

11. Υφαντουργική Α.Ε. αφοί Σαββίδη

Φορέας: Αφοί Σαββίδη

Αντικείμενο: Κειτεγκατόσταση με επέκταση και εκσυγχρονισμό μονάδος παραγωγής βαμβακερών για τουριστική χρήση

Δυναμικότητα: 1.200.000 μέτρα ετησίως

Χρηματοδότηση/	α) Επιχορ. Ν.1262/82	10.235.000
	β) Δάνειο	26.515.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	12.300.000

12. Βιομηχανία και εμπόδια ειδών κλωστοϋφαντουργίας πλεκτικής και νεωτερισμών

Φορέας: ΜΟΤΙΒΟ Α.Ε.

Αντικείμενο: Παραγωγή ετοιμών ενδυμάτων (πλεκτά-υποκάμισο-φορέματα)

Δυναμικότητα: Πλεκτά 650.000 τεμάχια  
Φορέματα 230.000 τεμάχια

Χρηματοδότηση:	α) Επιχορ. ν. 1262/82	50.472.000
	β) Δάνειο	168.528.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	73.000.000

13. Επέκταση και εκσυγχρονισμός μονάδας παραγωγής πλαστικών ειδών συσκευασίας μεταφοράς και αποθήκευσης γεωργικών προϊόντων

Φορέας: Μεταλλοπλαστική Αγρινίου Ε.Π.Ε.

Αντικείμενο: Επέκταση και εκσυγχρονισμός μονάδας παραγωγής πλαστικών ειδών συσκευασίας μεταφοράς και αποθήκευσης γεωργικών προϊόντων

Δυναμικότητα:	α) Επιχορ. Ν.1262/82	15.897.000
	β) Δάνειο	40.803.000
	γ) Ιδία συμμετοχή	19.000.000

### 3.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Διαπιστώνεται στον Δευτερογενή τομέα, η ανυπαρξία ενός ευρύτερου δικτύου μεταποιητικής δραστηριότητας που θα στηρίξει και θα αξιοποιεί συγκριτικά πλεονεκτήματα του Νομού.

Το πλούσιο δυναμικό του γεωργικού και κτηνοτροφικού τομέα στο Νομό έχει αναμφισβήτητα μεγάλες δυνατότητες για περαιτέρω ανάπτυξη και αξιοποίηση δυνατοτήτες που δεν αξιοποιούνται στο βαθμό που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για τη στήριξη δυναμικών δραστηριοτήτων στο χώρο της μεταποίησης των προϊόντων. Φυσικά η δυνατότητα ανάπτυξης και άλλων κλάδων, υπάρχει και επιβάλλεται στροφή και στους σύγχρονους και δυναμικούς κλάδους.

Η ελπίδα για τη βιομηχανική ανάπτυξη του Νομού συνδέεται καθοριστικά με την πραγματοποίηση της ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου.

Η πίεση του νομού Αχαΐας σ' αυτόν τον τομέα και η ευνοϊκότερη κατηγορία περιοχής κινήτρων (γ') του νομού εγγυούνται ότι τα ΒΙ.ΠΑ και η ΒΙ/ΠΕ της περιοχής θα είναι οι φυσικοί αποδέκτες πολλών κλάδων μεταποιητικών δραστηριοτήτων.

Η προετοιμασία αυτής αλλά και άλλων επιπρόσθετων υποδομών αποτελεί βασική πρόταση και προϋπόθεση βελτίωσής της κατά κλάδο διάρθρωσης των μεταποιητικών δραστηριοτήτων στο Νομό μέσω της αμάληψης νέων επενδυτικών δραστηριοτήτων.

Κ ε φ ά λ α ι ο    3ο

Τ Ρ Ι Τ Ο Γ Ε Ν Η Σ    Τ Ο Μ Ε Α Σ

Στο κεφάλαιο αυτό θα σταθούμε ιδιαίτερα στις τουριστικές δυνατότητες ανάπτυξης που έχει ο Νομός της Αιτωλοακαρνανίας, εξετάζοντας τους τουριστικούς πόρους, ακτές, φυσικές καλλονές, αρχαιότητες, ιαματικές πηγές, πολιτιστική παράδοση και κίνηση και θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε τις τυχόν υπάρχουσες ευκαιρίες για ανάπτυξη του Νομού στον τριτογενή τομέα.

1. Τουριστικοί πόροι (22)

1.1 Ακτές-φυσικές καλλονές

Τα 2/3 του Νομού Αιτωλοακαρνανίας βρέχεται από θάλασσα και γενικά ο νομός περιβάλλεται από τον Πατραϊκό κόλπο το Ψόνιο Πέλαγος και τον Αμβρακικό κόλπο.

Με βάση τα χαρακτηριστικά των ακτών μπορούμε να χωρίσουμε την παραλιακή ζώνη της Αιτωλοακαρνανίας σε τρεις περιοχές.

Α. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΤΡΑΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

Η περιοχή αυτή εκτείνεται από την Ναύπακτο μέχρι και τις εκβολές του ποταμού Αχελώου. Οι ακτές από την Ναύπακτο και μέχρι τον όρμο της Καλυδώρας είναι επίπεδες. Οι παραλίες έχουν άμμο και βότσαλο και τα νερά είναι καθαρά. Η βλάστηση είναι αρκετή. Όρμοι υπάρχουν μόνο λιγοστοί. Η υπόλοιπη περιοχή μέχρι τις εκβολές του Αχελώου ποταμού περιλαμβάνει τις λιμνοθάλασσες του Μεσολογγίου και του Αιτωλικού με παραλίες αμμώδεις και αβαθείς με νερά όχι καθαρά λόγω του λασπώδους βυθού, καθώς και τις βαλτώδεις εκτάσεις των εκβολών του Αχελώου και του Εύηνου ποταμού. Συγκοινωνιακά εξυπηρετείται από εθνικό Ναυπάκτου-Μεσολογγίου καθώς και από δευτερεύοντες επαρχιακούς δρόμους. Οι κύριες τουριστικές περιοχές της περιοχής αυτής είναι το Αντίρριο, η Ναύπακτος, η Μακύνεια και η κάτω Βασιλική.

(22) ΠΗΓΗ: Μποκοράς Εωμάς: Αιτωλία και Ακαρνανία

Β. ΠΕΡΙΟΧΗ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Εκτείνεται απο τις εκβολές του Αχελώου μέχρι την Περατιά. Οι παραλίες εδώ είναι στενές και βραχώδεις με ελαχιστες εξαιρέσεις στους όρμους Πάλαιρου και Μύτικα όπου υπάρχει άμμος και βότσαλο ενώ τα νερά είναι καθαρά. Η βλάστηση είναι αρκετά αραιή και χαμηλή. Η περιοχή εξυπηρετείται απο παραλιακούς και επαρχιακούς δρόμους. Τουριστικές περιοχές είναι ο Αστακός, ο Μύτικας και η Πάλαιρος.

Γ. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ ΚΩΣΠΟΥ

Εκτείνεται απο τον Άγιο Νικόλαο μέχρι το Μενίδι. Εδώ η θάλασσα είναι κλειστή και τα νερά όχι αρκετά καθαρά. Οι παραλίες είναι μικρού μεγέθους και έχουν πολλούς μικρούς όρμους. Η περιοχή είναι λοφώδης με πυκνή βλάστηση. Συγκοινωνιακά εξυπηρετείται η περιοχή δυτικά απο την εθνική οδό Αμφιλοχίας-Βόνιτσας -Λευκάδας και βορεινά απο το εθνικό δίκτυο Αμφιλοχίας -Αρτας. Τουριστικές περιοχές εδώ είναι η Βόνιτσα, η Αμφιλοχία και το Μενίδι.

Άλλες φυσικές καλλονές

α) Τοπία φυσικού κάλλους

Ο Νομός διαθέτει και φυσικές ομορφιές. Χαρακτηριστικά μπορούμε να αναφέρουμε τις περιοχές της κλεισούρας και της Βαράσοβας που έχουν χαρακτηριστεί σαν τοπία φυσικού κάλλους και προστατεύονται απο τον σχετικό νομό, καθώς και το όσος Φράξου.

β) Λίμνες

Στο Νομό υπάρχουν αρκετές λίμνες αλλά η λίμνη Τριχωνίδα απο πλευράς ενδιαφέροντος τουριστικού, ομορφιάς και μεγέθους κυριαρχεί.

γ) Ομάδες ορεινών οικισμών παραδοσιακού χαρακτήρα

Στο Νομό υπάρχουν δύο αξιόλογες ομάδες ορεινών οικισμών παραδοσιακού χαρακτήρα οι οποίες παρουσιάζουν αρκετό τουριστικό ενδιαφέρον. Αυτές είναι 1) Ορεινοί οικισμοί Ναυπακτίας και 2) Ορεινοί οικισμοί Τριχωνίδας

δ) Βιότοποι, κλειστές θάλασσες, λιμνοθάλασσες

Υπάρχουν η Λιμνοθάλασσα Αιτωλικού και Μεσολογγίου και ο Αμφρακικός κόλπος.

### 1.2 Αρχαιολογικοί χώροι - Μουσεία (23)

Στο νομό Αιτωλοακαρνανίας υπάρχουν αρκετές αρχαιότητες, οι οποίες όμως δεν έχουν ερευνηθεί συστηματικά ή δεν είναι τόσο σημαντικές π.υ να μπορούν να αναδειχτούν σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο και να αποτελέσουν πόλο μαζικής τουριστικής έλξης.

Εα μπορούσαμε να αναφέρουμε σαν πιο σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους α) την περιοχή Αρχαίας Στράτου, β) τον αρχαιολογικό χώρο Θέρμου, γ) το αρχαίο τείχος Πλευρώνος, δ) τον αρχαιολογικό χώρο Καλυδώνος, ε) Κάστρο Αγγελουόστρου, στ) Το Αμφιλοχικό Άργος, ζ) Τον αρχαιολογικό χώρο και το κάστρο της Ναυπάκτου, η) Τα κάστρα Βόνιτσας, Αμφιλοχίας, Αντιρρίου, θ) Το αρχαίο θέατρο οινειάδων.

Στο νομό υπάρχουν υπάρχουν τέσσερα μουσεία, από τα οποία τα δύο είναι ιστορικά. Στο Δημαρχείο Μεσολογγίου υπάρχει ιστορικό μουσείο με πίνακες, χειρόγραφα και χάρτες του 1821.

Στη Ναύπακτο υπάρχει το ιστορικό Μουσείο Ν. Φαρμάκη με συλλογή όπλων του 1821. Στο Αγρίνιο υπάρχει το Αρχαιολογικό Μουσείο. Στο Θέρμο υπάρχει αρχαιολογικό μουσείο με αρκετά ζωγραφισμένα κεραμικά. Σημειώνεται ότι τα σημαντικότερα ευρήματα βρίσκονται στο αρχαιολογικό μουσείο της Πάτρας ή των Αθηνών.

Η κίνηση στα μουσεία ήταν ασημαντη.

Φαίνεται λοιπόν, ότι οι αρχαιότητες μέχρι στιγμής δεν έχουν αποτελέσει πόλο τουριστικής έλξης στο νομό. Πιστεύουμε ότι πρέπει να αναδειχτούν και να διαφημιστούν κατάλληλα και ορισμένες απ' αυτές να ενταχθούν σ' ένα πλέγμα αξιοποίησης σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή. Έτσι θα μπορέσουν να αποτελέσουν τουριστικό πόλο έλξης.

(23) ΠΗΓΗ: Θεμελής Πέτρος: Περισυλλογή Αρχαίων στο Ν. Αιτω/νίας

### 1.3 ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Οι ιαματικές πηγές του Νομού είναι άφρονες αλλά καθώς φαίνεται, είναι τοπικής μονάχα σημασίας. Η αξιοποίησή τους ίσως πρέπει να γίνει από τους Δήμους ή τις κοινότητες στις οποίες ανήκουν για να μπορέσουν σε μια επόμενη φάση να ενταχθούν μέσα σ'ένα γενικότερο πλέγμα ανάπτυξης του Νομού.

Οι ιαματικές πηγές είναι οι εξής: Ρουμπά, Κυρπής, Λουτρα Στάχτης Λυσιμαχίας, Πυρτιάς, Αγραπιδοκάμπου, Τρύφου.

### 1.4 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες στο Νομό είναι σε μεγάλο βαθμό εισαγόμενες από το κέντρο -ομιλητές, ηθοποιοί, ζωγράφοι κ.ά. Παρατηρείται το φαινόμενο της άθροισης των εκδηλώσεων χωρίς προγραμματισμό, συνέχεια και αποτέλεσμα.

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες εντοπίζονται στους πιο κάτω τομείς.

α. Διαλέξεις: με ομιλητές τις περισσότερες φορές από την Αθήνα, αποσπασματικές και μεμονωμένες, με μικρή συμμετοχή.

β. Θεατρικές παραστάσεις: Πραγματοποιούνται στο Αγρίνιο και στη Νάυπακτο.

γ. Κινηματογράφος: Κινηματογραφική λέσχη Δήμου Αγρινίου. Λειτουργεί μόνο το Δεϊμώνα. Κινηματογραφική λέσχη Μεσολογίου. Λειτουργεί με πολλές δυσκολίες σε νοικιασμένη αίθουσα.

δ. Πανηγύρια: Γίνονται πολλά πανηγύρια τα οποία έχουν τοπικό χαρακτήρα.

ε. Μουσική: Υπάρχουν πολλές φιλαρμονικές με σημαντικότερη αυτή του Μουσικού Συλλόγου Αγρινίου Ο "ΟΡΦΕΥΣ".

στ. Εκθέσεις: Γλυπτικής, Ζωγραφικής, χαρακτηριστικής που γίνονται κυρίως στις μεγάλες πόλεις του Νομού.

ζ. Θεατρικές εκδηλώσεις που έχουν τοπικό χαρακτήρα. Οι κυριότερες δε είναι: Παπαχαλαράμπεια στη Νάυπακτο, Γιαννακάρνεια στην Αμφιλοχία και παπαστράτεια στο Αγρίνιο.

η. Αθλητικές δραστηριότητες: τμήμα στίβου Γ.Ε.Α., τμήμα ενόργανης γυμναστικής του Ιαναιτωλικού Γ.Σ., τμήμα ενόργανης γυμναστικής της Γυμναστικής Εταιρείας Αγρινίου, τμήμα

μπάσκετ και βόλεϋτης Γ.Ε.Α. , Ναυτικοί όμιλοι, ΝΟΜ Μεσολογγίου.

θ. Έντυπα: Τα διακρίνουμε σε περιοδικά και εφημερίδες.

I. Περιοδικά: "Έκφραση" Έκδοση των Συνδέσμων Επιστημόνων Αγρινίου. Πολυγραφημένα κείμενα με ιστορικά και αρχαιολογικά θέματα απο την ιστορική Αρχαιολογική Εταιρεία Δυτικής Στε - ρεάς Ελλάδας.

II. Εφημερίδες: Εφημερίδες στην περιοχή του Αγρινίου είναι οι εξής: "Αγρίνιο" , "Καχητής" , "Νέοι Καιροί" , εβδομαδιαίες και μία ημερήσια η "Ιόναιτωλική " .

Στην περιοχή Μεσολογγίου υπάρχουν οι εξής εφημερίδες:

" Μεσολογγίτικα χρονικά " , "Νέα ζωή " , που είναι εβδομαδιαίες και μία ημερήσια η "Εθνική Ηχώ" .

ι. Βιβλιοθήκες:

Παπασπράτειος Δημοτική στο Αγρίνιο

Δανειστική βιβλιοθήκη του Απόκουρου στο Εέρμο

Βάλβειος στο Μεσολόγγι

Παπαχαράλαμπος Ναυπάκτου

Βιβλιοθήκη Πνευματικού Κέντρου Αμφιλοχίας

Βιβλιοθήκη Βίνιτσας

Έχουν όμως τοπικό χαρακτήρα όλες οι πολιτιστικές εκδηλώσεις του Νομού. Δεν υπάρχει κεντρική εκδήλωση που να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον πέρα απο τα όρια της περιοχής στην οποία γίνεται. Γενικά οι εκδηλώσεις που υπάρχουν δεν μπορούν να λειτουργήσουν σαν πόλος έλξης και τουριστικής ανάπτυξης.

## 2. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας η ξενοδοχειακή υποδομή είναι σχετικά φτωχή. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι δείκτης Ξενοδοχειακών κλινών σε σύγκριση με την περιφέρεια Πελοποννήσου και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας είναι αρκετά χαμηλός.

Το ξενοδοχειακό δυναμικό του Νομού αποτελείται σήμερα απο ξενοδοχεία Β, Γ, Δ, και Ε κατηγορίας, απο ενοικιαζόμενα δωμάτια και απο επιπλωμένα διαμερίσματα.

Το σύνολο κατά κατηγορίες ξενοδοχείων και η κατανομή του κατά Δήμους ή Κοινότητες το δίνεται απο τους πιο κάτω πίνακες:



Κατηγορία	Μονάδες	Δωμάτια	Κλίνες
Β	12	469	863
Γ	16	571	995
Δ	21	273	519
Ε	8	80	167
ΣΥΝΟΛΟ	57	1.393	2.544

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΗΜΟΣ Ή ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	Β			Γ			Δ			Ε		
	Αριθμ. Μονάδων	Αριθμ. Δωματ.	Αριθμ. Κλινών	Αριθμ. Μονάδων	Αριθμ. Δωματ.	Αριθμ. Κλινών	Αριθμ. Μονάδων	Αριθμ. Δωματ.	Αριθμ. Κλινών	Αριθμ. Μονάδων	Αριθμ. Δωματ.	Αριθμ. Κλινών
Αγρίνιο	3	81	129	3	104	160	2	37	57	—	—	—
Αιτωλικό	—	—	—	—	—	—	2	22	43	—	—	—
Αμφιλοχία	—	—	—	3	112	205	2	37	66	—	—	—
Αντίρριο	1	11	21	1	40	80	—	—	—	—	—	—
Αράχωβα	—	—	—	—	—	—	1	6	11	—	—	—
Αστακός	1	32	61	—	—	—	2	14	28	—	—	—
Ντουγρί	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	22
Ελατού	—	—	—	1	38	34	—	—	—	—	—	—
Κατούνα	—	—	—	—	—	—	1	12	24	—	—	—
Λουτρά Στάχτης	—	—	—	—	—	—	1	25	57	—	—	—
Μεσολόγγι	3	224	411	—	—	—	1	16	34	2	15	36
Μύτικας	—	—	—	1	27	51	—	—	—	3	22	36
Ναύπακτος	4	121	241	2	70	128	3	37	79	1	25	58
Πλατανίτης	—	—	—	1	40	80	—	—	—	—	—	—
Τερψιθέα	—	—	—	—	—	—	1	12	21	—	—	—
Θέρμο	—	—	—	—	—	—	2	19	36	—	—	—
Βόνιτσα	—	—	—	3	87	157	2	24	40	1	7	12
Μενίδι	—	—	—	1	53	100	1	12	23	—	—	—
ΣΥΝΟΛΟ	12	469	863	16	571	995	21	273	519	8	80	167

ΠΗΓΗ: Νομαρχία Αιτ/νίας

Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί και αριθμός δωματίων που ενοικιάζονται, κυρίως στις περιοχές Αμφιλοχίας, Ναυπάκτου και Αστακού, ο οποίος δεν μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς γιατί ο τουρισμός της περιοχής έχει οικογενειακή μορφή και τα περισσότερα είναι αδήλωτα στον Ε.Ο.Τ.

Στο Νομό υπάρχουν εξάλλου και τρία CAMPINGS: κάπως οργανωμένα και αναγνωρισμένα από τον Ε.Ο.Τ. Αυτά είναι στην Αμφιλοχία, στο Αντίρριο και στη Ναύπακτο.

Επίσης θα πρέπει να αναφερθεί και αριθμός δωματίων που ενοικιάζονται, κυρίως στις περιοχές Αμφιλοχίας, Ναυπάκτου και Αστακού, ο οποίος δεν μπορεί να προσδιοριστεί ακριβώς γιατί ο τουρισμός της περιοχής έχει οικογενειακή μορφή και τα περισσότερα είναι αδήλωτα στον Ε.Ο.Τ.

Στο Νομό υπάρχουν εξάλλου και τρία CAMPINGS κάπως οργανωμένα και αναγνωρισμένα από τον Ε.Ο.Τ. Αυτά είναι στην Αμφιλοχία, στο Αντίρριο, και στη Ναύπακτο.

Γενικά όμως με όλα τα πιο πάνω στοιχεία μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής:

Η τουριστική ανάπτυξη στο νομό δεν έχει βάση και είναι υποτυπώδης.

Ο δείκτης των υπάρχοντων ξενοδοχειακών κλινών σε σύγκριση με τις γύρω περιοχές και την χώρα είναι πολύ χαμηλός.

Οι ξενοδοχειακές μονάδες είναι συγκεντρωμένες στα κέντρα του Νομού, τα οποία είναι πρωτεύουσες των επαρχιών του και βρίσκονται πάνω σε εθνικούς δρόμους.

Δεν υπάρχουν ξενοδοχεία στις κατηγορίες Α και Πολυτελείας που δείχνει ότι ίσως οι τουρίστες της περιοχής είναι χαμηλών εισοδηματικών τάξεων ή ότι η υποδομή που υπάρχει δεν κρίνεται επαρκής για να ελκύσει τουρίστες υψηλών εισοδημάτων. Ακόμα είναι γνωστό πως οι εγκαταστάσεις των ξενοδοχειακών μονάδων είναι ελλειματικές και σε μέγεθος και σε ποιότητα, ενώ το προσωπικό τους είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος ανειδίκευτο.

Εξάλλου ο τουρισμός στο Νομό φαίνεται πως είναι οικογενειακής μορφής ενώ δεν υπάρχουν αρκετά ανεπτυγμένες ξενοδοχειακές μονάδες. Μπορεί να συμπεράνει κανείς πως ο τουρισμός στο Νομό είναι ντόπιος ή περαστικός αν κρίνει κανείς από τη θέση που έχουν οι ξενοδοχειακές μονάδες. Το είδος και η ποιότητα των εγκαταστάσεων ενισχύει το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των τουριστών είναι περαστικοί ή χαμηλών εισοδηματικών τάξεων οι οποίοι είναι αδιάφοροι για την ποιότητα των ξενοδοχειακών μονάδων που υπάρχουν και τις υπηρεσίες που προσφέρονται μια και διανυκτερεύουν ελάχιστες μόνο ημέρες.

Τουριστικές ζώνες σε οργανωμένη μορφή δεν υπάρχουν στο Νομό. Μπορούμε όμως να διακρίνουμε κάποιες τουριστικές περιοχές οι οποίες έχουν γνωρίσει κάποια ανάπτυξη και οι οποίες ίσως μπορέσουν με οργανωμένη παρέμβαση να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο.

Σαν τέτοιες περιοχές μπορούμε να δούμε:

Α. Την περιοχή Ναυπάκτου - Αντιρρίου

Είναι παραλιακή ζώνη με αμμώδεις ακτές και εκτάσεις γεωργικές. Έχει δρόμους απο ασφαλτο και τα απαραίτητα δίκτυα Δ.Ε.Η. και Ο.Τ.Ε. Συνδέεται οδικά με τον εθνικό δρόμο Αντιρρίου- Ιωαννίνων και την οδό Ιτέας-Αντιρρίου. Με την Πελοπόννησο συνδέεται με τα F/B Ρίου-Αντιρρίου. Το καλοκαίρι υπάρχει θαλασσια σύνδεση της Ναυπάκτου με το λιμάνι της Πάτρας. Η περιοχή περιλαμβάνει τους οικισμούς Αντίρριο, Μολύκειο, Βελβίνα και Ναύπακτο, που είναι και ο σημαντικότερος οικισμός της περιοχής.

Β. Περιοχή Αστακού-Κύτινα

Είναι παραλιακή ζώνη με ακτές και αμμώδεις και πετρώδεις μέτριας ποιότητας. Στην περιοχή αυτή τουριστικά εντάσσεται και το νησάκι Κάλαμος με εξαιρετικής ποιότητας φυσικό περιβάλλον.

Συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο με το Αιτωλικό και στη συνέχεια με την εθνική οδό Αντιρρίου-Ιωαννίνων. Η ζώνη Αστακού-Κύτινα έχει τα απαραίτητα δίκτυα Ο.Τ.Ε. και Δ.Ε.Η. ενώ το νησάκι Κάλαμος έχει ελλείψεις στα δίκτυα αυτά, καθώς και στην ύδρευση.

Κυριότερο κέντρο είναι ο Αστακός.

Γ. Περιοχή Βόνιτσας

Είναι παραλιακή περιοχή με καλές αμμώδεις ακτές.

Συνδέεται με ασφαλτοστρωμένο δρόμο με το νησί της Λευκάδος, το Άκτιο, την Αμφιλοχία και απο εκεί με την υπόλοιπη χώρα.

Το λιμάνι της Βόνιτσας είναι τοπικής σημασίας. Υπάρχουν τα απαραίτητα δίκτυα Ο.Τ.Ε. , Δ.Ε.Η. Μοναδικός οικισμός είναι η Βόνιτσα.

Δ. Περιοχή Αμφιλοχίας

Είναι και αυτή παραλιακή ζώνη με ακτές κατά κύριο λόγο πετρώδεις, μέτριας ποιότητας. Η περιοχή διασχίζεται απο ασφαλτοστρωμένο δρόμο και συνδέεται με την εθνική οδό Αργινίου-Ιωαννίνων.

Έχει τα απαραίτητα δίκτυα Ο.Τ.Ε. , Δ.Ε.Η. και το λιμάνι της Αμφιλοχίας μπορεί να εξυπηρετήσει μικρά και μεγέθους μετρίου τουριστικά σκάφη. Το σπουδαιότερο κέντρο είναι αυτό της Αμφιλοχίας.

### 3. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

#### 3.1. Εξέλιξη της τουριστικής κίνησης στο Νομό Αιτωλο-ακαρνανίας και ιδιαίτερα στις παραλιακές του περιοχές

Η τουριστική κίνηση στο Νομό καθώς και στις παραλιακές περιοχές του είναι χαμηλή. Η έλλειψη υποδομής, η έλλειψη διασυνδέσεων με Ελληνικά και Εένα κέντρα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην προσέλκυση τουριστών, καθώς και η έλλειψη κατάλληλης διαφήμισης των φυσικών πόρων και καλλονών του νομού καθιστούν προβληματική την τουριστική του ανάπτυξη.

Στις περιοχές του Νομού μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής  
Στην περιοχή Πατραϊκού , το Μεσολόγγι παρουσιάζει κάποια άνοδο που οφείλεται στην ιστορικότητα της πόλης απο τη μια πλευρά και στο γεγονός ότι είναι η πρωτεύουσα του Νομού , απο την άλλη η Ναύπακτος παρουσιάζει μια μικρή κάμψη. Αντίθετα ο Δήμος του Αιτωλικού παρουσιάζει άνοδο. Στην περιοχή του Ιονίου ο Αστακός εμφανίζει σταθερή άνοδο όπως και ο Μύτικας. Στην περιοχή του Αμβρακικού, η Βόνιτσα και η Αμφιλοχία παρουσιάζουν σταθερή άνοδο και σε ξένους αλλά και Έλληνες τουρίστες. Καλύτερα όμως συμπεράσματα μπορούμε να έχουμε αν παρατηρήσουμε τον πιο κάτω πίνακα του Ε.Ο.Τ.

Στοιχεία τουριστικής κίνησης ξενοδοχείων

ΟΛΟΛΣ : Σ Ι ΟΛΘΕ : Ε ΣΑΛΥΛΓΕ, : Ε

		1978			1979			1980			1981			1982		
		Αφίξεις	Δια/ύσεις	Παρ.	Αφίξεις	Δια/ύσεις	Παρ.	Αφίξεις	Δια/ύσεις	Παρ.	Αφίξεις	Δια/ύσεις	Παρ.	Αφίξεις	Δια/ύσεις	Παρ.
Σύνολο χώρας	Ε	3.958.413	9.709.271	2,45	4.096.457	10.025.083	2,44	3.949.898	9.736.472	2,43	3.912.844	9.372.462	2,39	4.045.921	9.448.993	2,33
	Ξ	4.833.376	20.605.473	4,26	5.431.654	24.831.299	4,57	5.205.842	25.141.834	4,82	5.199.135	25.077.462	5,01	5.113.852	25.492.168	4,98
	Σ	8.791.787	30.314.743	3,44	9.528.111	34.856.332	3,66	9.200.740	34.878.306	3,79	9.111.979	35.449.924	3,89	9.159.773	34.941.161	3,81
Αιτωλοακαρνανία	Ε	87.765	152.751	1,74	92.656	158.698	1,71	85.185	148.578	1,74	86.008	147.073	1,71	99.899	155.474	1,55
	Ξ	13.007	16.386	1,26	11.806	17.416	1,47	11.194	15.303	1,37	12.196	18.239	1,49	13.252	21.675	1,63
	Σ	100.772	169.137	1,68	104.462	176.114	1,68	96.379	163.881	1,70	98.204	165.312	1,68	113.151	177.149	1,56
Ναύπακτος	Ε	6.257	14.348	2,29	7.402	16.727	2,26	6.101	16.563	2,71	5.591	13.583	2,43	5.216	11.967	2,29
	Ξ	2.002	3.243	1,62	1.856	3.558	1,92	1.734	3.095	1,78	1.479	2.689	1,82	1.154	3.343	2,90
	Σ	9.259	17.591	2,13	9.258	20.285	2,19	7.835	18.658	2,51	7.070	16.272	2,30	6.370	15.310	2,40
Μεσολόγγι	Ε	24.605	34.957	1,42	25.828	35.318	1,37	22.653	32.340	1,43	21.978	32.022	1,46	36.350	43.701	1,26
	Ξ	7.149	7.674	1,07	5.541	6.015	1,08	5.661	6.103	1,08	6.260	6.772	1,08	8.604	9.132	1,06
	Σ	31.754	42.631	1,34	31.369	41.333	1,32	28.314	38.443	1,36	28.238	38.794	1,37	44.954	54.833	1,22
Αιτωλικό	Ε	831	1.225	1,47	599	1.182	1,97	715	1.193	1,67	621	1.178	1,90	775	1.354	1,75
	Ξ	45	47	1,04	39	42	1,07	49	109	2,22	8	57	2,03	40	99	2,47
	Σ	876	1.272	1,45	638	1.224	1,92	764	1.302	1,70	639	1.235	1,90	815	1.453	1,98
Αστακός	Ε	—	—	—	66	83	1,26	129	212	1,63	324	793	2,45	421	1.236	2,93
	Ξ	—	—	—	27	39	1,44	72	114	1,58	56	119	2,12	32	104	3,25
	Σ	—	—	—	93	122	1,31	201	326	1,62	380	912	2,40	453	1.340	2,96
Μύτικας	Ε	95	218	2,29	999	1.782	1,78	328	1.455	4,43	182	523	2,87	192	492	2,56
	Ξ	5	33	6,60	504	2.292	4,55	179	1.518	8,48	100	1.223	12,23	90	100	1,11
	Σ	100	251	2,51	1.503	4.073	2,71	507	2.973	5,86	282	1.746	6,19	282	592	2,10
Βόνιτσα	Ε	2.269	2.269	1,00	3.012	3.012	1,00	3.109	3.298	1,06	1.978	2.886	1,46	2.350	4.242	1,79
	Ξ	112	112	1,00	86	86	1,00	100	141	1,41	115	199	1,73	191	547	2,86
	Σ	2.381	2.381	1,00	3.098	3.098	1,00	3.209	3.439	1,07	2.093	3.085	1,47	2.541	4.759	1,87
Αμφιλοχία	Ε	4.912	7.043	1,43	4.524	6.360	1,40	7.499	8.675	1,16	12.596	13.711	1,09	12.065	13.494	1,12
	Ξ	1.192	1.206	1,01	1.549	1.672	1,08	1.485	1.516	1,02	2.523	3.387	1,34	1.586	2.113	1,34
	Σ	6.104	8.249	1,35	6.073	8.032	1,32	8.984	10.191	1,13	15.119	17.098	1,13	13.651	15.607	1,14
Μενίδι	Ε	151	678	4,49	79	326	4,13	64	89	1,39	70	147	2,10	80	141	1,76
	Ξ	20	57	2,85	7	30	4,28	20	40	2,00	1	1	1,00	6	14	2,33
	Σ	171	735	4,30	86	356	4,13	84	129	1,53	71	148	2,08	86	155	1,80

Στον πίνακα αυτό γίνεται μελέτη για την τουριστική κίνηση του Νομού με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του Ε.Ο.Τ για την περίοδο

### 3.2 Μεταφορές

Το αυτοκίνητο είναι το μοναδικό μέσο επιβατικών και εμπορευματικών μεταφορών στο Νομό. Με αστική συγκοινωνία εξυπηρετούνται τρεις περιοχές: το Μεσολόγγι, το Αγρίνιο, η Ναύπακτος και οι οικισμοί που βρίσκονται 20 χιλιόμετρα γύρω απ' αυτές.

Η υπόλοιπη εσωτερική εξυπηρέτηση του Νομού, καθώς και η συνδεσή του με τα αστικά κέντρα των άλλων νομών γίνεται με υπεραστική συγκοινωνία. Περισσότερο προβληματικές είναι οι περιοχές που βρίσκονται στα ορεινά κυρίως και ιδιαίτερα οι περιοχές της ορεινής Ναυπακτίας της ορεινής Τριχωνίδας και του ορεινού Ξηρομέρου όπου βέβαια και το συγκοινωνιακό δίκτυο είναι αρκετά κακό. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι στις παραπάνω περιοχές όπως και σ'όλο το Νομό υπάρχει μεγάλη διασπορά οικισμών, διαπιστώνεται η ανάγκη για τη δημιουργία μεγάλου μήκους οδικού δικτύου. Γενικά ο νομός δεν έχει καλό συγκοινωνιακό δίκτυο και υπάρχουν οικισμοί που και σήμερα δεν έχουν αποκτήσει ακόμα οδική σύνδεση. Κι αν σκεφτούμε ότι το αυτοκίνητο είναι το μοναδικό επιβατικό μεταφορικό μέσο εύκολα διαπιστώνεται πως το οδικό δίκτυο του Νομού στην κατάσταση που βρίσκεται δεν είναι ικανό να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του επιβατικού κοινού, καθώς και τις ανάγκες της διακίνησης των εμπορευμάτων τόσο μέσα στο Νομό, όσο και έξω απ' αυτόν. Η ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου οπωσδήποτε θα διευκολύνει την συγκοινωνία της περιοχής. Ωστόσο, η ανάγκη της επέκτασης αρχικά και της βελτίωσης του ήδη υπάρχοντος οδικού δικτύου καθίσταται άμεση να θέλουμε να μιλάμε για ανάπτυξη στο Νομό και όχι για βελτίωση της στασιμότητάς του.

Επενδύσεις του τριτογενή τομέα που έχουν υπαχθεί στο Ν. 1262/82. Αρχικά θα πρέπει να αναφέρουμε ότι ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας βρίσκεται απο άποψη κινήτρων στη ζώνη Γ σύμφωνα με το Ν. 1262/82.

Εξαίρεση αποτελούν και υπάγονται στη ζώνη Δ του νομού οι πιο κάτω περιοχές όσο αφορά μόνο τον τριτογενή τομέα.

α. Ολόκληρη η ζώνη ορεινής Τριχωνίδας και Ναυπακτίας.

β. Η παράκτια ζώνη του Ιονίου απο την έξοδο του διαύλου της Λευκάδας μέχρι τον Αστακό(για τουριστικές επιχειρήσεις).

γ. Μια μικρή ζώνη στις ορεινές κοινότητες του Αρακύνθου για ενίσχυση δραστηριοτήτων τουριστικής αξιοποιήσεως.

Απο άποψη χωροθέτησης παρατηρείται μια ανορθόδοξη κατανομή των επενδύσεων μέσα στο Νομό. Όλες σχεδόν είναι συγκεντρωμένες στο Μεσολόγγι και στη Ναύπακτο. Παρατηρείται λοιπόν παντελής έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος στις περιοχές που υπάγονται απο άποψη κινήτρων Δ του νομού, όπως η ορεινή Ναυπακτία και Τριχωνίδα. Οι επιχορηγήσεις του νομού, απο μόνες τους δεν φαίνονται να είναι επαρκείς για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών σ'αυτές τις περιοχές.

Κι αν λάβουμε υπόψη μας ότι στο σύνολο των επενδύσεων στο Νομό που έχουν υπαχθεί στις διαδικασίες του Ν. 1262/82 το ποσοστό συμμετοχής του τριτογενή τομέα ανέρχεται στα 8,60/o Μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι το ενδιαφέρον των επενδυτών στρέφεται περισσότερο στους άλλους τομείς παραγωγής, παρά στον τουρισμό.

Επίσης θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτές οι επενδύσεις σήμερα χρονοτριβούν πολύ στο στάδιο της κατασκευής τους.

### 3.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τουριστικά ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας φαίνεται πως είναι υπανάπτυκτος.

Αυτό φαίνεται στα παρακάτω στοιχεία.

- Στο χαμηλό ποσοστό πρόβλεψης ξένων και ντόπιων τουριστών.
- Στο χαμηλό ποσοστό δαμυκτερεύσεων στην περιοχή που φανερώνει πως η κίνηση μέσα απ' τον Νομό γίνεται αναγκαστικά και προς άλλες κατευθύνσεις.
- Στην έλλειψη υποδομής σε ικανοποιητικού επιπέδου τουριστικές εγκαταστάσεις αλλά και άλλων μορφών υποδομής όπως οδικό δίκτυο και άλλες εξυπηρετήσεις.
- Στην έλλειψη αρχαιοτήτων εθνικού ή διεθνούς ενδιαφέροντος, ή τουλάχιστον η μη επαρκής προβολή αυτών που υπάρχουν.
- Στην έλλειψη πολιτιστικών εκδηλώσεων υπερτοπικού χαρακτήρα.
- Στην έλλειψη διασυνδέσεων με άλλα τουριστικά κυκλώματα Ελληνικά και Ξένα.
- Στην έλλειψη διαφήμισης των υπάρχοντων φυσικών πόρων και της φυσικής ή παραδοσιακής ομορφιάς της περιοχής.
- Ακόμη η προβληματική σύνδεση Ρίου- Αντιρρίου που οξύνει περισσότερο την κατάσταση, όπως και η κακή οδική σύνδεση μέσω Καρπενησίου, με την Κεντρική και Βόρεια Ελλάδα και μέσω Ιτέας με την Ανατολική, κρατούν τον Νομό σε μειονεκτική θέση.

Έτσι για να αναπτυχθεί ο Νομός τουριστικά στο μέλλον χρειάζονται τα παρακάτω:



- Δημιουργία κατάλληλης υποδομής, τεχνικής και κοινωνικής,
- ζεύξη Ρίου- Αντιρρίου,
- βελτίωση της σύνδεσης του Νομού με τις άλλες περιοχές της Ελλάδας,
- ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών πόρων και αρχαιοτήτων του Νομού,
- οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων υπερτοπικού χαρακτήρα ή ακόμα και διεθνούς,
- κατάλληλη κινητοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού που ζει και έξω από το Νομό,
- σωστές δημόσιες σχέσεις και διαφήμιση.

Μ Ε Ρ Ο Σ Γ '

Μ Ε Γ Α Λ Α Α Ν Α Π Τ Υ Ε Ι Α Κ Α Ε Ρ Γ Α  
Π Ο Υ Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Ζ Ο Ν Τ Α Ι Σ Τ Ο Ν Ο Μ Ο

Κ ε φ ά λ α ι ο 1 ο

Τ Α Ε Ρ Γ Α Τ Ο Υ Α Μ Β Ρ Α Κ Ι Κ Ο Υ

1. Σύντομη περιγραφή των έργων

Τα έργα που αφορούν την περιοχή του Αμβρακικού κόλπου περιγράφονται στην "Προγραμματική σύμβαση για την ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου".

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι δεν γίνεται απαρίθμηση όλων των έργων, αλλά αναφέρονται ενδεικτικά τα σπουδαιότερα από αυτά.

1) Έργα αλιευτικής ανάπτυξης:

- Ιχθυογεννητικός σταθμός Ιωγωνίτσας.
- Ιχθυόσκαλα Πρέβεζας.
- Μονάδα κυπρινοκαλλιέργειας στο Ψαθοτόπι Άρτας.
- Μονάδα χελοκαλλιέργειας στο Ψαθοτόπι Άρτας.
- Σταθμός συγκέντρωσης - διαλογής χελιών.
- Διερευνητικά προγράμματα από την Εποπτεία αλιείας Πρέβεζας για:
  - Εκτροφή χελιών σε κλωβούς στο Βαθύ.
  - Εκτροφή μυδιών στην Ιωγωνίτσα
  - Εκτροφή λαβρακιού και τσιπούρας
- ~~Διερευνητική μονάδα μυδιών στην περιοχή Σπάρτου Αιτωλοακαρνανίας από την Εποπτεία Αλιείας του Νομού.~~
- Διάφορα βελτιωτικά έργα σε ιχθυοτροφεία.

2) Έργα αγροτικής ανάπτυξης:

- Περιφερειακή αγορά Φιλιππιάδας.
- Επισυγχρονισμός δημοτικού σφαγείου Άρτας.

Αρδευτικά και εγγειοβελτιωτικά έργα:

- Αρδευτικά έργα Βόνιτσας- Μοναστηρακίου.
- Αρδευτικά έργα στην Πρέβεζα.
- Αρδευτικά έργα στο Ξηρόμερο.
- Αρδευτικά έργα χαμηλής ζώνης Λάμαρης.
- Αρδευτικά έργα Πέτα - Κομποτίου.
- Εγγειοβελτιωτικά έργα πεδιάδας Άρτας.
- Αναρρύθμιση Αράχθου.

Συγκοινωνιακά έργα:

- Ηγουμενίτσα- Πρέβεζα
- Άρτα- Πρέβεζα
- Άκτιο- Πρέβεζα
- Άκτιο- Βόνιτσα-Μεσολόγγι

Έργα τουριστικής ανάπτυξης:

Τα έργα τουριστικής ανάπτυξης είναι αρκετά τα βασικά σημεία που πρέπει να αναφερθούν αφορούν τις μελέτες λουτρικών εγκαταστάσεων από τον ΕΟΤ σε συνεργασία με του ΟΤΑ, την έκδοση διαφημιστικών φυλλαδίων, τον προγραμματισμό εκπαιδευτικών σεμιναρίων, την ένταξη της περιοχής στο πρόγραμμα αγροτουρισμού του Κ. 797/85 ΕΟΚ του Υπουργείου Γεωργίας, και την προώθηση έργων δασικής αναφραχής. Επίσης, είναι σημαντική η ανάληψη από το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών της υποχρέωσης για ανασκαφές και συντηρήσεις σε συγκεκριμένους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής.

Πηγή 1. Προγραμματική σύμβαση

Πηγή 2. ΚΕΠΕ

Από την αναφορά των πιο πάνω έργων γίνεται αντιληπτό ότι ένα μικρό τμήμα τους αναφέρεται στο Νομό Αιτωλοακαρνανία Συγκεκριμένα αναφέρονται: 1) η διερευνητική ομάδα μυδιών στην περιοχή Σπάρτου, 2) τα αρδευτικά έργα Βόνιτσας- Μοναστηρακίου και Ξηρομέρου, 3) το οδικό έργο Ακτίου- Βόνιτσας-Μεσολογγίου και τα γενικά έργα τουριστικής ανάπτυξης.

## 2. Στοιχεία υποδομής

Με την ολοκλήρωση των έργων της προγραμματικής σύμβασης του Αμβρακικού προσφέρεται μία σειρά έργων υποδομής στην περιοχή.

Βελτιώνεται σημαντικά το υπάρχον οδικό δίκτυο με την ολοκλήρωση του άξονα Ηγουμενίτσας-Μεσολογγίου, καθώς επίσης και το εσωτερικό δίκτυο της περιοχής. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η ολοκλήρωση αυτού του άξονα που διασχίζει τη δυτική Ελλάδα ξεπερνάει τα όρια της εθνικής σημασίας, δίνοντας σε ολόκληρη την Ευρώπη ευκολότερη πρόσβαση στη Μέση Ανατολή.

Με τα έργα γεωργικής ανάπτυξης, που στην πλειοψηφία τους αφορούν εγγειοβελτιωτικά έργα, αυξάνονται οι αρδευόμενες εκτάσεις και γίνεται δυνατή η χρήση πιο σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας.

Μεγάλης σπουδαιότητας είναι τα έργα αλιευτικής ανάπτυξης τα οποία εκμεταλλεύονται τους υπάρχοντες πόρους και προωθούν σύγχρονες μεθόδους ιχθυοκαλλιέργειας. Άμεσο αποτέλεσμα τους θα είναι η ενημέρωση του προσωπικού τους στις μεθόδους αυτές και η παρουσία, αρκετά σύντομα, εξειδικευμένου και έμπειρου εργατικού δυναμικού.

Επίσης για τον ίδιο λόγο θα αυξηθεί αρκετά η παραγωγή αλιευμάτων στην περιοχή. Όλα τα έργα που αφορούν την ανάπτυξη της περιοχής θα ενισχύσουν το τοπικό εισόδημα. Ενίσχυση του εισοδήματος θα προέλθει ακόμα και από την προώθηση του αγροτουρισμού.

## 3. Εξελίξεις κρίσιμων μεγεθών

Σύμφωνα με μελέτη από το ΚΕΠΕ στην περιοχή υπάρχει άφθονο εργατικό δυναμικό που είναι δυνατό να απασχοληθεί στο πρωτογενή τομέα. Επίσης, υπάρχει δυνατότητα μετακίνησης του δυναμικού αυτού σε διάφορες περιοχές. Το προσωπικό αυτό είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί και σε άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

Παρέχοντας αρχικά ανειδίκευτη εργασία, και αποκτώντας σιγά-σιγά κάποια εμπειρία, μπορεί αργότερα να προσφέρει εργασία σε περισσότερο εξειδικευμένες απαιτήσεις.

Ακόμα, με τα έργα και τις επενδύσεις που προγραμματίζονται θα αποκτηθεί εμπειρία για την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων στον πρωτογενή τομέα.

Στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας, σε συνολική έκταση γεωργικής γής 230 χιλιάδων στρεμμάτων, αρδευόμενα ήταν μόνο τα 56 χιλιάδες στρέμματα, δηλαδή, περίπου το ένα τέταρτο. Το ποσοστό όμως αυτό έχει αλλάξει προς το καλύτερο λόγω των εγγειοβελτιωτικών έργων που πραγματοποιήθηκαν και προβλέπεται συνεχής βελτίωση του στο άμεσο μέλλον με βάση τα προγράμματα που αφορούν την ευρύτερη περιοχή. Ειδικότερα, στο τμήμα της περιοχής του Αμβρακικού του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, τα έργα που προβλέπονται έμμεσα αφορούν την περιοχή Βόνιτσας-Κοναστηρακίου και την ορεινή περιοχή του Ξηρομέρου.

Στο πενταετές πρόγραμμα ανάπτυξης του Αμβρακικού αναφέρεται ότι τα έργα των τελευταίων ετών οδηγούν σε υπερδιπλασιασμό των αρδευόμενων εκτάσεων. Αν αυτό ισχύει αναλογικά περίπου για κάθε νομό, οι αρδευόμενες εκτάσεις στην περιοχή θα αυξηθούν κατά 50 χιλιάδες περίπου στρέμματα.

Σημαντικά περιθώρια για νέες εκτάσεις που μπορούν να καλλιεργηθούν αναπτύσσονται από το μεγάλο ποσοστό της γεωργικής γής που "χρησιμοποιείται" για αγρανάπαυση. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η ύπαρξη 442 χιλιάδων στρεμμάτων βοσκοτόπων, οι οποίοι προσφέρονται για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Το σημαντικότερο μέρος των έργων του Αμβρακικού αφορά την ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας. Εκτός των άλλων επιπτώσεων, θα παρατηρηθεί μια αύξηση της παραγωγής στην περιοχή και θα δημιουργηθεί προσωπικό ειδικευμένο στις σύγχρονες μεθόδους.

Η παραγωγή αυτή θα απευθύνεται βέβαια στην υπόλοιπη χώρα και στο εξωτερικό. Από τη στιγμή που θα δημιουργηθούν τα κανάλια διανομής της παραγωγής δεν θα υπάρχουν ιδιαίτερα προβλήματα για τη διάθεση της παραγωγής.

ΕΤΗΣΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΛΙΕΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ  
ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ ΚΟΛΠΟΥ

		ΤΟΝΝΟΙ
Ευρύαλα	490	23
Κολιοί - Σαρδέλες	420	380
Κεφαλόπουλα	165	17
Χέλια	633	24
Κυπρίνοι	150	
Γαρίδες	3	1,5
Οστρακοειδή	98	1,5
Πέστροφες	10	
	-----	-----
ΣΥΝΟΛΟ	1969	447

ΠΗΓΗ: Πενταετές πρόγραμμα ανάπτυξης Αμβρακικού, ΔΕΠΕ  
1987

Οι αριθμοί στις παρενθέσεις αφορούν την παραγωγή του ανοικτού κόλπου του Αμβρακικού σύμφωνα με στοιχεία του Υπ. Γεωργίας του 1977. Απο την παραπάνω παραγωγή όμως μόνο οι 53 τόννοι παράγονται στην περιοχή που ανήκει στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Σημαντική θα είναι και η ζήτηση που θα αναπτυχθεί για τεχνικό εξοπλισμό των μονάδων και των έργων που έχουν ήδη αρχίσει να κατασκευάζονται, καθώς επίσης και για συντήρηση του εξοπλισμού.

Για συνοπτική εικόνα της κατάστασης στην περιοχή περιγράφεται πιο κάτω.

Π Ρ Ο Τ Ο Γ Ρ Ε Μ Η Σ Τ Ο Μ Ε Λ Σ

Γεωργία (χιλ. στρέμματα)

Αροτριάες		Δενδρώδεις		Χγρانا
Καλλιέργειες- Λαχανόκηποι		Καλλιέργειες- Αμπελοι		Παύση
126,1	4,8	36,9	1,3	66,5
53,50/0	20/0	15,7	0,60/0	28,20/0
<u>Σύνολο</u>				
235,6				
100 0/0				

Όσον αφορά την διάρθρωση των καλλιεργειών (στην περιοχή του Αμβρακικού) κυριαρχούν τα σιτηρά για καρπό, ο καπνός και τα ~~κτηνοτροφικά φυτά~~ (αντίστοιχα 210/0 και 360/0 των καλλιεργούμενων εκτάσεων).

Κτηνοτροφία (τόνοι)

Αγελάδων	Διγ/των	Σύνολο	Βοοειδή	Διγ/τα	Χοίροι	Λοιπά
2.096	12.779	14.848	200	1.569	683	177
13,90/0	86,1	1000/0	7,60/0	59,70/0	260/0	6,70/0

Σύνολο  
2.929  
1000/0

Είναι εμφανής η κυριαρχία των αιγοπροβάτων.

Βιομηχανία

Τα κύρια χαρακτηριστικά που θα πρέπει να αναφέρουμε:

- Η κυριαρχία των μικρών μονάδων (91,40/0 των μονάδων απασχολεί λιγότερα απο πέντε άτομα)
- Ανυπαρξία μονάδων στον κλάδο των βιομηχανικών κατασκευών.
- Ακάλυπτη ζήτηση για κατοικία η οποία προβλέπεται να αυξηθεί.
- Έλλειψη αδρανών δομικών υλικών καλής ποιότητας.
- Δυνατότητες αξιοποίησης της ζωικής και φυτικής παραγωγής.



#### 4. Επενδυτικές ευκαιρίες

Βασίζονται στην υπάρχουσα κατάσταση και στην επιθυμία των τοπικών και εθνικών αρχών για ανάπτυξη της περιοχής, η οποία βέβαια έχει εκδηλωθεί με την κατασκευή έργων, και τη δημιουργία προϋποθέσεων εγκατάστασης παραγωγικών μονάδων.

Αν και έχουν αρχίσει να υλοποιούνται επενδυτικά έργα που αφορούν τους τομείς της αλιείας και της ιχθυοκαλλιέργειας, υπάρχουν αρκετά περιθώρια για οργανωμένους και σοβαρούς επενδυτές δεδομένου ότι η παραγωγή δεν αφορά μόνο την τοπική αγορά, αλλά έχουν αρχίσει να δημιουργούνται κανάλια διάθεσης στο εξωτερικό.

Επίσης υπάρχουν δυνατότητες για την επεξεργασία των προτόνων αλιείας και ιχθυοκαλλιέργειας τα οποία στην πλειοψηφία τους δεν μεταποιούνται στην περιοχή. Υπάρχει ήδη αρκετή πρώτη ύλη η οποία προβλέπεται ν' αυξηθεί.

Όσον αφορά την ζήτηση των προϊόντων αυτών σύμφωνα με ενδείξεις και εκτιμήσεις, θεωρείται αρκετά ικανοποιητική, με δυνατότητες εξαγωγών. Τα συμπεράσματα της έρευνας αγοράς χελιού δείχνουν την ύπαρξη υψηλής ζήτησης στη διεθνή αγορά. Επίσης έχουν προγραμματιστεί έρευνες και για τα υπόλοιπα προϊόντα από το ΚΣΠΕ.

Δυνατότητες υπάρχουν και για τα υπόλοιπα προϊόντα του πρωτογενή τομέα. Επίσης για την γεωργία ενδείκνυται η καλλιέργεια με σύγχρονες μεθόδους, προϊόντων που παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση, και στην κτηνοτροφία είναι δυνατόν να αναπτυχθούν σύγχρονες μονάδες εκτροφής, εντατικής εκμετάλλευσης και εκκαταικής για την εκμετάλλευση των βοσκοτόπων που προσφέρονται για κάτι τέτοιο.

Η μεταποίηση των προϊόντων αυτών, ως επενδυτική ιδέα, είναι ελκυστική. Η δυναμικότητα που ήδη υπάρχει είναι μικρή συγκριτικά με το ύψος της παραγωγής, το οποίο αναμένεται να παρουσιάσει νέες αυξητικές τάσεις. Ακόμα πρέπει να λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι στις σύγχρονες αγορές υπάρχουν απαιτήσεις για τυποποιημένα και επώνυμα προϊόντα τα οποία εμφανί -

ζονται με σταθερή ποιότητα. Οι απαιτήσεις αυτές δεν καλύπτονται από την υπάρχουσα δυναμικότητα.

Στην περιοχή του Αμβρακικού υπάρχει ακάλυπτη ζήτηση για κατοικία η οποία προβλέπεται να αυξηθεί με την ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος. Οι προοπτικές εμφανίζονται ευοιμένες για τη δημιουργία κατασκευαστικών επιχειρήσεων καθώς επίσης και για μονάδες παραγωγής δομικών υλικών καλής ποιότητας για τα οποία εμφανίζεται ελλιπής προσφορά.

Ένας άλλος τομέας, στον οποίο εμφανίζονται επενδυτικές ευκαιρίες, είναι αυτός της κατασκευής, επισκευής και συντήρησης τεχνικού και μηχανολογικού εξοπλισμού, ο οποίος είναι απαραίτητος για τις μονάδες και τα αναπτυξιακά έργα που προαναφέρθηκαν. Ήδη υπάρχει έλλειψη προσφοράς τέτοιου είδους υπηρεσιών ενώ προβλέπεται μεγάλη αύξηση της ζήτησής τους. Στον εξοπλισμό αυτό θα πρέπει να προστεθούν και οι ανάγκες για συστήματα αντιρρύπανσης, τα οποία είναι απαραίτητα λόγω της σημασίας που δίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος, ειδικά σε μια περιοχή που έχει χαρακτηριστεί διεθνώς σαν διατηρητέος βιότοπος.

II. Τ Α Ε Ρ Γ Α Τ Η Σ Ν Α . Η Ι . Η Ε . (23)

1. Σύντομη περιγραφή των έργων

Πρόκειται για τη δημιουργία από την ΕΤΒΑ Ναυτιλιακής Βιομηχανικής Περιοχής στο Πλατυγιάλι Αστακού η οποία καλύπτει έκταση 1.500 στρεμμάτων. Στο εσωτερικό της θα εγκατασταθούν 3-4 μονάδες διάλυσης πλοίων συνολικής δυναμικότητας παραγωγής 300.000 τόννων παλαιοσιδήρου το χρόνο οι οποίες θα δημιουργήσουν τον πυρήνα γύρω από τον οποίο θα εγκατασταθούν άλλες μονάδες όπως:

- 1- μίνι χαλυουργείο
- 2- χυτήριο χαλκού-ορείχαλκου
- 3- χυτήριο χυτοσιδήρου
- 4- μονάδες ανακαίνησης μηχανών και κατασκευής ανταλλακτικών
- 5- μονάδες βιομηχανικών κατασκευών
- 6- μονάδες κατασκευής μηχανών, μηχανουργεία κ.ά.

Επίσης η ΝΑ.ΗΙ.ΗΕ προσφέρει μακροπρόθεσμα τις δυνατότητες δημιουργίας μιας ναυπηγοεπισκευαστικής βάσης και άλλων μονάδων υποστήριξης της ναυτιλιακής βιομηχανίας. Όλες οι παραπάνω μονάδες θα είναι άμεσα ή έμμεσα συνδεδεμένες μεταξύ τους. Θα αξιοποιούν, τα προϊόντα από την διάλυση πλοίων και θα εκμεταλλεύονται τις οικονομικές δυνατότητες που θα δημιουργούνται από την λειτουργία της ΝΑ.ΗΙ.ΗΕ.

Προσφέρονται ακόμη, όπως είναι φυσικό, οδικό δίκτυο καθώς επίσης ηλεκτρικό και τηλεφωνία, τραπεζικές εργασίες, τηλεματικές υπηρεσίες κ.ά.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις της ΕΤΒΑ, τα διαλυτήρια θα απασχολούνται στο 100% ο της δυναμικότητάς τους το 1991, Το ίδιο θα συμβαίνει με το σταθμό φορτοεκφόρτωσης και τη μονάδα καθαρισμού. Το χυτήριο χαλκού και το χαλυουργείο θα λειτουργήσουν στο 100% ο της δυναμικότητάς τους το 1995. ~~Δέ-~~ γοντας 100 ο/ο της δυναμικότητάς τους εννοούμε ότι θα λειτουργούν στα αναμενόμενα επίπεδα μακροχρόνιας λειτουργίας τους

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ ΜΙΝΙ ΚΑΛΥΒΟΥΡΓΕΙΟΥ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

Χειριστές φούρνου	12
Ζυγιστές	3
Χειριστές καλουπιών	9
Χειριστές γερανού	18
Τεχνικός έλεγχος υλικών/χημείο	5
Οδηγός περονοφόρου	1
Οδηγοί Δ' ή Ε'	6
Τουβλάδες	12
Ανειδίκευτοι	21
Εργάτες φούρνου αναθερμανσης	4
Μηχανουργοί	15
Χειριστές (τραίμων)	6
Εργάτες φινιρίσματος	10
Χειριστές ρόλλων	3
Ηλεκτρολόγοι	6
Εφαρμοστές	2
Συντηρητές εργαλείων	2
Εργοδηγοί μηχανολόγοι	7
Εργοδηγοι ηλεκτρολόγοι	7
Αρχιεργοδηγοί	5
Χημικός (Πανεπιστημίου)	1
Μηχανολόγοι-Ηλεκτρολόγοι (Πολυτεχνείου)	4
Υπομηχανικοί (ΤΕΙ)	3
Αποθηκάριος	3
Φύλακες	6
Τηλεφωνητές	3
Καθαρίστριες	10
Γιατροί	1
Νρσοκόμα	1
<b>ΣΥΝΟΛΟ</b>	<b>185</b>

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΔΙΑΔΥΤΗΡΙΩΝ ΣΕ ΠΡΟΣΜΗΡΙΟ

Κόφτες	94
Βοηθοί	55
Χειριστές κοπτικού	12
Φύλακες Ασφάλειας	17
Ανειδίκευτοι εργατοτεχνίτες	23
Χειριστές γερανών	15
Χειριστές ερπυστριοφόρων	12
Οδηγοί περονοφόρων	9
Οδηγοί Δ και Ε κατηγορίας	12
Αποθηκάριοι	5
Μηχανικοί Ε.Ν. (Β΄)	7
Ηλεκτρολόγοι	7
Ήχανουργοί	26
Πυρασφαλιστές (Ναύτες Ε.Ν. πτυχίο σωστικών)	8
GAS FREEMAN	4
Εργοδηγοί	12
Ηλεκτρολόγοι	4
Βοηθοί ηλεκτρολόγου	5
Αρχιηλεκτρολόγος	4
Τεχνικοί διευθυντές (Πολυτεχνείου)	4
Υπεύθυνοι τεχνικής συντήρησης (Α΄μηχ. Ε.Ν.)	4
Υπεύθυνοι τεχν. ασφάλειας και περιβ. (Β΄ή Γ΄μηχ.)	4
Λογιστές	4
Συνολο	347
Γραφεία Αθηνών	54
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	401

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ ΣΕ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Διαλυτήρια	254	340	438	458	458	458	458
Χυτήριο χαλ.	-	-	-	20	20	20	20
Χαλυβουργείο	-	-	-	-	130	160	188
Σταθμός Φ/Ε	6	9	9	9	9	9	9
Σταθμός SLOPS	4	5	7	7	7	7	7
ΣΥΝΟΛΟ	264	354	454	474	604	654	662

2. Στοιχεία υποδομής

Για να είναι δυνατή η λειτουργία της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένα έργα υποδομής, τα οποία βέβαια έχουν προγραμματιστεί από τη στιγμή που επιλέχθηκε ως τόπος εγκατάστασης της η περιοχή του Δοστακού.

Κατ' αρχήν είναι απαραίτητη η ύπαρξη οδικού δικτύου, που θα επιτρέψει την εύκολη διακίνηση οχημάτων και στο εσωτερικό της περιοχής, καθώς επίσης και τη σύνδεσή της με το εθνικό δίκτυο. (δηλαδή τον άξονα της Δυτικής Στερεάς που όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως αποκτά διεθνή χαρακτήρα).

Απαραίτητο είναι και το ηλεκτρικό δίκτυο, ενώ επιπλέον στα ενημερωτικά φυλλάδια της ΕΤΒΑ αναφέρεται και η δημιουργία μονάδας συμπαραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης αναφέρεται και η ύπαρξη δικτύου τηλεπικοινωνιών και τραπεζικών εργασιών.

Ακόμη γίνεται αναφορά για την ύπαρξη συγκρότηματος εργατικών κατοικιών, εγκαταστάσεων αναφυχής και ταχύρρυθμων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Από πλευράς δημοσίων υπηρεσιών, η σημερινή κατάσταση εκφράζεται από την ύπαρξη Γραφείου Γεωργικής Ανάπτυξης Δημοσίου Ταμείου, οικονομικής εφορίας, καταστημάτων ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΙΚΑ. Επίσης υπάρχουν και υποκαταστήματα της Εθνικής και της Αγροτικής Τράπεζας.

θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην περιοχή σήμερα δεν υπάρχουν βιομηχανικές ή βιοτεχνικές μονάδες.

### 3. Εξελίξεις κρίσιμων μεγεθών

Η ευρύτερη περιοχή του όρμου Ηλατυγιάλι είναι αραιοκατοικημένες, με σημαντικότερο και πλησιέστερο στον όρμο οικισμό την Κοινότητα Αστακού.

Σύμφωνα με την απογραφή του 1981 ο πληθυσμός της Κοινότητας Αστακού ανέρχεται στους 2.724 κατοίκους ενώ από τοπικούς παράγοντες εκτιμάται ότι υπάρχουν ακόμα 2.700 άτομα μετανάστες (80 ο/ο στην Αθήνα, 20 ο/ο στην Γερμανία ή στην Αμερική). Σε σχέση με την απογραφή του 1970, υπήρξε μια μείωση του πληθυσμού της τάξης του 16 ο/ο.

Ο οικονομικός ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 1.400 άτομα από τα οποία περίπου τα 150 είναι υπάλληλοι ή επαγγελματίες, ενώ τα υπόλοιπα αποτελούν τον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής και ασχολούνται με την γεωργία, κτηνοτροφία, ελεύθερη αλιεία και ιχθυοκαλλιέργεια.

Η συνολική καλλιεργήσιμη έκταση φτάνει τα 17.000 στρέμματα από τα οποία το 40 ο/ο αποτελεί αγρανάπαυση, 43 ο/ο αροτριάες καλλιέργειες και το 16 ο/ο δενδροκαλλιέργειες.

Η κτηνοτροφία της περιοχής παρουσιάζει κάποια μικρή αύξηση στις αρχές της δεκαετίας του 1980 με κύρια στοιχεία την εκτροφή αιγοπροβάτων, βοοειδών και χοιριδίων.

Σημαντική θέση στην οικονομική ζωή της περιοχής κατέχει η αλιεία και η ιχθυοκαλλιέργεια, αλλά τα προϊόντα τους δεν επεξεργάζονται πριν από την διάθεσή τους. Η παραγωγή φτάνει περίπου τους 200 τόννους ετησίως.

Οι δυνατότητες της Κοινότητας για υποδοχή επισκεπτών φτάνουν τις 100 περίπου κλίνες από τις οποίες οι 45 ανήκουν σε ξενοδοχείο.

Με τη δημιουργία της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. προβλέπεται μετακίνηση πληθυσμού προς την περιοχή και ειδικότερα ατόμων που μπορούν να προσφέρουν εξειδικευμένη εργασία.

Το υπάρχον δυναμικό της περιοχής είναι δυνατόν να προσφέρει προς το παρόν ανειδίκευτη εργασία, αλλά η φύση του κλάδου είναι τέτοια που σύντομα θα αποκτηθεί η εμπειρία ώστε να είναι δυνατή η προσφορά εξειδικευμένης εργασίας στις περισσότερες ειδικότητες για τις οποίες θα υπάρχει ζήτηση στη ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ.

Το απαιτούμενο προσωπικό για τη λειτουργία των μονάδων του συγκροτήματος της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. όταν λειτουργήσει κανονικά θα ανέρχεται στα 650 περίπου άτομα.

Με δεδομένο ότι η πλειοψηφία του προσωπικού που απαιτείται (ειδικότητες) δεν υπάρχει στην περιοχή, οι θέσεις θα καλυφθούν από άλλες περιοχές όχι μόνο του Νομού αλλά και της χώρας. Οι περισσότεροι απ'αυτούς θα εγκατασταθούν στην περιοχή με τις οικογένειές τους.

Οι μισθοί αυτού του προσωπικού (σύμφωνα με πρόχειρες εκτιμήσεις) θα πλησιάζουν το ένα δισεκατομμύριο δραχμές σε σημερινές τιμές.

Απο τα παραπάνω είναι εμφανής η αύξηση της ζήτησης κατανάλωσης, καθώς επίσης και η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά τις διασυνδέσεις των μονάδων της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. με το εξωτερικό τους περιβάλλον μπορούμε να πούμε ότι από πλευράς εισροών είναι ένα σχετικά "κλειστό" σύστημα. Εκτός από την εργασία και συμπληρωματικές υπηρεσίες, θα απαιτηθούν βιομηχανικά προϊόντα γενικής χρήσης τα οποία είναι σχεδόν τα μόνα που δεν θα παράγονται στο εσωτερικό της.

Μια σημαντική παρατήρηση είναι οι δυνατότητες απορρόφησης αγροτικών υποπροϊόντων και υπολειμμάτων σαν καύσιμη ύλη για τον σταθμό παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που θα υπάρχει στην ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Ο σταθμός αυτός θα λειτουργεί με 70.000 τόννους ετησίως καταλοίπων που θα συγκεντρώνονται από τη μονάδα καθαρισμού, και 105.000 τόννους άνθρακα. Η ποσότητα του άνθρακα είναι δυνατόν να μειωθεί ή και να αντικατασταθεί τελείως χρησιμοποιώντας σαν υποκατάστατο τα προϊόντα που αναφέραμε προηγουμένως.



Όσον αφορά τα "προϊόντα" της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. που θα "εξέρχονται στο περιβάλλον της και δεν θα χρησιμοποιούνται στο εσωτερικό της, είναι τα εξής: (ποσότητες ετήσιες σε τόννους)

- <u>Ιαλαιοσίδηρος (SCRAP)</u>	180.000
- <u>Λαμαρίνες</u>	30.000
- <u>Χαλκός</u>	5.000
- <u>Χυτοσίδηρος</u>	12.000
- <u>Μηχανήματα</u>	500

Η συνολική τους αξία ανέρχεται το 1987 στα 5,5 περίπου δις ενώ η προστιθέμενη αξία σε αυτά τα προϊόντα απο τη ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. στα 3,5 περίπου δις.

#### 4. Επενδυτικές ευκαιρίες

Οι επενδυτικές ευκαιρίες που σημειώνονται πιο κάτω αναφέρονται στην εκτός της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. περιοχή και αποτελούν απλώς άξονες κατεύθυνσης της επενδυτικής δραστηριότητας. Οι υποθέσεις στις οποίες στηρίζονται αφορούν την υπάρχουσα κατάσταση και το περιβάλλον το οποίο δημιουργείται μετά την εγκατάσταση της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. στην περιοχή του όρμου Πλατυγιάλι Αστακού.

Κατ' αρχήν δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την κάλυψη των αναγκών των μονάδων της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. σε βιομηχανικά προϊόντα γενικής χρήσης, είτε με μονάδες εμπορίας είτε με μονάδες παραγωγής τους. Η ζήτηση για τα προϊόντα αυτά δεν προέρχεται μόνο απο τις μοναδες της ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. αλλά ή ήδη υπάρχουσα ζήτηση αυξάνεται και πιθανόν να είναι οικονομικά συμφέρουσα η εγκατάσταση τέτοιων μονάδων στην περιοχή του Αστακού. Τα προϊόντα αυτά μπορεί να είναι διάφορες βοηθητικές ύλες, ανταλλακτικά, υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής κ.ά.

Επίσης εμφανίζονται ευκαιρίες εκμετάλλευσης των προϊόντων που θα "εξέρχονται" απο την ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ., χρησιμοποιώντας τα σαν πρώτες ύλες για τη κατασκευή τελικών προϊόντων.

Με τις δυνατότητες που αναπτύσσονται για τη δημιουργία ναυπηγοεπισκευαστικής βάσης παρουσιάζονται ευκαιρίες για την ίδρυση επισκευαστικών μονάδων, μηχανουργείων, συνεργείων, που σε συνδυασμό με την ανάγκη που αναφέρουμε παραπάνω αποτελούν σημαντικότερες ευκαιρίες για την ίδρυση νέων μονάδων ή για τη μετεγκατάστασή τους απο περιοχές που υπάρχει υπερπροσφορά και θεωρούνται κορεσμένες.

Όσον αφορά την εξεύρεση ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού δεν θα πρέπει να υπάρξει πρόβλημα. Ανειδίκευτοι είναι δυνατόν να βρεθούν απο τις κοντινές περιοχές αν λάβουμε υπ'όψη και τη συσσώρευση πληθυσμού που ακολουθεί τη ανάπτυξη μιας περιοχής. Ειδικευμένο προσωπικό στην αρχή θα πρέπει να μεταφερθεί απο άλλες περιοχές. Δεν θα υπάρξουν ιδιαίτερες δυσκολίες γι'αυτή τη μετακίνηση απο κορεσμένες περιοχές όπου συνήθως υπάρχει σημαντικό πρόβλημα ανεργίας.

Ένας ακόμα παράγοντας που θα πρέπει να ληφθεί υπ'όψη είναι η αύξηση του πληθυσμού που προβλέπεται. Αυτό δημιουργεί ζήτηση για κατοικία και για λοιπά διαρκή ή καταναλωτικά προϊόντα. Για την κάλυψη αυτών των αναγκών δημιουργούνται ευκαιρίες για την προώθηση κατασκευαστικών δραστηριοτήτων.

Κεφάλαιο 3ο

Η Λ Ι Μ Ν Ο Θ Α Λ Α Σ Σ Α Μ Ε Σ Ο Λ Ο Γ Γ Ι Ο Υ

1. Κατάσταση - Προοπτικές

Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου είναι ένας από τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της Ελλάδας και καλύπτει έκταση 160.000 στρεμμάτων.

Το κυριότερο πρόβλημα που υπάρχει σήμερα είναι ο κατακερματισμός της λιμνοθάλασσας και η παράνομη εκμετάλλευσή της. Η υποδομή των ιχθυοτροφείων που υπάρχουν είναι υποτυπώδης.

Σήμερα στη λιμνοθάλασσα λειτουργούν έντεκα ιχθυοτροφεία με τη μορφή αλιευτικών συνεταιριστικών οργανώσεων. Τα μέλη τους επίσημα είναι 200 άτομα ενώ στην πραγματικότητα εργάζονται λιγότεροι.

Κάθε προσπάθεια επέμβασης στη λιμνοθάλασσα προσκρούει στα συμφέροντα της παράνομης εκμετάλλευσής της. Αυτός είναι επίσης και ο λόγος που εμποδίζεται η σωστή ανάπτυξή της.

Το θέμα της παράνομης εκμετάλλευσής της λιμνοθάλασσας θα μπορούσε να διαχωριστεί σε δύο επί μέρους τομείς. Ο πρώτος, αφορά την αλιεία, που θα μπορούσε να είναι νόμιμη, αφού πρόκειται για χρήση νόμιμων μεθόδων αλιείας και αλιεία ειδών που δεν απαγορεύονται. Η παρανομία συνίσταται στην αποφυγή των χρηματικών επιβαρύνσεων κατά τη διακίνηση των προϊόντων. Διενεργείται δε και από τους οργανωμένους σε συνεταιρισμούς αλιείς και αποανεξάρτητους. Ο δεύτερος, αφορά τη χρήση παράνομων μεθόδων αλιείας, όπως δίκτυα με μικρότερο διάμετρο από το επιτρεπόμενο, αλιεία σε περιοχές που απαγορεύεται, χρήση δυναμίτη, χημικών και άλλων σχετικών μεθόδων.

Αυτός ο τρόπος παράνομης εκμετάλλευσής, αντίθετα με τον προηγούμενο δημιουργεί προβλήματα και στην ορθολογική ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας γιατί μεταστρέφει το οικοσύστημα της περιοχής.

Τα οφέλη στους "παράνομους" αλιείς προέρχονται από την αποφυγή των επιβαρύνσεων στα "νόμιμα" προϊόντα της λιμνοθάλασσας και από την πώληση των ειδών που απαγορεύεται η αλιεία τους.

Το τελευταίο είναι και το σημαντικότερο όφελός τους.

Για να γίνει ορθολογική ανάπτυξη και εκμετάλλευση της λιμνοθάλασσας πρέπει να δοθούν κίνητρα ώστε να μειωθεί στο ελάχιστο δυνατό η κατάσταση που περιγράφηκε πιο πάνω. Η πρόταση που έχει διαμορφωθεί από την ομάδα μελέτης Παπαδημητρίου, Πετσάλη, Παυλίδη του ΚΕ.Ι.Ε το 1986 είναι ικανοποιητική και εφαρμόσιμη. Οποιαδήποτε προσπάθεια πρέπει να κινηθεί στους γενικούς άξονες αυτής της μελέτης.

Οι "παράνομοι" αλιείς ειδικά της δεύτερης κατηγορίας πρέπει να πεισθούν ότι τα οφέλη που αποκομίζουν είναι δυνατόν να τα έχουν σε σύντομο χρονικό διάστημα από την ορθολογικοποίηση της ανάπτυξης του οικοσυστήματος. Αυτό μπορεί να γίνει με την έκδοση ειδικών ενημερωτικών φυλλαδίων, με σεμινάρια, ομιλίες κ.ά. Φυσικά, απαιτείται και ένταση της αστυνομικής της περιοχής. Η σχετική ενημέρωση είναι αναγκαία και για τους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής ώστε να γίνουν κατανοητά τα οφέλη που θα προκύψουν από την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας. Η σημασία της κοινής γνώμης αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στη συγκεκριμένη περίπτωση λόγω του ότι, όχι μόνο μένει απαθής μπροστά στην υπάρχουσα κατάσταση αλλά την υποστηρίζει έμμεσα, θεωρώντας σαν προνόμιο των κατοίκων της περιοχής την ελεύθερη αλιεία.

Ένα λεπτό ζήτημα που χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή είναι η δυνατότητα εισόδου στους αλιευτικούς συνεταιρισμούς. Είναι πολύ πιθανό ότι ένα από τα επιχειρήματα των "παράνομων αλιέων που θα χρησιμοποιήσουν για τον επηρεασμό της κοινής γνώμης της περιοχής, θα είναι η αδυναμία εισόδου μερικών από αυτούς στους συνεταιρισμούς. Για το λόγο αυτό πρέπει να υπάρχει σχετική ελευθερία εισόδου έστω και αν σε πολλές περιπτώσεις αυτή δεν επιτρέπεται, όταν χρησιμοποιηθούν αυστηρά ορθολογικά κριτήρια.

Ιδιαίτερη βαρύτητα θα πρέπει επίσης να δοθεί στο στάδιο της διάθεσης των προϊόντων στην αγορά, σημείο που έχει παρατηρηθεί ότι χιλιάζουν οι περισσότερες προσπάθειες συλλογικής οργάνωσης της παραγωγής. Από τα πρώτα στάδια οργάνωσης της κοινοπραξίας και των συνεταιρισμών πρέπει να δημιουργηθεί και ένα τμήμα MARKETING. Το τμήμα αυτό είναι σκοπικό να βρίσκεται στο Β' επίπεδο και να ασχολείται με τη διάθεση της συνολικής παραγωγής της λιμνοθάλασσας, λόγω των οικονομικών κλίμακων που εμφανίζονται. Η δημιουργία ενός τέτοιου τμήματος σε κάθε αλιευτικό συνεταιρισμό είναι αντιοικονομική και είναι δυνατόν να οδηγήσει και σε συγκρούσεις μεταξύ τους λόγω ανταγωνισμού στη διάθεση προϊόντων. Το τμήμα αυτό πρέπει να εξασφαλίσει "καλές" τιμές διάθεσης των προϊόντων ώστε να υπάρχει κίνητρο συμμετοχής στους συνεταιρισμούς. Είναι δυνατή η επίτευξη τιμών μεγαλύτερων από αυτές που απολαμβάνουν σήμερα οι παραγωγοί, λόγω της αυξημένης διαπραγματευτικής ικανότητας της κοινοπραξίας και λόγω του ότι το ύψος της παραγωγής θα είναι τέτοιο ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν τεχνικές MARKETING που είναι αδύνατον να εφαρμοστούν από μεμονωμένους παραγωγούς,

Επίσης πρέπει να εξασφαλιστεί η δυνατότητα διάθεσης του συνολικού ύψους της παραγωγής η οποία θα εμφανιστεί αρκετά αυξημένη λίγα χρόνια μετά την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας.

Φυσικά οι δυνατότητες αυτές του τμήματος MARKETING πρέπει να γίνουν άμεσα αισθητές στους αλιείς που θα συμμετέχουν στους συνεταιρισμούς, με την κατάλληλη πληροφόρηση, ώστε να λειτουργήσουν και σαν κίνητρο για τη συμμετοχή τους.

## 2. Περίληψη του ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου - Αιτωλικού

Η μελέτη του ΚΕΠΕ για την ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας αφορά την πρόταση ενός νέου θεσμικού πλαισίου για τη διαχείριση και λειτουργία της, με βασικούς στόχους: την ορθολογικοποίηση της εκμετάλλευσης και της προστασίας της.

Τελικά προτείνεται η δημιουργία δύο διαφορετικών "φορέων" όπου ο ένας απασχολείται με την παραγωγική διαδικασία και την εκμετάλλευση, ενώ ο άλλος αναλαμβάνει το συντονισμό και προγραμματισμό της παραγωγής και των μελετών και κατασκευών που αφορούν τη λιμνοθάλασσα.

Συγκεκριμένα διαμορφώνεται δύο επίπεδα διαχείρισης όπου το Α' επίπεδο αφορά τη δημιουργία 3-4 αλιευτικών συνεταιρισμών που θα εκμεταλλεύονται μια καθορισμένη περιοχή. Το Β' επίπεδο θα έχει δικαιοδοσία σε ολόκληρη τη λιμνοθάλασσα και θα είναι μία κοινοπραξία των αλιευτικών συνεταιρισμών με τη συμμετοχή και άλλων φορέων όπως:

- Ιχθυόσκαλα Μεσολογγίου
- Αλυκές Μεσολογγίου Α.Ε.
- Ιχθυολογικό Κέντρο Αχελώου
- Εποπτεία Αλιείας Μεσολογγίου
- Διεύθυνση Περιβάλλοντος Νομαρχίας
- Εμπορικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο
- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Το Β' επίπεδο (κοινοπραξία) έχει τη μορφή συντονιστικού-διοικητικού-οργάνου, ώστε να αποφεύγονται ο κατακερματισμός και οι επικαλύψεις. Σ' αυτό θα ασχολούνται επιστήμονες, τεχνικοί και το αναγκαίο βοηθητικό ή διοικητικό προσωπικό. Βασικό αντικείμενό του θα είναι ο συντονισμός της παραγωγής των ιχθυοτροφείων, η μελέτη και εφαρμογή νέων μεθόδων ιχθυοκαλλιέργειας, η μελέτη ο συντονισμός και η εκτέλεση τεχνικών έργων υποδομής, η μελέτη περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων από τις δραστηριότητες στη λιμνοθάλασσα και γενικότερα ο έλεγχος της προστασίας του περιβάλλοντος.

Όπως τονίστηκε οι δραστηριότητες επιτυχούς διεξάγει του προϊόντος, αποτελούν σημαντικά στοιχεία στην όλη προσπάθεια και το σημείο-κλειδί για την μακρόχρονη επιτυχία αυτής της πρότασης. Η κοινοπραξία που προτείνεται (Β' επίπεδο) θα πρέπει να αναλάβει αυτή τη δραστηριότητα, ενώ στη συνέχεια θα πρέπει να προωθηθούν και οι μεταποιητικές δραστηριότητες με βάση το προϊόν της λιμνοθάλασσας.

(24) Πηγή: Γοργορίνης Γ. "Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου"

### 3. Συμπέρασμα

Στο μέρος αυτό κάναμε μια πρώτη εκτίμηση των επιδράσεων από τα μεγάλα αναπτυξιακά έργα, που έχουν προγραμματιστεί να γίνουν στο Νομό. Τα έργα αυτά είναι: η δημιουργία ναυτιλιακής βιομηχανικής περιοχής στο Ιλατυγιάλι Αστακού, τα έργα ανάπτυξης της περιοχής του Αμβρακικού και αυτά που αφορούν την λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου.

Σε αυτό το μέρος προσπαθήσαμε να βρούμε τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Διερευνήσαμε ακόμα τις δυνατότητες που προσφέρονται, σε σχέση με αυτά τα έργα, για την ανάληψη επενδυτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή που γίνονται, καθώς επίσης και στην ευρύτερη περιοχή του Νομού Αιτ/νίας.

Σε κάθε έργο κάναμε μια σύντομη παρουσίαση και μια ενδεικτική αναφορά των επενδυτικών ευκαιριών που αραπτύσσονται στην περιοχή.

Επίσης δεν είμασταν σε θέση να παρουσιάσουμε όλες τις επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται αλλά απλά να αναφέρουμε ορισμένες ευκαιρίες που δημιουργούνται με την ολοκλήρωση των έργων.

ΜΕΡΟΣ Δ'

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΥΠΟΔΟΜΗ

ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ

ΥΠΟΔΟΜΗ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούν ορισμένες προτάσεις σχετικά με την ποιοτική και υλική βελτίωση της υποδομής στο Νομό Αιτ/νίας, οι οποίες αναφέρονται ξεχωριστά σε κάθε οικονομικό τομέα.

I. Π Ρ Ω Τ Ο Γ Ε Ν Η Σ Τ Ο Κ Ε Α Σ

Εδώ θα αναφέρουμε ορισμένα βασικά μέτρα υποδομής που απαιτούνται. Αυτά είναι τα εξής:

- 1) Επέκταση/καλύτερη χρησιμοποίηση του αρδευτικού συστήματος του Νόμου.
- 2) Επαρκής συντήρηση του αρδευτικού συστήματος.
- 3) Επέκταση της εκμηχάνισης της γεωργίας.
- 4) Παραπέρα δημιουργία και λειτουργία οργανωμένων και οριοθετημένων κτηνοτροφικών ζωνών.
- 5) Βελτίωση της ποιότητας του ζωικού κεφαλαίου.
- 6) Δημιουργία εγκαταστάσεων σφαγής ζώων.
- 7) Διευθέτηση του θέματος του δασικού κτηματολογίου.
- 8) Διευθέτηση του θέματος των χειμάρρων του Νομού.
- 9) Εξασφάλιση δασικού προσωπικού και εργατικού προσωπικού για τα δάση.
- 10) Δημιουργία δικτύου δασικών δρόμων.
- 11) Διευθέτηση των θεμάτων για την αποτελεσματική λειτουργία της λιμνοθάλασσας-υποδομή, θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας.
- 12) Εμπλουτισμός των λιμνών, αξιοποίησή τους σε θέματα αλιείας και ιχθυογεννητικούς σταθμούς.
- 13) Διάθεση επιστημονικού δυναμικού για την παροχή εξειδικευμένων συμβουλών για τις υδατοκαλλιέργειες.
- 14) Αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων του Νομού σε ότι αφορά την παραγωγή ορισμένων προϊόντων.
- 15) Προώθηση προϊόντων-καλλιεργείων που χαρακτηρίζονται σαν πλεονεκτικά.
- 16) προώθηση σύγχρονων μορφών οργάνωσης, παραγωγής και εμπορίας προϊόντων του πρωτογενούς τομέα.

17) Προώθηση προγράμματος ανάπτυξης του πρωτογενούς  
τομέα.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση πολλών απο τα πιο πάνω θέματα, ορισμένα απο τα οποία χαρακτηρίζονται σαν ιδιαίτερα σημαντικά, αλλά και η αξιοποίηση σχετικών προγραμμάτων βελτίωσης της υποδομής που έχουν αρχίσει να προχωρούν (ΜΟΠ, Υπουργείο Γεωργίας κ.ά.) θα είναι μάλλον αδύνατο να εξυπηρετηθεί και να υποστηριχθεί με τους γεωπόνους και άλλους επιστήμονες που υπάρχουν τώρα στο Νομό. Χρειάζεται να γίνει επαρκής στελέχωση στην Νομαρχία σε εξειδικευμένο προσωπικό σε όλους τους κλάδους του πρωτογενούς τομέα.

## 2. Δευτερογενής Τομέας

### 2.1 Η ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου .

Η ελπίδα για την βιομηχανική ανάπτυξη του Νομού-μεγαλύτερη καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής, άλλοι κλάδοι-συνδέεται καθοριστικά με την πραγματοποίηση της ζεύξης, όταν η τελευταία θεωρείται απο την πλευρά των πιθανών θετικών της επιδράσεων.

### 2.2 Βιομηχανικές Περιοχές Αγρινίου και Μεσολογγίου

Απαιτείται η επιτάχυνση των διαδικασιών για την κατασκευή και την έναρξη της λειτουργίας των ΒΙΠΕ Αγρινίου και Μεσολογγίου.

Η δημιουργία τους είναι επιβεβλημένη, καθώς οι επενδυτές αντιμετωπίζουν προβλήματα για να εκδώσουν την άδεια για την ανέγερση βιομηχανικών εγκαταστάσεων, ιδιαίτερα όταν υπάρχουν οι διατάξεις των ΥΠΕΤ-ΥΠΕΧΩΔΕ, σχετικά με τις αποστάσεις των βιομηχανιών απο οικισμούς, τον βαθμό θορύβου και άλλους παράγοντες.

Οι ΒΙΠΕ ελαχιστοποιούν το κόστος της αρχικής επένδυσης αλλά και το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων, ενθαρρύνουν επενδύσεις και δημιουργία επιχειρήσεων με προς τα μπρος και προς τα πίσω διασυνδέσεις, Συγχρόνως, μειώνεται η διασπορά και η απρογραμμάτιστη χωροθέτηση των επιχειρήσεων, λύνονται περιμαντολογικά προβλήματα, αποφεύγονται αδιέξοδα. Γενικά διευκολύνεται και ο επενδυτής και το Κράτος.

Ειδικότερα για την περίπτωση του Ν. Αιτωλοακαρνανίας, η έλλειψη μέχρι τώρα βιομηχανικών περιοχών με έργα υποδομής

είχε σαν αποτέλεσμα την άτασπορά των βιομηχανιών σε ολό-  
το Νομό και κύρια γύρω από τα αστικά κέντρα (Αγρίνιο, Μεσολό-  
γγι) κοντά στην εθνική οδό. Σ' αυτές τις περιοχές το κόστος  
των γηπέδων είναι μεγάλο, και υπάρχουν προβλήματα κυκλοφορια-  
κής σύνδεσης και είναι δαπανηρή η οργανωμένη μεταφορά του ε-  
ργατικού δυναμικού.

### 2.3 Οδός ταχείας κυκλοφορίας ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Αστακού-Αγρινίου - Μεσολογγίου

Με την οδό ταχείας κυκλοφορίας ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Αστακού-Αγρι-  
νίου-Μεσολογγίου θα συνδεθούν τα βασικά σημεία συγκέντρωσης  
της δευτερογενούς δραστηριότητας του νομού.

### 3. Τριτογενής Τομέας- Τουρισμός

Ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας, από άποψη τουριστικής ανάπτυξης  
βρίσκεται σε πολύ χαμηλό επίπεδο, σε σχέση με τους άλλους νο-  
μούς και το σύνολο της χώρας.

Συμμετέχει με ποσοστό περίπου 1,20/ο στην απορρόφηση των  
τουριστών, από τους οποίους το μεγαλύτερο μέρος είναι Έλληνες,  
συνήθως περαστικοί που μένουν πολύ λίγο.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να διαγραφούν προοπτι-  
κές ανάπτυξής του.

Με τη δημιουργία κατάλληλης υποδομής, με τη σωστή διαφήμι-  
ση και το απαραίτητο προγραμματισμό, θα μπορούσε να αναδειχθεί  
σε μια αξιόλογη τουριστική δύναμη, μια και οι φυσικές και άλλες  
ομορφιές δεν του λείπουν.

Η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής είναι βέβαια μια μα-  
κροχρόνια διαδικασία και έχει να κάνει με την συνολική καθυ-  
στέρηση και την γεωγραφική θέση στην οποία βρίσκεται ο Νομός.  
Όμως τα θεμέλια πρέπει σιγά σιγά να χτίζονται, αν θέλουμε να  
μιλάμε για περιφερειακή ανάπτυξη και για την συγκράτηση του  
πληθυσμού στον τόπο του. Επομένως και σύμφωνα με την προηγούμενη  
ανάλυσή μας οι δυνατότητες που υπάρχουν σήμερα, πρέπει να αξιο-  
ποιηθούν με τους καλύτερους δυνατούς τρόπους.

κρίνεται λοιπόν απαραίτητη:

- 1) Η βελτίωση της Τουριστικής προσφοράς και των τουριστικών υπηρεσιών. Η οργάνωση ειδικών σεμιναρίων από την Νομαρχία ή με την συνεργασία του ΕΟΤ θα βοηθούσε προς την κατεύθυνση. Ακόμα θα βοηθούσε η αξιοποίηση του δυναμικού που ζεί μακριά από το Νομό και είναι εκπαιδευμένο σε τέτοια θέματα.
- 2) Ο προσανατολισμός προς την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού, ιδιαίτερα του Αγροτουρισμού.
- 3) Η σωστή προβολή και διαφήμιση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η αναγκαιότητα της προβολής και της σωστής διαφήμισης του τουριστικού προϊόντος της περιοχής σε εθνικές και διεθνείς αγορές, πιστεύουμε ότι δεν χρειάζεται να αναλυθεί. Είναι εντυπωσιακό από όλους πως είναι βασική προϋπόθεση για την προσέλκυση του Τουριστικού ενδιαφέροντος.  
Εκτός από τους ιδιώτες είναι απαραίτητη και η ενεργοποίηση του Τοπικού Κράτους.
- 4) Η συμμετοχή του Νομού με το απαραίτητο κάθε φορά υλικό σε τοπικές και διεθνείς εκθέσεις.
- 5) Οι φιλοξενίες δημοσιογράφων και η προβολή στον ελληνικό και ξένο Τύπο, στην ελληνική και ξένη τηλεόραση και ραδιόφωνο.  
Σχετικά με συγκεκριμένες παρεμβάσεις ποιοτικής και υλικής φύσης που πρέπει να γίνουν αναφέρουμε τα εξής:  
(α) Τη δημιουργία τουριστικής ζώνης στην περιοχή βόρεια του Αστακού που θα περιλαμβάνει την περιοχή Μύτικα, Πάλαιρου, τη χερσόνησο που ακολουθεί και θα εκτείνεται προς βορρά μέχρι τη Βόνιτσα. Είναι αναγκαίο να προσδιοριστεί η τουριστική ζώνη ώστε η τουριστική ανάπτυξη να γίνει προγραμματισμένα.  
Η ίδια η περιοχή θα πρέπει να οριοθετηθεί προκειμένου να αποφευχθεί η άναρχη τουριστική ανάπτυξη και να είναι δυνατός ο προγραμματισμός, αφού θα ξέρει ο επενδυτής τις εναλλακτικές περιοχές στις οποίες μπορεί να επενδύσει. Παράλληλα, θα ξέρει η Πολιτεία τις προτεραιότητες που πρέπει να δώσει σε θέματα υποδομής (ύδρευση, δρόμοι, άλλες υπηρεσίες

β)

Την ανάπτυξη οριζόντιου οδικού δικτύου μέσα στο Νομό.  
Η κατασκευή αυτού του δικτύου θα έλυνε πολλά προβλή-  
ματα σ'όλους τους τομείς της παραγωγής, ιδιαίτερα δε  
στον Τουρισμό. Ειδικότερα στην τουριστική ζώνη που θα  
μπορούσε να προωθηθεί στο βορειοδυτικό τμήμα του Νομού  
θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον τομέα αυτό.  
Ακόμα το οδικό αυτό δίκτυο θα μπορεί να συνδέει την του-  
ριστική ζώνη με τις ορισμένες περιοχές του Νομού, στις  
οποίες προτείνονται άλλες μορφές τουρισμού.

γ)

Την κατασκευή μαρίνας Βόνιτσας και μαρίνας Ηύτικα. Οι  
δυνατότητες ανάπτυξης νέων μορφών θαλάσσιου τουρισμού έ-  
χουν σαν προϋπόθεση την κατασκευή των δύο προτεινόμενων  
μαρίνων που θα αποβούν καθοριστικές, πρώτον για την ανά-  
πτυξη του Αμβρακικού κόλπου, και δεύτερο για την ανάπτυξη  
όλης της παραλίας περιοχής Παλαίρου-Αστακού.

Η δυνατότητα εξυπηρέτησης ελαφρών ιστιοπλοϊκών σκαφών  
αναφυχής αλλά και μόνιμης εγκατάστασης επιχειρήσεων τέ-  
τοιων σκαφών, οι οποίες χρηματοδοτούνται απο το νόμο 1262,  
εξαφτάται απόλυτα απο τη δημιουργία των δύο αυτών μαρίνων.  
Ακόμα η υποδομή αυτή, κρίνεται απαραίτητη αν ληφθεί υπόψη  
ο κορεσμός σε θέσεις μαρίνων στη Β.Δ. παράκτια μεσογειακή  
ζώνη (Γαλλία-Ιταλία).

Η Αιτωλοακαρνανία κρίνεται ότι βρίσκεται σε αρκετά καλή  
γεωγραφική τοποθεσία σε συνδυασμό και με την ύπαρξη των  
Επτανήσων γύρω απο αυτήν.

Κ ε φ α λ α ι ο            2 ο

---

Ε Π Ε Ν Δ Υ Τ Ι Κ Ε Σ    Δ Υ Ν Α Τ Ο Τ Η Τ Ε Σ    Σ Τ Ο Ν

Ν.    Α Ι Τ / Ν Ι Α Σ

1. Πρωτογενής Τομέας

Στον πρωτογενή τομέα μπορούν να εντοπιστούν επενδυτικές ευκαιρίες κυρίως στον χώρο των υδατοκαλλιεργειών και του εκμοντερνισμού της γεωργικής παραγωγής.

1.1 Υδατοκαλλιέργειες

Η συνεχής εκτεινόμενη εκμετάλλευση των βιολογικών πόρων της θάλασσας, δεν θα μπορεί να αποδίδει για πολύ καιρό ακόμα τα αλιεύματα εκείνα που είναι απαραίτητα για την διατροφή του παγκόσμιου πληθυσμού.

Απο την μια μεριά, η μόλυνση των θαλασσών και απο την άλλη οι συνεχώς τελειοποιούμενες μέθοδοι αλιείας οδηγούν στην εξάντληση των ιχθυοαποθεμάτων.

Έτσι η παραγωγή της θαλάσσιας αλιείας τα τελευταία χρόνια έχει μείνει σταθερή στο ύψος των εβδομήντα εκατομμυρίων τόννων τον χρόνο.

Καθώς η παγκόσμια ζήτηση για φάρια αυξάνεται συνεχώς βγαίνει το συμπέρασμα ότι προκειμένου να ικανοποιηθεί η παγκόσμια ζήτηση σε θαλάσσιες ζωικές πρωτεΐνες, πρέπει να εφαρμοστεί η λύση των υδατοκαλλιεργειών. Αυτές με την εφαρμογή σύγχρονων τρόπων παραγωγής, αποκλείουν τους τυχαίους και ασταθείς παράγοντες που υπάρχουν και δρουν στο φάρμα, εξασφαλίζουν υψηλό εισόδημα στους παραγωγούς και αποτελούν μέσο για την προώθηση της ανάπτυξης περιοχών που προσφέρουν τις κατάλληλες φυσικές συνθήκες.

Υπολογίζεται ότι η σημερινή παγκόσμια παραγωγή απο την εκτροφή υδροβίων ζώων σε θαλάσσια και γλυκά νερά φθάνει τους δύο εκατομμύρια τόννους το χρόνο. Ειδικά στην χώρα μας παρατηρείται καθυστέρηση σ' αυτόν τον τομέα με την εξαίρεση της

καλλιέργειας πέστροφας που είναι ήδη από εικοσαετίας αρκέτα διαδεδομένη.

Οι ευνοϊκές κλιματολογικές και υδροβιολογικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν γενικά την Ελλάδα και ειδικότερα την περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας επιτρέπουν την διατύπωση προτάσεων σε αυτόν τον τομέα για την δημιουργία μονάδων με πολύ καλές προοπτικές εσόδων και κέρδους.

### Η καλλιέργεια χελιού

Η παραγόμενη στον ελληνικό χώρο ποσότητα χελιών κυμαίνεται τα τελευταία χρόνια μεταξύ 750 και 880 μεγατόνων ετησίως.

Καθώς η εγχώρια κατανάλωση είναι πολύ χαμηλή, μια ποσότητα 420 ως 600 μεγατόνων τον χρόνο εξάγεται, αποφέροντας συναλλαγματικά έσοδα περίπου 3.500.000 δολάρια. Οι εξαγωγές αυτές αφορούν νωπά ή διατηρημένα χέλια και κατεψυγμένα χέλια.

Με την εντατικότερη και συστηματικότερη αλίευση των ιχθυοτρόφων υδάτων είναι δυνατό η εξαγόμενη ποσότητα να αυξηθεί. Η Ελλάδα λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών και υδρολογικών συνθηκών της προσφέρεται ιδιαίτερα για την ανάπτυξη αυτής της υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας. Επιπλέον οι λόγοι που οδηγούν στην πρόταση δημιουργίας μονάδος παραγωγής χελιών είναι τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει το συγκεκριμένο είδος έναντι άλλων ειδών για ιχθυοκαλλιέργεια όπως:

- η μεγάλη και σταθερή ζήτηση του είδους και η σχετικά υψηλή τιμή που στη διεθνή αγορά.
- η σχετικά μεγάλη προσαρμογή του σε απομονωμένο περιβάλλον κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες εκτροφής.
- ο σύντομος (21 μήνες) χρόνος συμπλήρωσης του εμπορεύσιμου μεγέθους.
- οι πολύ λιγότεροι κίνδυνοι προσβολής τους από ασθένειες και άλλες αντίξοες συνθήκες και τέλος
- η δυνατότητα εξασφάλισης γόνου από εγχώριες πηγές.

Μια τέτοια μονάδα απαιτεί επένδυση ύψους 450.000.000 δρχ.

Η χρηματοδότηση μπορεί να γίνει από τις εξής πηγές:

- α) FEOGA 400/0
- β) Ελληνικό Δημόσιο 200/0
- γ) Ίδια συμμετοχή επενδυτή 150/0 σε μετρητά και για την αγορά της έκτασης των τεσσαρων περίπου στρεμμάτων που προβλέπεται να απαιτηθούν
- δ) Δάνειο απο Α.Τ.Ε. 250/0

Ιχθυογεννητικός σταθμός και μονάδα πάχυνσης  
λαβρακιού- τσιπούρας

Στον τομέα των θαλασσιών υδατοκαλλιεργειών λειτουργούν ήδη στη χώρα μας Ιχθυογεννητικοί σταθμοί τεχνητής αναπαραγωγής τσιπούρας, λαβρακιού, γλώσσας, γαριδας και διαφόρων οστρακοειδών. Ειδικά ο γόνος τσιπούρας και λαβρακιού γίνεται στους σταθμούς Κεφαλληνίας, Λέρου, και Ναυπλίου. Παράλληλα γίνεται και εισαγωγή γόνου απο το εξωτερικό.

Τα στοιχεία που αφορούν τις μονάδες παχυνσης λαβρακιού και τσιπούρας είναι τα εξής:

α) Η σημερινή παραγωγή λαβρακιού απο εντατικές καλλιέργειες σε θαλάσσιους κλωβούς υπολογίζεται σε 1.200 περίπου τόννους για το 1985. Τα ιχθυοτροφεία αυτά βρίσκονται στην Ηγουμενίτσα, Δευκάδα, Κεφαλλονιά, μύλο, Λέρο, Εύβοια, Αταλάντη, Επίδαυρο και τον Αμβρακικό.

Προς το παρόν η καλλιέργεια βασίζεται στο μεγαλύτερο μέρος της στην αλίευση γόνου ή στην εισαγωγή γόνου απο την Ιταλία και την Γαλλία.

β) Η παραγωγή τσιπούρας απο εντατικής μορφής Ιχθυοτροφεία σε θαλάσσιους κλωβούς υπολογίζεται σε 750 τόννους για το 1985. Τα κυριότερα σημεία καλλιέργειάς της είναι η Ηγουμενίτσα, η Κεφαλλονιά, η Λέρος, και η Επίδαυρος.

Σ'όλους αυτούς τους σταθμούς καλλιεργείται και λαβράκι.

Σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά του είδους αυτού των αλιευμάτων θα είχαμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

- Η αγορά των χωρών της ΕΟΚ είναι έντονα ελλειματική σε αλιεύματα κάθε τύπου. Μόνο κατά το 1985 εισήχθησαν 1.313.941 τόννοι φρέσκων και κατεψυγμένων φαριών.



- Η ελληνική αγορά αλιευμάτων είναι εξίσου ελλειμματική. Κατά την δεκαετία 74-84 παρουσιάστηκε στασιμότητα στην συνολική παραγωγή που είναι της τάξης των 100-110 χιλιάδων τόννων ετησίως. Ειδικά η παραγωγή των λιμνοθαλασσών αποτελεί το 2-3 ο/ο της συνολικής παραγωγής. Ίπάρχει γενικά αύξηση της παραγωγής των λιμνοθαλασσών λόγω της αύξησης του αριθμού και των εκτάσεων των λιμνοθαλασσών που αξιοποιήθηκαν και την αύξηση της απόδοσής τους με την εφαρμογή βελτιωμένων μεθόδων αλίευσης.

Οι συνθήκες λοιπόν της αγοράς επιβάλλουν τη δημιουργία της προτεινόμενης μονάδας αφού:

- Θα καλυφθεί μέρος τουλάχιστον της εγχώριας ζήτησης αλιευμάτων Α' κατηγορίας προς τα οποία στρέφεται ο καταναλωτής με την αύξηση του πραγματικού του εισοδήματος.
- Θα αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της υπεραλίευσης.
- Θα υπάρξει το ενδεχόμενο πραγματοποίησης εξαγωγών.

Με βάση τα παραπάνω προτείνεται η δημιουργία μονάδας η οποία θα περιλαμβάνει:

- 1) Ιχθυογεννητικό σταθμό
- 2) Μονάδα πάχυνσης του παραγόμενου γόνου, σε δεξαμενές ξηράς με παραγωγή 100 τόννους το χρόνο.

### Καλλιέργεια φαριών γλυκού νερού

Στον Νομό υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες για την συστηματική ιχθυοκαλλιέργεια διαφόρων τυπων φαριών του γλυκού νερού. Στο Νομό υπάρχουν πολλά ποτάμια, φυσικές και τεχνητές λίμνες των οποίων η αξιοποίηση με βάση την προοπτική των ιχθυοκαλλιεργειών παραμένει σε χαμηλά επίπεδα.

Η τεχνητή εκτροφή φαριών γλυκού νερού είναι σχετικά νέος κλάδος όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και διεθνώς. Για όλα αυτά πρέπει να εξετασθεί σοβαρά η προοπτική δημιουργίας σχετικής μονάδας που μπορεί να αφορά την καλλιέργεια σολωμού, πέστρουγας ή κυπρίνου ή κάποιου συνδυασμού τους.

A) ΣΟΛΩΜΟΣ

Οι εκτροφές ψαριών ασχολούνται με τον σολωμό του γλυκού νερού και τον σολωμό που αναπτύσσεται σε γλυκά νερά αλλά κατόπιν μεταναστεύει στη θάλασσα.

B) ΚΥΠΡΙΝΟΣ

Πρόκειται για είδος λίγο γνωστό στη χώρα μας που παράγεται στα φυσικά ιχθυοτροφεία της βόρειας Ελλάδας και καταναλίσκεται εξ ολοκλήρου στην ίδια περιοχή. Τόσο η χώρα μας όσο και η ΕΟΚ είναι ελλειμματικές σ' αυτό το είδος.

Αν ληφθεί υπόψη το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δείχνει το κράτος για την ανάπτυξη μονάδων κυπρίνου στη βόρεια Ελλάδα καθώς και το γεγονός ότι ο κυπρίνος αναπτύσσεται σχετικά ευκολα σε ευρύ φάσμα περιβαλλοντολογικών συνθηκών, οι προοπτικές μιας σχετικής μονάδας εφόσον αυτή ξεπεράσει το ελάχιστο μέγεθος των 60 τόννων το χρόνο είναι πολύ καλές.

1.2 Εκμοντερνισμός της γεωργικής παραγωγής

Στα πλαίσια του εκμοντερνισμού της γεωργικής παραγωγής είναι σκόπιμη και δυνατή η υλοποίηση επενδυτικών προγραμμάτων στους τομείς που παρατίθενται στη συνέχεια:

- (α) Τυποποιητήρια και διαλογή οπωροκηπευτικών, όπου υπάρχει κεντρική οργάνωση παραγωγής
- (β) Πολλαπλασιαστικό υλικό.
  - Φράουλες
  - Σπαράγγια
  - Φυτά εσωτερικού χώρου.
  - Τριαντάφυλλα
  - Γαρύφαλλα ✓

2. Ο δευτερογενής τομέας

Οι επεκτάσιμες ευκαιρίες στον δευτερογενή τομέα εντοπίζονται στον τομέα των ορυκτων (λιγνίτης-μάρμαρο) και στη μεταποίηση.

## 2.1 Ο τομέας των ορυκτών

Στο Νομό υπάρχουν αποθέματα λιγνίτη και μαρμάρου. Γι' αυτό και γίνονται προτάσεις για επενδύσεις.

### Αξιοποίηση Λιγνίτη

Η επεξεργασία που γίνεται στον φυσικό λιγνίτη στην προτεινόμενη μονάδα αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του σε καύσιμα συστατικά με τη λειοτριβήση και την ξήρασή του η οποία περιορίζει το ποσοστό της υγρασίας που περιέχει. Ο λεπτόκοκκος ξηρός λιγνίτης που προκύπτει από αυτή τη διαδικασία μπορεί να χρησιμοποιηθεί όπως είναι στη βιομηχανία ή να συμπιεστεί ώστε να διαμορφωθεί σε μπρικέττα κατάλληλη για οικιακή κατανάλωση.

#### 1) Λιγνίτης σε μορφή Λιγνιτοπλίνθων (Μπρικέττες)

Αυτή η μορφή λιγνίτη προορίζεται για θέρμανση κατοικιών. Υπολογίζεται ότι η θέρμανση ενός σπιτιού απαιτεί κατανάλωση περίπου 5 τόννων μπρικέττας το χρόνο. Με τη χρησιμοποίησή της επιτυγχάνεται σημαντική εξοικονόμηση καυσίμου καθώς αυτή είναι πολύ φτηνότερη του πετρελαίου που είναι θερμικά ισοδύναμο μ' αυτή. Το πλεονέκτημα αυτό μειώνεται με την αύξηση της απόστασης από το εργοστάσιο λιγνιτοπλίνθων καθώς ο μεγάλος όγκος και το βάρος της μπρικέττας συνεπάγονται μεγάλο μεταφορικό κόστος.

Το βασικό μειονέκτημα της μπρικέττας είναι ότι απαιτείται μεγάλος αποθηκευτικός χώρος, καθημερινή τροφοδότηση με το χέρι στο λέβητα καύσης, συχνός καθαρισμός του λέβητα από την παραγόμενη τέφρα καθώς και συγκέντρωση και πέταμα της τέφρας.

Το πρόβλημα αυτό δεν είναι τόσο έντονο για τις μονοκατοικίες αποτελεί όμως παράγοντα που δυσκολεύει τη χρήση του λιγνίτη στις πολυκατοικίες που βρίσκονται σε πόλεις και μπορεί να ξεπεραστεί μόνο με την παροχή ειδικών κινήτρων όπως έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα της δαπάνης για την αγορά λέβητα ξηρού καυσίμου.

## 2) Κονιοποιημένος Λιγνίτης

Η χρήση κονιοποιημένου λιγνίτη μπορεί να γίνει από βιομηχανίες που βρίσκονται σε σχετικά μικρή απόσταση από τη μονάδα παραγωγής ξηρού λιγνίτη.

Η κύρια χρήση του είναι σαν καύσιμο σε αποκατάσταση του μαζούτ και του άνθρακα.

Οι βιομηχανικοί κλάδοι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τον λιγνίτη σαν καύσιμο είναι:

- α) Βιομηχανία τούβλων και κεραμικών. Το χαρακτηριστικό αυτών των μονάδων είναι η μεγάλη συμμετοχή του καυσίμου (50%/ο που χρησιμοποιούν για το ψήσιμο και την ξήρανση των τούβλων και των κεραμικών στο συνολικό κόστος λειτουργίας. Συνεπώς ενδιαφέρει η χρησιμοποίηση φθηνότερου καυσίμου.
- β) Ασβεστοποιία: Υπάρχουν σημαντικοί λόγοι περιορισμού του κόστους με την εξέταση της δυνατότητας υποκατάστασης του μαζούτ από λιγνίτη.
- γ) Άλλες βιομηχανίες: Ο λιγνίτης αναμεμειγμένος με τον χρησιμοποιούμενο άνθρακα μπορεί να μειώσει το κόστος των καυσίμων σε ορισμένους κλάδους με υψηλό ποσοστό συμμετοχής του τελευταίου σε συνολικά έξοδα, όπως τσιμεντοβιομηχανία που υπάρχει στην Πάτρα κ.λ.π.

Η χρήση που αποκλείεται σε άλλους βιομηχανικούς κλάδους λόγω της σχηματιζόμενης κατά την καύση τους τέφρας.

Πάντως σε κάθε περίπτωση πρέπει να τονιστεί ότι το εργοστάσιο ξηρού λιγνίτη θα εξυπηρετεί μια περιορισμένη γεωγραφική περιοχή.

Για να γίνει αυτό πρέπει να αναπτυχθεί αξιόπιστο σύστημα διανομής λιγνίτη τόσο ως προς την τιμή όσο και ως προς την ποιότητα και σύστημα αποκόμισης της τέφρας.

Τελειώσουμε με τα πλεονεκτήματα που θα προκύψουν για το Νομό από την εισαγωγή του ξηρού λιγνίτη στη βιομηχανία.

- α) Αξιοποίηση των λιγνιτικών πεδίων του Νομού.
- β) Διεύρυνση της παραγωγικής βάσης (εργοστάσιο ξηρού λιγνίτη, μονάδα παραγωγής ειδικών καυστήρων).
- γ) Μεγάλη μείωση του κόστους καυσίμων πολλών μονάδων στην Νοτιοδυτική Ελλάδα με αντίστοιχη αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους.

## Αξιοποίηση Μαρμάρου

Η Ελλάδα τοποθετείται σήμερα μέσα στις πρώτες χώρες στον κόσμο στην παραγωγή μαρμάρου.

Η μεγάλη πλειοψηφία των ελληνικών μονάδων μαρμάρου είναι μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις αφού μόλις το 3,2 των λατομείων απασχολούν πάνω από 20 άτομα.

Αυτή τη στιγμή λειτουργούν 400-450 λατομεία το 65ο/ο από αυτά παράγει λιγότερο από 500 M<sup>2</sup> το χρόνο.

Άλλο χαρακτηριστικό του κλάδου είναι η εντονη γεωγραφική του συγκέντρωση (Καβάλα-Δράμα-Ιωάννινα-Αργολίδα-Αττική) καθώς και οι απαρχαιωμένες μεθοδοι εξορυξης και κατεργασίας που χρησιμοποιούνται.

Οι μονάδες που κόβουν και επεξεργάζονται το μαρμαρο σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ το 1978 είναι 1.945. Πρόκειται για μονάδες μικρού μεγέθους, σχεδόν το 80ο/ο των μονάδων απασχολούν μέχρι 4 άτομα.

Η εξέλιξη τα τελευταία χρόνια δείχνει ότι το μαρμαρο συναγωνίζεται με επιτυχία τα άλλα δομικά υλικά και βρίσκεται στην πρώτη θέση των προτιμήσεων των καταναλωτών και των κατασκευαστικών μονάδων.

Η μεγάλη ανάπτυξη του κλάδου βασίζεται στην εσωτερική αγορά. Η συνεχιζόμενη όμως κάμψη της οικοδομικής δραστηριότητας στην εσωτερική αγορά, ώθησε πολλές επιχειρήσεις να στραφούν στον εξαγωγικό τομέα.

Οι ελληνικές εξαγωγές μαρμάρου κατευθύνονται κυρίως προς την Σαουδική Αραβία και στις λοιπές χώρες του Αραβικού κόσμου ενώ μικρές ποσότητες απορροφούνται από την ΕΟΚ και τις ΗΠΑ παρόλο που οι αγορές αυτές είναι από τις πιο δυναμικές και παρουσιάζουν μεγάλες δυνατότητες απορρόφησης του ελληνικού μαρμάρου.

Στο Νομό αποκλείεται η δημιουργία μονάδων κοπής-επεξεργασίας διότι η εγκατεστημένη δυναμικότητα του τομέα υπερβαίνει κατά πολύ τις δυνατότητες της αγοράς. Υπάρχουν όμως σοβαρά περιθώρια για νέες μονάδες παραγωγής τελικών προϊόντων μαρμάρων που θα απευθύνονται και στην εξαγωγική αγορά.

Σήμερα παρόμοια προϊόντα εισάγονται απο το εξωτερικό (π.χ. Ιταλία) τα οποία έχουν παραχθεί απο ελληνικό μάρμαρο το οποίο έχει εξαχθεί σε ημικατεργασμένα πρωτογενή ή ημικατεργασμένα μορφή.

## 2.2 Τομέας Μεταποίησης

Απο την παρουσίαση των χαρακτηριστικών του Νομού διαπιστώνεται ότι οι νέες επενδυτικές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να προταθούν θα πρέπει να κινούνται σε τρεις κύριες κατευθύνσεις:

- α) Θα πρέπει να αξιοποιούν τις δυνατότητες του πρωτογενούς τομέα.
- β) Η δεύτερη είναι πιο τολμηρή και θα πρέπει να οδηγήσει στην διασύνδεση του Νομού με τις μελλοντικές εξελίξεις στο χώρο της μεταποίησης που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες.
- γ) Τέλος η τρίτη σχετίζεται με πιο παραδοσιακές δραστηριότητες.

Ως προς την πρώτη κατεύθυνση κεντρικός πυρήνας της σχετικής επιχειρηματολογίας αποτελεί το γεγονός της αξιοποίησης του συγκριτικού πλεονεκτήματος που έχει ο νομός στον πρωτογενή τομέα. Η ύπαρξη του συγκριτικού πλεονεκτήματος έχει σαφείς επιπτώσεις πάνω στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων των οποίων το κόστος λειτουργίας δέχεται μειωτικές επιδράσεις απο μειωμένο μεταφορικό κόστος, άμεση διαθεσιμότητα πρώτων υλών, δυνατότητα εκπτώσεων στις τιμές λόγω ιδιαιτέρων συμφωνιών, έλεγχο προμήθειας πρώτων υλών.

Ως προς την δεύτερη κατεύθυνση οι λόγοι που υιοθετούμε την επιλογή της ανάπτυξης ορισμένων βιομηχανιών νέας τεχνολογίας δεν συνδέονται κατ' ανάγκη με τα παραδοσιακά χαρακτηριστικά του Νομού παρ' όλο που ορισμένες απ' αυτές κάνουν χρήση πρώτων υλών που είναι διαθέσιμες στο Νομό. Παρόμοιες επενδύσεις δεν εξαρτώνται απο την ύπαρξη τοπικής αγοράς, εξαρτώνται όμως απο την ύπαρξη υποδομής.

Τέλος ως προς την τρίτη κατεύθυνση με τις πλέον παραδοσιακές δραστηριότητες στηρίζεται κυρίως στην ύπαρξη τοπικής ζήτησης για τα προϊόντα τους.

Κύριο χαρακτηριστικό όλων σχεδόν των προτεινόμενων επενδύσεων είναι το μικρό κόστος κεφαλαίου.

### 2.3 Παραγωγή Τροφίμων Προϊόντα: γάλακτος και τυρογάλακτος

Ο κλάδος της τυροκομίας παρουσιάζει τα συμπτώματα που παρουσιάζουν οι περισσότερες παραδοσιακές βιομηχανίες στην Ελλάδα. Αργή δυναμικότητα και χαμηλό τεχνολογικό επίπεδο.

Το 1980 λειτούργησαν 1.159 τυροκομεία που επεξεργάστηκαν 523.000 TN γάλακτος (Υπουργείο Γεωργίας) από τα οποία το 300/ο είναι δυναμικότητας μικρότερης από 100 TN γάλακτος το χρόνο.

Ο βαθμός απασχόλησης των τυροκομείων υπολογίζεται στο 500/ο -60 0/ο της ετήσιας δυναμικότητας και από άποψη δυναμικότητας ο κλάδος θεωρείται κορεσμένος.

Είναι απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των τυροκομείων με παράλληλη ενθάρρυνση για συγχώνευση των γειτονικών τυροκομείων ώστε το παρασκευαζόμενο τυρί να πληρεί τις προϋποθέσεις: α) υψηλή και ομοιόμορφη ποιότητα, β) μέγιστη απόδοση, γ) μέγιστη παραγωγή, δ) υψηλό οικονομικό αποτέλεσμα.

Παράλληλα η δημιουργία μιας μεγάλης μονάδας παραγωγής τυριού μας επιτρέπει την αξιοποίηση του τυρογάλακτος με όφελος τόσο την παραγωγή κάποιων επιπλέον προϊόντων όσο και την προστασία του περιβάλλοντος από το υψηλό βιολογικό φορτίο που τυρογάλακτος.

Η κατάσταση όσον αφορά την παραγωγή και την ξατανάλωση στην Ελλάδα έχει ως εξής:

Η κατανάλωση τυριού αυξάνει σταθερά με αποτέλεσμα σήμερα η Ελλάδα να έρχεται πρώτη διεθνώς σε κατά κεφαλή κατανάλωση τυριού. Αντίθετα η παραγωγή τυριού διατηρείται σταθερή σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

Το έλλειμα καλύπτεται εισαγωγές τυριού που το 1982 έφθασαν σε αξία τα 6 δισ. δρχ.

Γίνονται όμως και εξαγωγές τυριού (κυρίως φέτας) αξίας κατά το 1982 1 δισ.δρχ. που κατευθύνονται προς τις χώρες που ζουν Έλληνες μετανάστες.

Η προτεινόμενη μονάδα έχει εξασφαλισμένο τόσο ένα μερίδιο της εγχώριας αγοράς όσο και δυνατότητες εξαγωγών.

Όσο για την μέθοδο παραγωγής του τυριού και αξιοποίησης του τυρογάλακτος προτείνεται η εφαρμογή της αντιστροφής όσμωσης και της υπερδιήθησης.

Πρόκειται για "ψυχρή μέθοδο", η οποία σε σχέση με την παραδοσιακή θερμική μέθοδο αφαίρεσης νερού παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

1) Ανώτερη ποιότητα προϊόντων, 2) αυξημένη θρεπτική αξία προϊόντων, 3) περιορισμός του κόστους ενέργειας κατά 300/ο περίπου, 4) αυξημένες αποδόσεις, 5) συγκέντρωση των παχύρρευστων υγρών, 6) μικρό χώρο εγκατάστασης, 7) ευκολία επέκτασης της παραγωγικής δυναμικότητας με την προσθήκη νέων τυποποιημένων μονάδων που χρησιμοποιούν την διαδικασία αυτή.

Σε σχέση με την παραδοσιακή μέθοδο, η παραγωγή τυριού με υπερδιήθηση παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

1) Μεγαλύτερη απόδοση: παράγεται 15-30 0/ο περισσότερο τυρί απο την ίδια ποσότητα γάλακτος.

2) μεγαλύτερη θρεπτική αξία του τελικού προϊόντος: το γάλα συμπυκνώνεται πριν την πήξη με την προσθήκη φεννίνης ώστε το απομακρυνόμενο με την υπερδιήθηση τυρογάλα περιέχει μικρό ποσοστό πρωτεϊνών και λίπους.

Το τυρί που παράγεται έτσι είναι υψηλής περιεκτικότητας σε πρωτεΐνες που έχουν υψηλή θρεπτική αξία.

3) Περισσεια γάλακτος που μπορεί να δεσμευτεί σε άλλες χρήσεις.

4) Τυποποιημένο και ομοιόμορφο προϊόν με αυξημένη δυνατότητα διείσδυσης στην αγορά.



Η μέθοδος υπερδιήθησης - αντίστροφης όσμωσης μπορεί να εφαρμοστεί για την αξιοποίηση του τυρογάλακτος που είναι υποπροϊόν των τυροκομείων.

Σήμερα υπολογίζεται ότι ο συνολικός όγκος τυρογάλακτος που παράγεται ετησίως στην Ελλάδα ανέρχεται σε 560.000 TN από τις οποίες αξιοποιείται μόνο το 120/ο ενώ το υπόλοιπο, αντίθετα με ότι γίνεται στο εξωτερικό απορρίπτεται καθώς το μικρό μέγεθος των μονάδων καθιστά ασύμφορη την συγκέντρωση και μεταφορά του και η παραδοσιακή θερμική μέθοδος επεξεργασίας του χρειάζεται πολύ ενέργεια.

Τα προϊόντα της επεξεργασίας του τυρογάλακτος είναι:

α) πρωτεϊνικά συμπυκνώματα που βρίσκουν ευρεία χρήση σε:

- αναφυκτικά
- διαιτητικές μαργαρίνες
- ειδικά διαιτητικά - υγιεινά τρόφιμα
- παρασκευάσματα κρέατος
- παιδικές τροφές

β) Λακτόζη η οποία με παραπέρα επεξεργασία μπορεί να μας δώσει ένα μεγάλο αριθμό προϊόντων.

Η ακριβής παραγωγική διαδικασία η οποία θα ακολουθηθεί εξαρτάται από τις δυνατότητες διάθεσης στην εγχώρια αγορά καθώς και εξαγωγών και προϊόντων κάθε διαδικασίας.

Για να εκτιμήσουμε το μέγεθος της μονάδας θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι σ' αυτήν θα συγκεντρώνεται και θα αξιοποιείται το τυρογάλο όλων των παραδοσιακών μονάδων του νομού.

Τέλος καθώς η απόρριψη του τυρογάλακτος έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, η οικονομική αξιολόγηση της επένδυσης για την αξιοποίησή του θα πρέπει να λάβει υπόψη το κόστος της μονάδας βιολογικού καθαρισμού, που θα απαιτηθεί για το τυροκομείο αν πραγματοποιηθεί η παραπάνω επένδυση.

### Μονάδα γλυκού καλαμποκιού

Το γλυκό καλαμπόκι καταναλώνεται ως προϊόν διατροφής με διάφορους τρόπους. Η εμπορία γίνεται σαν κατεψυγμένο και σαν κονσερβοποιημένο.

#### Δυνατότητες επεξεργασίας προϊόντων απο καλαμπόκι

---

##### 1. Προϊόντα υγρής άλεσης.

Θα πρέπει να αποκλεισθεί η δημιουργία μοναδων για την παραγωγή προϊόντων υγρής άλεσης (άμυλο, γλυκόζη κ.λ.π)

Το παραγωγικό δυναμικό που υπάρχει που υποαπασχολείται και η αδυναμία διενέργειας εξαγωγών λόγω της μη ανταγωνιστικής τιμής καθιστούν αντιοικονομική οποιαδήποτε επέκταση του κλάδου. Συνεπώς στο Νομό θα πρέπει να αποτραπούν οι συνεταιριστικοί φορείς και να ενημερωθούν οι ιδιωτικοί φορείς για τον αυξημένο κίνδυνο ανάλυσης επενδυτικών σχεδίων σ' αυτό τον κλάδο.

##### 2. Προϊόντα ξηρής άλεσης.

Ο αυξημένος αριθμός κατανάλωσης προϊόντων CORN FLAKES όπως και οι μεγάλες εισαγωγές συμμιγδαλιών για τις βιομηχανίες παιδικών τροφών κλπ. αλλά και οι δυνατότητες των προϊόντων της ξηράς άλεσης για πληθώρα μέων εφαρμογών επιβάλλουν την παραπέρα διερεύνηση των δυνατοτήτων επένδυσης σ' αυτόν τον κλάδο.

#### 2.4 Επενδύσεις ψηλής τεχνολογίας

προτείνονται οκτώ επενδυτικά προγράμματα υψηλής τεχνολογίας. Τα προγράμματα αυτά θα αναπτυχθούν στα πλαίσια της λειτουργίας ενός Κέντρου Καινοτομικών Επιχειρήσεων. Μέσα σ' αυτό το κέντρο θα επιτευχθούν οι αρχικές οικονομίες κλίμακας για την υλοποίησή τους. Στη συνέχεια οι μονάδες αυτές αφού αρχίσουν να αποκτούν κέρδη θα μπορέσουν να επεκταθούν σε μέγεθος με τη μεταφορά τους εκτός του κέντρου και της λειτουργίας τους σε ανώνυμη βάση.

Αυτές προτείνεται να είναι οι αρχικές επενδύσεις στο κέντρο αυτό.

## 2.5 Κέντρο καινοτομικών επιχειρήσεων

Η δημιουργία ενός Κέντρου Υποστήριξης των Καινοτομικών Επιχειρήσεων στο Νομό θα μπορούσε να συμβάλλει αποφασιστικά στην αυτοδύναμη ανάπτυξη της περιοχής, μέσω της εγκατάστασης νέων μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της συνεπαγόμενης δημιουργίας θέσεων εργασίας.

Γίνεται λοιπόν η πρόταση για τη δημιουργία ενός τέτοιου Κέντρου στο πλαίσιο της απόφασης του Συμβουλίου της ΕΟΚ για τη δημιουργία ενός δικτύου τέτοιων κέντρων πάνω στις εξής αρχές:

α)) Η οργάνωση και η διοίκηση του Κέντρου θα γίνεται έτσι ώστε αυτό να αποτελεί ένα αυτοδύναμο τοπικό οργανισμό και να λειτουργεί στη βάση των σύγχρονων αρχών της διοίκησης επιχειρήσεων. Ως σκοπός του Κέντρου ορίζεται η δημιουργία νέων καινοτομικών δραστηριοτήτων φηλού αναπτυξιακού δυναμικού, μέσω ενός ολοκληρωμένου συστήματος αναζήτησης και επιλογής των επιχειρηματιών, έρευνας, αξιολόγησης και ανάπτυξης νέων τεχνολογιών, εκπαίδευσης σε ζητήματα διοίκησης επιχειρήσεων και τέλος μέσω της παρακολούθησης αυτών των δραστηριοτήτων που θα είναι συγκεντρωμένες στις κτιριακές εγκαταστάσεις του Κέντρου.

β) Το Κέντρο σαν οικονομική οντότητα είναι έτσι σχεδιασμένο ώστε να εξασφαλίζει χρηματοδοτική αυτονομία και να μπορεί κατ' αυτό το τροπο να παρέχει πλήρη υποστήριξη στις μονάδες που θα περιλαμβάνει.

Το Κέντρο Καινοτομικών Επιχειρήσεων απευθύνεται σ' εκείνους τους ανθρώπους που έχουν τη διάθεση και τη δυνατότητα να δημιουργούν μια μικρού μεγέθους αλλά καινοτομική παραγωγική μονάδα αλλά εμποδίζονται σ' αυτό από την έλλειψη χρηματοδοτικού κεφαλαίου, χώρου, οργάνωσης, υποδομών και "τεχνολογικού περιβάλλοντος".

Το Κέντρο θα προσφέρει σ' αυτές τις μονάδες κτιριακές εγκαταστάσεις και την άλλη αναγκαία υποδομή με χαμηλό ενοίκιο μέχρις ότου πραγματοποιηθούν αρκετά κέρδη ώστε να μετεγκατασταθούν σε δικές τους εγκαταστάσεις.

Ο πυρήνας του κέντρου θα περιλαμβάνει συσκευή TELEX, τηλεφωνικό κέντρο, άλλες κοινές ευκολίες, προς χρήση των εγκατεστημένων μονάδων όσο και του διοικητικού προσωπικού του Κέντρου. Οι χώροι του κέντρου όπου θα γίνεται η παραγωγή θα περιλαμβάνουν αυτοτελή "διαμερίσματα" όπου θα εγκατασταθούν μικρές μονάδες ελαφράς βιομηχανίας.

Στην πρώτη φάση προτείνεται η ίδρυση μονάδων στους κλάδους της βιοτεχνολογίας και της μικρομηχανικής.

Αργότερα, καθώς το κέντρο θα μεγαλώνει αλλά και ο ίδιος ο Νομός θα περνά σε ανώτερο στάδιο ανάπτυξης, θα γίνει δυνατό ίσως να φιλοξενηθούν και μονάδες άλλων δραστηριοτήτων και κλάδων.

Οι μονάδες που προτείνεται να εγκατασταθούν στο κέντρο είναι στην πρώτη φάση οκτώ, και περιγράφονται πιο κάτω στις επενδυτικές προτάσεις στα τμήματα Βιοτεχνολογία-Χημική Τεχνολογία και Μικροβιομηχανική.

Επίπλέον, ότι το προϊόν της παραγωγικής διαδικασίας τους βρίσκεται σε άμεση σχέση με τη δομή του οικονομικού συστήματος του χώρου μελέτης.

Οι μονάδες αυτές ανήκουν σε δύο κατηγορίες:

1η κατηγορία: Βιοτεχνία-Χημική Τεχνολογία

Η ανάπτυξη της επιστήμης της μοριακής γενετικής στα τελευταία 20 χρόνια την κατέστησε ένα σύνολο γνώσεων και μεθόδων εφαρμόσιμων και οικονομικά αξιοποιήσιμων.

Ο μετασχηματισμός αυτός μιας θεωρητικής επιστήμης σε μια τεχνολογία είχε σα συνέπεια τη δημιουργία τεράστιου επενδυτικού ενδιαφέροντος στον τομέα αυτό.

1η κατηγορία: Μικρομηχανική  
-----

Για την επιλογή των προτεινόμενων μονάδων πέρα από το κριτήριο της διασύνδεσής τους με την τοπική οικονομία ληφθήκαν υπ' όψη οι εξής αρχές:

- (α) Χρησιμοποίηση προωθημένων τεχνολογικών μεθόδων παραγωγής.

β) Ψηλή δυνατότητα διείσδυσης του προϊόντος στην Ελληνική αγορά.

γ) Ψηλή ανταγωνιστικότητα σε σχέση με συναφή προϊόντα εγχώρια ή εισαγόμενα.

δ) Ψηλή προστιθέμενη αξία.

Τα κριτήρια αυτά εξασφαλίζουν τον μελλοντικό επενδυτή που θα αποφασίσει να στραφεί στους κλάδους αυτούς από κάθε κίνδυνο.

## 2.6. Βιοτεχνολογία-χημική βιομηχανία

(1) Παραγωγή μητρικών φυτών με τη μέθοδο του μικροπολλαπλασιασμού (καλλωπιστικά φυτά και φράουλα).

Πρόκειται για μια μικρή επένδυση ύψους 10 εκατ. δρχ. Συνήθως παρόμοιες μονάδες φτιάχνονται σε κέντρο αγροτικής περιοχής. Χρησιμοποιεί πρώτες ύλες ελληνικής προέλευσης (πλατίνη και ανόργανα άλατα). Η επένδυση αυτή παράγει αποστειρωμένα μητρικά φυτά. Η παραγωγική διαδικασία προϋποθέτει τη διαλογή του φυτικού είδους, την απομόνωση των φυτικών ιστών, την καλλιέργειά τους, τον πολλαπλασιασμό τη ριζοβολιά και την προσαρμογή των νέων φυτών στις συνθήκες καλλιέργειας.

Η επένδυση θα παράγει προϊόντα που (σύμφωνα με τα οικονομοτεχνικά δεδομένα) θα διατίθενται σε ανταγωνιστική τιμή σε σχέση με τα εισαγόμενα. Η επένδυση θα δημιουργήσει 10 θέσεις εργασίας (2 επιστήμονες και 10 εργάτες) και θα συμβάλει στην υποκατάσταση εισαγωγών.

Προγραμματίζεται να παράγει 1000 φυτά την ημέρα.

Σε ότι αφορά την απαιτούμενη υποδομή, απαιτούνται συνθήκες εγκαταστάσεις θέρμανσης και εξαερισμού.

Η επάρκεια ρεύματος μπορεί να εξασφαλιστεί και με βοηθητική γεννήτρια. Σε ότι αφορά την περιγραφή του εξοπλισμού, αυτή αναφέρεται σε ράφια, αποστειρωτήρια, φωτισμό, φυκτικό και γραμμική ροή. Η τεχνολογία είναι ελληνικής προέλευσης. Η προστιθέμενη αξία στη μονάδα θα κυμαίνεται από 50-200 ο/ο. Η επανάνκτηση του αρχικού κόστους της επένδυσης εκτιμάται ότι θα γίνει σε ένα χρόνο.

## 2. Παραγωγή καροτένιου-Αιθέριων ελαίων.

Πρόκειται για επένδυση ύψους 100.000.000 δρχ. απο τις οποίες το 30 ο/ο είναι κεφάλαιο κίνησης. Η παραγωγική διαδικασία συμπεριλαμβάνει την αποθήκευση α΄ ύλης (φλούδα λεμονιού-πορτοκαλιού) και η πολτοποίηση του. Στη συνέχεια η πολτοποιημένη φλούδα εγχυλίζεται σε ακετόνη. Στη συνέχεια παραλαμβάνονται χωριστά το εξάνιο στη κορυφή, τα αιθέρια έλαια στο ενδιάμεσο και τα καροτένια στον πυθμένα. Τέλος με απόσταξη γίνεται επανάκτηση της ακετόνης. Οι απαιτούμενες πρώτες ύλες είναι ελληνικές πλην της ακετόνης αφού είναι κυρίως φλούδες λεμονιού και πορτοκαλιού όπως επίσης εξάνιο και ακετόνη που είναι εισαγομενα.

Ο εξοπλισμός που απαιτείται συμπεριλαμβάνει πολτοποιητικές, εκχυλίσεις, φυλλοκτηριστική, διαχωριστική και τέλος αποστακτικές πηγές υπό κενό.

Τα προϊόντα που θα παράγει είναι πλήρως εισαγόμενα και η ζήτηση και απο την εγχώρια διεθνή οικονομία είναι πολύ μεγάλη. Γι' αυτό εξάλλου δίνει άμεση δυνατότητα εξαγωγών.

Η δυναμικότητα της μονάδας είναι 9.700 KGR/έτος για τα αιθέρια και 3000 KGR/έτος για τα καροτένια.

Μια παρόμοια μονάδα εκτός της υποκατάστασης των εισαγωγών συμβάλλει στην εκμετάλλευση παραπροϊόντων αγροτικών-βιομηχανικών και κατά συνέπεια αυξάνει το βαθμό καθετοποίησης και τέλος βελτιώνει την κλαδική διάρθρωση στο Νομό.

Η απαιτούμενη υποδομή αναφέρεται σε θέρμανση, εξαερισμό.

Ο εξοπλισμός είναι ελληνικής προέλευσης εκτός απο τον φυγοκεντριστή και την αντλία νερού.

Και για την επένδυση αυτή προβλέπεται ταχεία περίοδος επανάκτησης του αρχικού κόστους της επένδυσης-έναν χρόνο.

### 3. Τυποποίηση και διάθεση ζωικών αποβλήτων για την παραγωγή οργανικών λιπασμάτων.

Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 40.000.000. Η παραγωγική διαδικασία περιλαμβάνει την κατεργασία και την τυποποίηση ζωικών αποβλήτων για την παραγωγή οργανικών λιπασμάτων με η χωρίς ενόργανο πλουτισμό.

Περιλαμβάνει την συλλογή τους, αποξήρανση, διαχωρισμό θερμική κατεργασία, εμπλουτισμό τυποποίηση και συσκευασία.

Οι απαιτούμενες πρώτες ύλες είναι οργανικά απόβλητα κτηνοτροφικών και πτηνοτροφικών μονάδων. Ο εξοπλισμός της συντίθεται βασικά από ξηραντήριο και σύστημα διακίνησης υλικών, λέβητες κλπ.

Είναι ελληνικής προέλευσης εκτός από την πρέσα και τις μήτρες.

Δεν υπάρχει παρόμοια βιομηχανία στην Ελλάδα, ενώ πραγματοποιούνται εισαγωγές.

Υπάρχουν πολλές δυνατότητες διείσδυσης στην αγορά. Για παρόμοια μονάδα, που προβλέπεται να παράγει 3.000 τόννους το χρόνο και προστιθέμενη αξία 100 ο/ο, εκτός του ότι είναι βιώσιμες με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια συμβάλλει στον περιορισμό των εισαγωγών, στον περιορισμό της ρύπανσης του περιβάλλοντος. Η μονάδα θα εκμεταλλευτεί τοπική πλουτοπαραγωγική πηγή και θα αυξήσει την καθετοποίηση.

και αυτή η επένδυση είναι ταχείας απόδοσης και επανέκτησης κόστους της αρχικής επένδυσης.

### 4. Παραγωγή μπλέ πράσινης βιομάζας φυτών.

Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 40.000.000 δρχ. Η παραγωγική διαδικασία περιλαμβάνει την παραγωγή μπλέ πράσινης βιομάζας σε νέου τύπου φωτο-βιο-αντιδραστήρες με τη χρήση διάλυσης ανθρακικών αλάτων ή αποβλήτων αγροτικών βιομηχανιών.

Επίσης περιλαμβάνει ραφινάρισμα για την παραγωγή πρόσθετων ιχθυοτροφών-υγιεινών τροφών και εισροών για την φαρμακευτική βιομηχανία. Οι απαιτούμενες πρώτες ύλες περιλαμβάνουν ηλιακή ενέργεια και ανθρακικά άλατα. Ο εξοπλισμός περιλαμβάνει νέου τύπου φωτο-βιο-αντιδραστήρες και φυγοκεντρική-χρωματογραφική μέθοδο για το ραφινάρισμα και

και συνηθισμένες χημικές εγκαταστάσεις. ΟΙ βιοαντιόρα-  
στήρες είναι 50 ο/ο ελληνικής προέλευσης ενώ ο εξοπλι-  
σμός είναι εισαγόμενος.

Η χρησιμοποίηση ηλιακής ενέργειας και οι απαιτού-  
μενες κλιματολογικές συνθήκες είναι οι κύριοι λόγοι για  
την χωροθέτηση της μονάδας. Βεβαίως δίνεται η δυνατότη-  
τα ανάπτυξης διασυνδέσεων προς τα πίσω με τη χρήση των  
αποβλήτων των αγροτικών μηχανημάτων και προς τα εμπρός  
με τη χρήση του τελικού προϊόντος σαν βελτιωτικό των ι-  
χθυοτροφών. Η δυναμικότητα της μονάδας προγραμματίζεται  
σε 150 τόννους το χρόνο. Η προστιθέμενη αξία μπορεί να εί-  
ναι απο μεσαία μέχρι υψηλή ανάλογα με το τελικό προϊόν.  
Το προϊόν είναι ανταγωνιστικό τόσο ως προς την τιμή όσο  
και προς την ποιότητα. Σαν χρόνο επανάκτησης του αρχικού  
κόστους της επένδυσης προβλέπεται και εδώ το ένα έτος.

## 2.7 Μικρομηχανική -

### 1. Ανάπτυξη και κατασκευή αγροτικών ξηραντηρίων

Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 100.000.000 δρχ.  
περίπου δυναμικότητας 600 ξηραντηρίων πον χρόνο.

Η ελληνική φαινόμενη κατανάλωση (παραγωγή συν εξαγωγές  
μείον εισαγωγές) είναι τάξης των 500 ξηραντηρίων το έτος  
με τιμήπώλησης 400.000 δρχ, ανά ξηραντήριο. Η μονάδα θα  
είναι η μόνη στον ελληνικό χώρο που θα καλύψει την ελληνι-  
κή αγορά, θα συνεισφέρει στη βελτίωση της ποιότητας των  
αγροτικών προϊόντων.

Χωροθετείται στο Νομό λόγω της υψηλής ειδίκευσης του Νομού  
στην παραγωγή καπνού.

Η επένδυση έχει σα στόχο την κατασκευή αγροτικών  
ξηραντηρίων για την ξήρανση καπνών, σταφίδας και άλλων προϊ-  
όντων με την χρησιμοποίηση ηλιακών συγγενών, αέρα και υδρο-  
σκοπικών υλικών αποθήκευσης θερμότητας.

Σήμερα η ξήρανση συνήθως γίνεται με απευθείας έκθε-  
ση των προϊόντων στο περιβάλλον.



Οι απαιτούμενες πρώτες ύλες είναι μέταλλα, μονωτικά υλικά, σωλήνες, πλαστικά και τζάμια που υπολογίζονται περίπου στο 650/ο της προέλευσής τους να είναι ελληνικά.

Το είδος της τεχνολογίας που χρησιμοποιείται στηρίζεται στη χρήση υγροσκοπικών υλικών και τεχνολογίας μετάδοσης μάζας και θερμότητας. Ο εξοπλισμός απαιτεί μηχανουργικά μηχανήματα, COMPUTERS, μετρητικά όργανα και όργανα ελέγχου, ελληνικής και ξένης προέλευσης.

Η εννικοοικονομική σημασία μιας τέτοιας επένδυσης είναι ευρύτερη δεδομένου ότι οδηγεί στην βελτίωση της ποιότητας πηγών ενέργειας. Προβλέπεται περίοδος 2-5 χρόνων για την επανόκτηση του αρχικού κόστους της επένδυσης.

(2.) Προϊόντα μικρών και μεσαίων διαστάσεων από πλαστικό και ενισχυμένο πλαστικό.

Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 120.000.000 δρχ. Θα παράγονται μια σειρά πολλών προϊόντων. Στο πρώτο στάδιο παράγονται μικρές οικιακές συσκευές, υλικά συσσωρευτών, ηλεκτρολογικό υλικό, και δομικά στοιχεία βιομηχανικών κατασκευών με μεσοπρόθεσμο στόχο την παραγωγή κομματιών υψηλής ακριβείας.

Οι αποκτούμενες είναι κυρίως εισαγόμενες και περιλαμβάνουν κοινά πλαστικά, θερμοστηριόμενα και θερμοπλαστικής πολυστερίνης. Τα σχετικά προϊόντα τώρα εισάγονται και είναι ευρείας κατανάλωσης.

Ο απαιτούμενος εξοπλισμός περιλαμβάνει πρέσσα υδραυλική με θερμαινόμενες πλανες, αυτοκλειστο φούρνο σκαπτικά μηχανήματα, φυγεία κλπ. Οι χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες είναι τεχνολογίες πλαστικών και ενισχυμένων πλαστικών μορφοποίησης πίεση και θερμοκρασία ή σε κενό. Προβλέπεται η παραγωγή 25.000 κομματιών το μήνα από την πρέσσα και 200 κομματιών από το φούρνο.

Η σημασία του για την εθνική οικονομία συνίσταται στην υποκατάσταση εισαγωγών και δημιουργία θέσεων εργασίας. Η περίοδος επανόκτησης του κόστους της επένδυσης είναι 2,5 χρόνια.

### 3. Μηχανήματα αυτόματης συλλογής φρούτων και ελαιοκάρπου

Απαιτούνται κεφάλαια ύψους 35.000.000 δρχ. για παραγωγή 60 κομματιών το χρόνο. Πρόκειται για την κατασκευή μηχανημάτων αυτόματης συλλογής φρούτων ελαιοκάρπου αμυγδαλών κλπ. συμπεριλαμβανομένης της αυτόματης συλλογής, αποψίλωσης και συσκευασίας.

Το μηχάνημα που θα κατασκευάζεται έχει μικρό κόστος και απλή λειτουργία. Η εισαγωγή του στην διαδικασία συγκομιδής εξοικονομεί χρόνο και χρήμα (ημερομίσθιο) και την συλλογή καρπών. Η σημασία ενός τέτοιου προϊόντος είναι προφανής για την μείωση του κόστους σε πολλά αγροτικά προϊόντα και την εισαγωγή υψηλής τεχνολογίας.

#### 2.8 Συστήματα πλωτών εγκαταστάσεων υδατοκαλλιέργειας και εγκαταστάσεων ιχθυογεννητικών σταθμών

Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 42.000.000 δρχ. περίπου για μια δυναμικότητα της τάξης των 120 μονάδων ανά έτος. Η μονάδα θα προσφέρει στις ιχθυοκαλλιέργειες αυξάνοντας την παραγωγικότητά τους, ενώ θα υπάρξει και υποκατάσταση εισαγωγών προϊόντων και τεχνολογίας. Η επανάκτηση του αρχικού κόστους της επένδυσης προβλέπεται να γίνει σε 1,7 χρόνια.

#### 2.9 Άλλες επενδυτικές προτάσεις στην μεταποίηση

Στον κλάδο βαφής-φινιρίσματος υφασμάτων-νημάτων υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης. Η ύδρευση νέων μονάδων κρίνεται σκόπιμη, αρκεί να είναι σύγχρονες, εξειδικευμένες και με σωστή κεφαλαιακή διάρθρωση.

Οι περισσότερες και μεγαλύτερες μονάδες των υποκλάδων βαφής-φινιρίσματος είναι εγκατεστημένες στις περιοχές Αττικής-Βοιωτίας και Μακεδονίας. Η εγκατάσταση νέας μονάδας στο ΝΘΜό Αιτωλοακαρνανίας θα εξυπηρετεί μονάδες της νότιας δυτικής και Β.Δ κύρια Ελλάδας, θα βοηθήσει τις ήδη υπάρχουσες σχετικές μονάδες κλωστοϋφαντουργίας των παραπάνω περιοχών.

## 2.10 Μηχανουργική

Στην περιοχή υπάρχει σημαντική αγορά για την εγκατάσταση ενός μεγάλου και οργανωμένου μηχανουργείου, ή την επέκταση των ήδη υπαρχόντων. Οι εργολάβοι καθώς και μεγάλες κατασκευαστικές εταιρείες των έργων του Αχελώου που τώρα αναγκάζονται να απευθύνονται στην Πάτρα ή στην Αθήνα με σημαντικές καθυστερήσεις αποτελούν τμήμα αυτής της αγοράς. Επίσης σημαντική ζήτηση θα προέλθει από τις μονάδες που θα εγκατασταθούν στην ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ.

## 3. Τριτογενής τομέας - Τουρισμός

### 3.1 Επενδυτικές ευκαιρίες

#### Αγροτουρισμός

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας υπαγορεύεται, από την μία πλευρά από την ανάγκη αποσπγκέντρωσης τουριστικής δραστηριότητας και από την άλλη, από την ανάγκη τόνωσης και ενίσχυσης περιοχών με αγροτικό χαρακτήρα, χαμηλό βαθμό ανάπτυξης και ψηλό ποσοστό μετανάστευσης.

Ο συνδυασμός αυτών των αναγκών με τις τάσεις επιστροφής στη φύση και φυγής από την πόλη που χαρακτηρίζουν τους κατοίκους των σύγχρονων αστικών κέντρων, διαμόρφωσαν τη ζήτηση μίας νέας μορφής τουριστικών υπηρεσιών και διαχρονικά οδήγησαν στην ανάπτυξη της αγοράς αγροτουριστικών υπηρεσιών.

Σε σχέση με την παραδοσιακή μορφή τουρισμού, ο Αγροτουρισμός παρουσιάζει τα εξής πλεονεκτήματα:

1. Προσφέρει τη δυνατότητα στον αγρότη να συνεχίσει να απασχολείται στις γεωργικές εργασίες, οι οποίες παραμένουν κύρια απασχόλησή του, ώστε να μη μετατρέπεται από αγρότη σε ξενοδοχοϋπάλληλο.
2. Η δυνατότητα που προσφέρει ο αγροτουρισμός να οργανωθεί σε επίπεδο μικρών μονάδων οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής.
3. Η εφαρμογή ενός αγροτουριστικού προγράμματος προϋποθέτει αλλά και συμβάλλει στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη και ανάδειξη της περιοχής.

Στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας μπορούμε να εντοπίσουμε περιοχές με δυνατότητες Αγροτουριστικής ανάπτυξης. Ως τέτοιες αναφέρονται οι περιοχές Ναυπακτίας κατά πρώτο λόγο και κατά δεύτερο της ορεινής Τριχωνίδας.

Οι περιοχές αυτές διαθέτουν παραδοσιακούς οικισμούς και προσφέρονται για χειμερινό τουρισμό. Ωστόσο μπορούν να αξιοποιηθούν και για θερινό τουρισμό, αλλά και να ενταχθούν μέσα στα πλαίσια ανάπτυξης του κοινωνικού τουρισμού, όλες τις εποχές του χρόνου.

Η ορεινή Ναυπακτία ήδη παρουσιάζει κάποια ανάπτυξη ιδιαίτερα στις περιοχές Ελατούς και Άνω Χώρας, όπου υπάρχουν και μικρές ξενοδοχειακές μονάδες δυναμικότητας 34 και 24 κλινών αντίστοιχα. Σχετικά δίκτυα ύδρευσης, Δ.Ε.Η. , Ο.Τ.Ε υπάρχουν και το οδικό δίκτυο με κέντρο τη Ναύπακτο και πολλούς αγροτικούς δρόμους κρίνεται ικανοποιητικό.

Η περιοχή της ορεινής Τριχωνίδας μειονεκτεί απο άποψη υποδομής τόσο στα δίκτυα Ο.Τ.Ε και Δ.Ε.Η. , όσο και στο οδικό δίκτυο. Με τη βελτίωση της τεχνικής αυτής υποδομής, η οποία με τη διάθεση των κατάλληλων κονδυλίων, θα μπορούσε σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να βελτιωθεί, θα ήταν δυνατόν και εδώ σχεδόν άμεσα να προχωρήσει ένα πρόγραμμα αγροτουριστικής ανάπτυξης.

Ταυτόχρονα, η αξιοποίηση της λίμνης Τριχωνίδας, καθώς και η ανάδειξη και διαφήμιση των αρχαιοτήτων του θέρμου, θα μπορούσαν μελλοντικά να δημιουργήσουν την υποδομή για πιο ολοκληρωμένη ανάπτυξη της περιοχής.

Φορείς ανάπτυξης του αγροτουριστικού προγράμματος στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας μπορεί να είναι:

- Οι κάτοικοι της περιοχής.
- Συνεταιρισμοί και ΟΤΑ...
- Απόδημοι Αιτωλοακαρνανίες, οι οποίοι θα θελήσουν να αξιοποιήσουν την υπάρχουσα περιουσία τους.

Ένα πρόγραμμα αγροτουρισμού μπορεί να αντλήσει πόρους απο κοινοτικές και Εθνικές πηγές...

Οι κοινοτικές πηγές είναι:

- Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων.
- Τα Μεσογειακά υλοκληρωμένα προγράμματα.

Οι εθνικές πηγές:

- Περιλαμβάνουν χρηματοδοτήσεις με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους από την Α.Τ.Ε.
- Χρηματοδοτήσεις του προϋπολογισμού στα πλαίσια των Νομαρχιακών προγραμμάτων.
- Επιδοτήσεις μέσα από το κίνητρα των διαφόρων αναπτυξιακών νόμων (π.χ. 1262/82).

### 3.2 Τουριστική αξιοποίηση της λίμνης Τριχωνίδας.

Η λίμνη Τριχωνίδα, εξαιρετικής ομορφιάς, διατηρεί την φυσική της καθαρότητα γεγονός που επιτρέπει την αξιοποίησή της στα πλαίσια ενός οργανωμένου προγράμματος αναψυχής. Σε πρώτη φάση μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες αναψυχής της γύρω περιοχής και ιδιαίτερα του αστικού κέντρου του Αγρινίου.

Στη συνέχεια, θα μπορούσε να γίνει πόλος έλξης τουριστικού ενδιαφέροντος σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Σ' αυτή τη φάση όμως θα μπορούσαμε να προτείνουμε:

- Την ανάδειξη και αξιοποίησή της μέσα από την ερασιτεχνική αλιεία και
- Μέσα από την ανάπτυξη ναυαθλητικών δραστηριοτήτων.

#### Ερασιτεχνική αλιεία στη λίμνη Τριχωνίδα

Η καθαρότητα της λίμνης επιτρέπει την ανάπτυξη σημαντικού αριθμού αυτοχθόνων, είτε εισαγόμενων. Στα πλαίσια αυτά θα μπορούσε να οργανωθεί και να αναπτυχθεί η ερασιτεχνική αλιεία, ταυτόχρονα σαν άθλημα και ψυχαγωγία. Η οργάνωση αυτής της δραστηριότητας, πρέπει να αναληφθεί από τους παραλίμνιους Ο.Τ.Α. για τους οποίους μπορεί να αποτελέσει σημαντική πηγή εσόδων.

Η υποδομή που απαιτείται είναι ένας αριθμός μικρών ιχθυοσκαλών με ελεγχόμενη πρόσβαση και εισητήριο, μέσα σε περιορι-

σμένα με ειδικές υποβρύχιες περιφρόξεις αλιευτικά πεδία, τα οποία θα χρησιμοποιούν αποκλειστικά και μόνο ερασιτέχνες φαράδες.

Η επιτυχής πορεία αυτής της προσπάθειας, απαιτεί και τη δημιουργία καταλυμάτων-ξενωνων για τους ερασιτέχνες φαράδες σε διάφορες τοποθεσίες της λίμνης. Η υποδομή αυτή θα καθορισθεί σε συνδυασμό με το γενικό πρόγραμμα ανάπτυξης της ερασιτεχνικής αλιείας στη λίμνη.

### Ναυταθλητισμός-Αθλητικός τουρισμός στη λίμνη Τριχωνίδα

Το σχήμα και οι διαστάσεις της λίμνης εξασφαλίζουν τη δυνατότητα για την ανάπτυξη σ' αυτήν ναυταθλητικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της κωπηλασίας. Οι δραστηριότητες αυτές θα μπορούσαν να ελκύσουν αθλητές της χώρας μας για προπονήσεις -αγώνες, καθώς και κωπηλατικές ομάδες των διαφόρων χωρών του κόσμου, μετά απο κατάλληλη διαφήμιση στο εξωτερικό και αφού πρώτα πραγματοποιηθεί η απαραίτητη υποδομή.

Για την ανάπτυξη ιστιοπλοίας θα πρέπει να εξετασθεί το είδος, η κατεύθυνση και η ένταση των ανέμων που φυσούν στην περιοχή.

### 3.3 Νέες ξενοδοχειακές μονάδες

#### Παραλιακή ζώνη Ιονίου Πελάγους

Στην περιοχή αυτή, εκτός απο τους οικισμούς Αστακού, Μύτικα και Πάλαιρο εντάσσεται τουριστικά και το νησάκι Κάλαμος.

Χαρακτηρίζεται απο εξαιρετικής ποιότητας φυσικό περιβάλλον που της δίνουν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί σαν τουριστική ζώνη ταχείας ανάπτυξης.

Στην περιοχή υπάρχουν τα απαραίτητα δίκτυα Ο.Τ.Ε. και Δ.Ε.Η., ενώ ο Κάλαμος έχει ελλείψεις στο δίκτυο αυτά και μόλις τελευταία λύθηκε το πρόβλημα της υδροδότησής του. Απο άποψη προτίμησης των τουριστών, ιδιαίτερα των ξένων, η περιοχή υπερτερεί μέσο στο νομό.

Πρέπει να τονίσουμε την ανάγκη ολοκλήρωσης της περιο-

χής μέσω οδικού δικτύου καθώς και η αναγκη για προγραμματισμό.

Προτείνεται η δημιουργία στις περιοχές των παρακάτω ξενοδοχειακών μονάδων:

- α) Στην ευρύτερη περιοχή του Μύτικα κατασκευή μονάδας 100 κλινών, Β' κατηγορίας, σε συνδυασμό με την μαρίνα που έχει προταθεί. Η βιωσιμότητα της μονάδας εξασφαλίζεται από τη λειτουργία των διάφορων παράλληλων δραστηριοτήτων που προβλέπεται να ενισχύεται σημαντικά από τη λειτουργία της μαρίνας. Επιπλέον η μαρίνα θα δημιουργήσει και άλλες δραστηριότητες στην περιοχή.
- β) Προτείνεται επίσης η εγκατάσταση νέων ξενοδοχειακών μονάδων στην Β.Δ. περιοχή του Κομού. Πιθανοί τόποι εγκατάστασης είναι οι ευρύτερες περιοχές της Πάλαιρου και του Αγ. Νικολάου.

#### Περιοχή Λίμνης Τριχωνίδας

Προτείνεται η εγκατάσταση μιας μονάδας 150 κλινών Β' κατηγορίας, σε συνδυασμό με την κατασκευή Ναυταθλητικού κέντρου που έχει προταθεί. Τουλάχιστον ένα τμήμα της θα λειτουργεί όλο το χρόνο σε συνδυασμό με τη λειτουργία του Ναυταθλητικού κέντρου.

#### Η περιοχή της ορεινής Ναυπακτίας

##### Τουριστικό χωριό

Η περιοχή προσφέρεται για τη δημιουργία τουριστικού χωριού, δυναμικότητας περίπου 500 κλινών. Τέτοιου είδους τουριστικά καταλύματα είναι στις άμεσες προτεραιότητες του ΕΟΤ, η συνδρομή του οποίου είναι απαραίτητη στην υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.

Το έργο μπορεί ν'αποτελέσει τόσο τοποθέτηση χρημάτων από τους απόδημους, όσο και διέξοδο για επαναπατρισμό και μελλοντική απασχόλησή τους.

Η διαμονή τουριστών στο χωριό αυτό μπορεί να συνδυαστεί με ψυχαγωγία, σπορ και άλλες δραστηριότητες σχετικές

με τη θάλασσα, το βουνό και τη λίμνη Τριγωνίδα.



### 3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο μέρος αυτό προσδιορίζουμε μια σειρά απο συγκεκριμένες προτάσεις σε επίπεδο υποδομής. Οι προτάσεις αυτές έχουν ως σκοπό να βελτιώσουν το οικονομικό επίπεδο και να αναζωογονήσουν την επενδυτική δραστηριότητα στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας και στους τρεις τομείς της οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής).

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σ' αυτό το μέρος δεν περιλάβαμε προτάσεις δικές μας αλλά προτάσεις που έχουν ήδη διστυπωθεί απο άλλους φορείς ή προγράμματα.

Επίσης περιλαμβάνουμε νέες προτάσεις της Νομαρχίας Μεσολογγίου οι οποίες προέρχονται απο τα δεδομένα που επικρατούν στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Έτσι αναφέρουμε ορισμένες προτάσεις σχετικά με την ποιότητα και υλική, βελτίωση της υποδομής στον Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Διακρίνονται στις προτάσεις γενικής υποδομής, που αφορούν όλους τους οικονομικούς τομείς και σε κεινες που αναφέρονται ξεχωριστά σε κάθε οικονομικό τομέα.

## Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Σαν συμπέρασμα όλων όσων αναφέρθηκαν στις προηγούμενες σελίδες, που δεν αποτελούν σίγουρα τις λύσεις, αλλά απλά καταπιάνονται με λίγες πτυχές του πελωριου θέματος των επενδυτικών δυνατοτήτων που παρουσιάζει ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας, λέμε καταρχήν πως οι δυνατότητες υπάρχουν και κατά την γνώμη μας είναι πολύ εκτεταμένες και στους τρεις τομείς της οικονομικής δραστηριότητας (πρωτογενής, δευτερογενής, τριτογενής),

Απλά και μόνο χρειάζεται σοβαρός προγραμματισμός και απο κει και πέρα τα αποτελέσματα θα είναι εμφανή, με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει υλική κάλυψη απο την πλευρά της Νομαρχίας-Πολιτείας, όσο και χρηματοοικονομική συμπαράσταση, σαν αποτέλεσμα του προγραμματισμού και της ιεράρχησης προτεραιοτήτων και έργων στο Νομό.

Στην εργασία μας εξετάσαμε την οικονομική και κοινωνική κατάσταση του νομού και παράλληλα καταγράψαμε το συγκεκριμένο πρόγραμμα που προτείνει η Νομαρχία Αιτωλοακαρνανίας μέσα απο σημαντικά έργα ποιοτικής και υλικής υποδομής, καθώς και ορισμένες επενδυτικές ευκαιρίες που παρουσιάζονται για το νομό.

Χρέος όλων μας Πολιτεία, Νομαρχία κ.λ.π. , είναι η συστηματική μελέτη ώστε να γνωρίζουμε σε βάθος τις δυνατότητες και τα προβλήματα του νομού, να αξιοποιήσουμε τα θετικά στοιχεία για όφελός μας και να ελέγξουμε τα αρνητικά αποτελέσματα με τη συνεχή επαγρύπνησή μας.

Ο νομός έτσι θα έχει τη δυνατότητα και με την βούληση των ανθρώπων να αντρέψει τη δύσκολη σε βάρος του κατάσταση.

Το θέμα είναι να κατανοήσουν οι άνθρωποί του τα υπέρ και τα κατά, να αποφασίσουν ποιο δρόμο θα ακολουθήσει και σύμφωνα με αυτό να εμεργήσουν.

## Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

### Β Ι Β Λ Ι Α

- Κ. Αθανασόπουλος: Νομοθεσία περιφερειακής ανάπτυξης  
Γ. Μπίτσινας: Χωροταξική κατανομή του προγράμματος επενδύσεων της Ελλάδος 1976-1985  
Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας: Κ.Ε.Ε πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης 1983-1987  
Δ. Μιτάκης: 1) Αχελώος  
2) Η παιδεία στην Αιτωλοακαρνανία  
Ν. Μακρυγιάννης: Διοικητική διαίρεση του Νομού Αιτ/νίας  
Δ. Γκίνας: Ο ορυκτός πλούτος της Στερεάς Ελλάδας στην περιφερειακή ανάπτυξη της  
Ε. Παπαδοσιφάκη: Τα προβλήματα ανάπτυξης της γεωργίας στην Δυτική Ελλάδα  
Θ. Ήποκδρος: Αιτωλία και Ακαρνανία  
Π. Θέμελης: Περισυλλογή Αρχαίων στο Νομό Αιτ/νίας  
Γ. Γοργορίνης: Η λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου  
Π. Δρίβας: Ο αγροτικός κόσμος και η γεωργική ανάπτυξη της Ρούμελης  
Μ. Σταφυλάς: Η συγκοινωνία στην οικονομική ανάπτυξη της Ρούμελης  
Ψυχογιός-Καντατζόγλου: Ο οικονομικός και κοινωνικός μετασχηματισμός αγροτικών κοινοτήτων  
Μ. Παπαδημητρίου Δ. Παυλίδη, Γ. Πατσάλη " Μελέτη ανάπτυξης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου- Αιτωλικού".

### Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Α

- Κ. Κώνστας: αιτωλοακαρνανία χρονικά  
ΕΛΙΑ ΝΟΜΟΣ Αιτ/νίας: Η ΕΛΠΑ παρουσιάζει την στερεά Ελλάδα και σας ενημερώνει  
Εταιρεία Στερεολαδικών Σπουδών: Τόμος Α, Β, Γ, Δ, Ε.